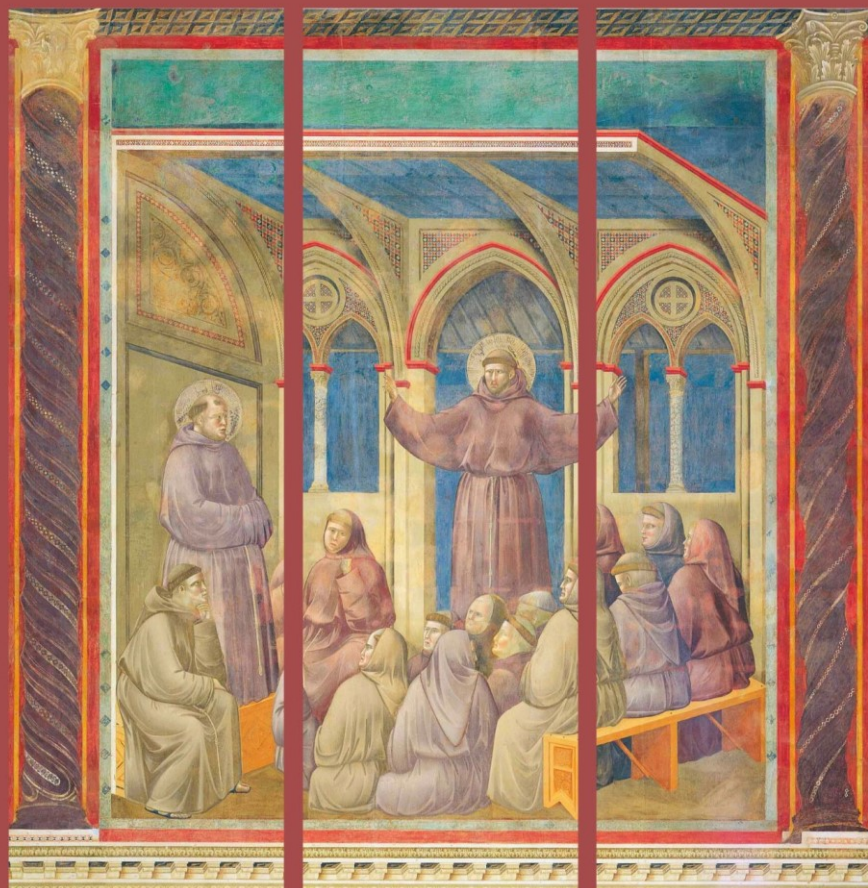

Zakon Braci Mniejszych Konwentualnych

DISCEPOLATO FRANCESCANO RATIO STUDIORUM

RZYM 2022

Na okładce:

GIOTTO, *Objawienie się św. Franciszka na kapitule w Arles*, Asyż, Bazylika górna, circa 1290-92

© Archivio fotografico del Sacro Convento di S. Francesco in Assisi, Italia

DISCEPOLATO FRANCESCANO

Dyrektorium generalne formacji
Zakonu Braci Mniejszych Konwentalnych

&

RATIO STUDIORUM GENERALIS

Wskazania dla odnowionego franciszkańskiego sposobu
życia i myślenia

Rzym 2022

Prot. N. 0950/2022

Ja, brat Carlos Alberto Trovarelli,

120. minister generalny

Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych po Serafickim Patriarsze

na mocy upoważnienia 202. kapituły generalnej obradującej w Asyżu (18-27 maja 2019 roku) i w Collevalenza (27 maja – 17 czerwca 2019 roku), zawartego w Uchwale 4 o *Discepolato francescano* i *Ratio studiorum* (por. KAPITUŁA GENERALNA 2019, *Uchwały zatwierdzone przez kapitułę generalną 2019*, „Commentarium Ordinis” 116/2 [2019] 496), w której kapituła generalna zwróciła się do ministra i jego defnitorium:

1. „o dokonanie rewizji *Discepolato francescano. Ratio formationis* Zakonu, uwzględniając sugestie otrzymane na sesji kapitulnej, i zatwierdzenie go *ad experimentum* do 2022 roku”

i

2. „o dokonanie rewizji *Ratio studiorum* Zakonu, uwzględniając sugestie otrzymane na sesji kapitulnej, i zatwierdzenie go do 2022 roku”;

za zgodą defnitorium generalnego uzyskaną na sesji w dniu 12 grudnia 2022 roku, korzystając z uprawnień przysługujących mi z racji pełnionego urzędu, niniejszym dekretem

zatwierdzam *ad experimentum* i ogłaszam

***Discepolato francescano. Ratio formationis* Zakonu.**

Tekst *Discepolato francescano* zostanie jeszcze przedłożony do zatwierdzenia na kapitule generalnej zwyczajnej w 2025 roku (por. KAPITUŁA GENERALNA 2019, *Uchwały zatwierdzone przez kapitułę generalną 2019 – Uchwała 4*, „Commentarium Ordinis” 116/2 [2019] 496).

Ponadto niniejszym dekretem

zatwierdzam i ogłaszam
Ratio studiorum Zakonu.

Wyrażając nadzieję, że te teksty pomogą formować się w charyzmacie, przeżywać i przekazywać charyzmat Zakonu w sposób odpowiedni do czasów, w których Pan daje nam dzisiaj żyć, przywołuję na cały Zakon pełnię błogosławieństwa Bożego.

W Rzymie, w siedzibie kurii generalnej Zakonu, dnia 13 grudnia 2022 roku

Brat Carlos A. Trovarelli
Minister generalny

Brat Tomasz Szymczak
Sekretarz generalny

WYKAZ SKRÓTÓW

AG	Sobór Watykański II, Dekret o działalności misyjnej Kościoła <i>Ad gentes</i> , 1965
AP	<i>Anonim z Perugii</i>
Av	Hubertyn z Casale, <i>Arbor vitae</i>
1 B	Św. Bonawentura, <i>Życiorys większy św. Franciszka z Asyżu</i> , 1263
ChV	Papież Franciszek, Adhortacja apostolska <i>Christus vivit</i> , 2019
1 Cel	Tomasz z Celano, <i>Życiorys pierwszy św. Franciszka z Asyżu</i>
2 Cel	Tomasz z Celano, <i>Życiorys drugi św. Franciszka z Asyżu</i>
DEu	Kongregacja Nauki Wiary, <i>Deklaracja o eutanazji Iura et bona</i> , 1980
DF	<i>Discepolato francescano</i> . Dyrektorium generalne formacji Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych, 2019
DKM 1992	<i>Obecność i świadectwo franciszkańskie w obliczu trzeciego tysiąclecia</i> . Dokumenty Nadzwyczajnej Kapituły Generalnej w Meksyku, 1992
DV	Sobór Watykański II, Konstytucja o Objawieniu Bożym <i>Dei Verbum</i> , 1965
EG	Papież Franciszek, Adhortacja apostolska <i>Evangelii gaudium</i> , 2013

EN	Papież Paweł VI, Adhortacja apostolska <i>Evangelii nuntiandi</i> , 1975
ES	Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, <i>Ekonomia w służbie charyzmatu i misji</i> , 2018
ET	Papież Paweł VI, Adhortacja apostolska <i>Evangelica testificatio</i> , 1971
FT	Papież Franciszek, Adhortacja apostolska <i>Fratelli tutti</i> , 2020
GE	Papież Franciszek, Adhortacja apostolska <i>Gaudete et exsultate</i> , 2018
GS	Sobór Watykański II, Konstytucja o Kościele w świecie współczesnym <i>Gaudium et spes</i> , 1965
K	Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych, 2019
KapAr 1998	Kapituła generalna w Ariccia, Formacja w Zakonie: <i>linie dla odnowionego zaangażowania</i> , 1998
KapAs 1995	Kapituła generalna w Asyżu, <i>Końcowy dokument programowy</i> , 1995
KapAs 2007	Dokument Kapituły generalnej w Asyżu 2007
KapAs 2013	Kapituła generalna w Asyżu, <i>Uchwały</i> , 2013
KapM 1992	Kapituła generalna nadzwyczajna w Meksyku, 1992
KapRz 1966	Kapituła generalna w Rzymie, <i>Instructio capituli de formatione nostrorum iuvenum</i>
KPK	Kodeks Prawa Kanonicznego, 1983

Kwiatki	<i>Kwiatki św. Franciszka z Asyżu</i>
LA	Św. Franciszek z Asyżu, <i>List do brata Antoniego</i>
LE	Jan Paweł II, Encyklika <i>Laborem exercens</i> , 1981
LG	Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele <i>Lumen Gentium</i> , 1964
LM	Św. Franciszek z Asyżu, <i>List do ministra</i>
LS	Papież Franciszek, Encyklika <i>Laudato si'</i> , 2015
2 Lw	Św. Franciszek z Asyżu, <i>List do wiernych</i> . Redakcja druga
LZ	Św. Franciszek z Asyżu, <i>List skierowany do całego Zakonu</i>
Np	Św. Franciszek z Asyżu, <i>Napomnienia</i>
Of	Św. Franciszek z Asyżu, <i>Oficjum o Męce Pańskiej</i>
On	Św. Franciszek z Asyżu, <i>Wykład modlitwy „Ojcze nasz”</i>
OPr	Kongregacja Wychowania Katolickiego, <i>Okres propedeutyczny</i> , 1998
OT	Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej <i>Optatam totius</i> , 1965
PC	Sobór Watykański II, Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego <i>Perfectae caritatis</i> , 1965
PDV	Jan Paweł II, Adhortacja apostolska <i>Pastores dabo vobis</i> , 1992
PI	Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, <i>Potissimum institutioni.</i>

Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych, 1990

PSł	Św. Franciszek z Asyżu, <i>Pieśń słoneczna albo pochwała stworzeń</i>
PWP	Kongregacja Instytutów Życia Konszekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskie-go, Posługa władzy i posłuszeństwo, 2008
Rad	Św. Franciszek z Asyżu, <i>Prawdziwa i doskonała radość</i>
RChr	Kongregacja Instytutów Życia Konszekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, <i>Rozpocząć na nowo od Chrystusa: odnowione zaangażowanie życia konsekrowanego w trzecim tysiącleciu</i> , 2002
1 Reg	Św. Franciszek z Asyżu, <i>Reguła niezatwierdzona (non bullata)</i>
2 Reg	Św. Franciszek z Asyżu, <i>Reguła zatwierdzona (bullata)</i>
RFIS	Kongregacja ds. Duchowieństwa, <i>Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis</i> , 2016
RH	Jan Paweł II, Encyklika <i>Redemptor Hominis</i> , 1978
RM	Jan Paweł II, Encyklika <i>Redemptoris Missio</i> , 1990
RS	<i>Ratio studiorum</i> Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych
SC	Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej <i>Sacrosanctum Concilium</i> , 1963

SCF	<i>Lo studio del carisma francescano</i> , 1992
SD	Papież Jan Paweł II, List apostolski <i>Salvifici doloris</i> , 1984
StGen	Statuty generalne Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych
T	Św. Franciszek z Asyżu, <i>Testament</i>
3 T	Anonim, <i>Relacja trzech towarzyszy</i>
TKI	Św. Klara z Asyż, <i>Testament</i>
VC	Papież Jan Paweł II, Adhortacja apostolska <i>Vita Consecrata</i> , 1996
ZA	<i>Zbiór asyski</i>
Zw	Anonim, <i>Zwierciadło doskonałości</i>
ŻF	<i>Źródła franciszkańskie</i> , 2005
ŻBW	Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, <i>Congregavit nos in unum Christi amor. Życie braterskie we wspólnocie</i> , 1994

DISCEPOLATO FRANCESCANO

Dyrektorium generalne formacji
Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych

PREZENTACJA

Nieco historii

Braterska konsultacja i refleksja, które poprzedziły redakcję *Discepolato francescano*, aż do momentu powstania obecnego tekstu, mają za sobą historię niemal czterdziestu lat. Poniżej przytaczamy prezentację tegoż dokumentu w wersji, do której doszliśmy w r. 2007:

W roku 1981 w Asyżu wszyscy wychowawcy naszego Zakonu zgromadzili się po raz pierwszy na spotkaniu międzynarodowym. Rezultatem spotkania było utworzenie komitetu, którego zadaniem było sporządzenie dyktorium dla formacji w Zakonie Braci Mniejszych Konwentualnych, była to pierwsza taka próba po Soborze Powszechnym Watykańskim II. Dokument ten, zatytułowany *Il Discepolato francescano*, został zatwierdzony ad experimentum przez Kapitułę generalną w 1983 r, zaś ostateczne zatwierdzenie otrzymał trzy lata później, na kolejnej Kapitułe generalnej.

W ciągu dwudziestu lat po roku 1983 nastąpiło wiele zmian w Kościele, w Zakonie i w społeczeństwie. Zostały opublikowane nowe dokumenty Kościoła na temat formacji, takie jak *Życie braterskie we wspólnotach, czy Vita consecrata*. Nasz Zakon dorastał w świadomości i docenieniu formacji, zarówno początkowej jak i ustawicznej. Kapituły generalne nadzwyczajne w Meksyku (1992), a zwłaszcza w Ariccia (1998) poświęciły także wiele uwagi formacji. Kapituła z 1998 r. nakazała dokonać rewizji *Discepolato francescano* (uchwała 25), aby zaktualizować je w duchu najnowszych dokumentów Kościoła i Zakonu i włączyć do niego owoc doświadczenia formacji w Zakonie,

który dojrzewał w ostatnich dziesiątkach lat. Kapituła powierzyła to zadanie Międzynarodowej komisji ds. formacji (CIF).

Kapituła generalna w r. 2002 zatwierdziła tymczasowo nowy dokument, zachęcając ministrów oraz formatorów, aby przekazali swoje oceny i przedstawili sugestie sekretarzowi generalnemu ds. formacji (br. Danielowi Pietrzakowi), aby skorygować jego treść. Dokument posłużył jako punkt wyjścia do refleksji i weryfikacji podczas międzynarodowego spotkania wychowawców, które miało miejsce w Krakowie i w Harmęczach w lecie 2004 r.

Przedstawione sugestie zostały opracowane przez Międzynarodową komisję ds. formacji i przedstawione na Kapitule generalnej w r. 2007. Na tym etapie zostały zaaprobowane niektóre zmiany, w szczególności dotyczące erygowania domów postulatów, nowicjatu i postnowicjatu oraz skompletowania wykazu odpowiedzialnych za formację oraz ich odpowiednich zadań.

„Zmiany dokonane w ciągu szeregu lat czynią z *Discepolato francescano* tekst bardzo bogaty i narzędzie użyteczne do kierowania drogą formacyjną Zakonu. Z drugiej jednak strony doprowadziły do prawdziwego rozwarstwienia terminologii, które jest dostrzegalne przy lekturze tekstu. Dlatego prawdopodobnie trzeba znowu będzie na nowo zająć się tym dokumentem, biorąc pod uwagę drogę, która Kościół i Zakon podążają w tym czasie. Tymczasem jednak przyjmujemy z uznaniem tę nową wersję *Discepolato francescano*, czyniąc z niej okazję dla odnowy zaangażowania w zadanie upodobnienia się do Chrystusa” (br. Marco Tasca, minister generalny do br. Lindora Alcidesa Toffula, sekretarza generalnego ds. formacji, 2007 r.).

Przyjmując wymagania ministra generalnego oraz Kapituły generalnej z r. 2007, br. Lindor Alcides Tofful, we współpracy z Międzynarodową komisją ds. formacji, przedstawił tekst bardziej ujednolicony Kapitule generalnej w r. 2013. Ta ostatnia, oceniając pozytywnie pracę, poprosiła nowego sekretarza ds. formacji br. Roberto Carboni, aby poszedł krok dalej, dokonując całościowego

przepracowania tekstu na podstawie konsultacji z poszczególnymi konferencjami/federacjami, przewidując jego weryfikację w różnych rzeczywistościach formacyjnych Zakonu. Celem było jego definitywne zatwierdzenie podczas Kapituły generalnej w r. 2019. Tej intensywnej pracy poświęcił się najpierw br. Roberto Carboni, do czasu kiedy został biskupem (2016 r.), a potem jego następca br. Louis Panthiruvellil, we współpracy z CIF oraz zaangażowaniem formatorów poszczególnych konferencji/federacji.

Znowelizowany tekst *Discepolato francescano* został przedstawiony Kapitułce generalnej w r. 2019. Zgromadzenie kapitulne na mocy uchwały nr 4 zażądało ponownej rewizji tekstu, biorąc pod uwagę otrzymane sugestie.

Tak więc tekst, który macie w ręce – stworzony przez Sekretariat generalny ds. formacji wraz z odpowiedzialnymi za formację w poszczególnych konferencjach/federacjach – jest owocem wspomnianej rewizji i powinien być przyjęty przez ministra generalnego i jego definitorium w r. 2022, aby mógł zostać zatwierdzony w sposób ostateczny przez Kapitułę generalną w r. 2025, jak stanowi wspomniany wyżej wniosek kapitulny.

PRZEWODNIK PO NOWYM TEKŚCIE

Krótki przewodnik do lektury obecnego *Discepolato francescano*

- We **wprowadzeniu** (nn. 1-16) zamierzamy wyjaśnić, co oznacza termin *discepolato* i na czym polega *discepolato francescano*, które prowadzi do upodobnienia się do Pana Jezusa (i dlatego preferujemy używanie terminów „naśladowanie” i „uczniostwo” w odniesieniu do procesu formacyjnego).

- **Pierwsza część** (nn. 17-104) podkreśla konkretne doświadczenie *sequela Christi* i *conformitas* (upodobnienia się) do tego, który jest naszą „formą” – *forma minorum* i *pater* – Serafickiego Ojca św. Franciszka, uwypuklając – w świetle jego doświadczenia i braterstwa oraz tradycji Zakonu – główne cechy charakterystyczne *sequela Christi* w życiu franciszkańskim. Tutaj odnajdujemy ideał, do którego dążymy: wartości, wymiary oraz postaci protagonistów formacji franciszkańskiej konwentualnej.

- **Druga część** (nn. 105-178) ukazuje nasze konkretne życie jako braci, od momentu, w którym rozpoczynamy – poprzez dar Pana – ten rodzaj życia, przyjęci przez wspólnotę, aż do ostatniego objęcia przez miłosiernego Ojca w spotkaniu z „siostrą śmiercią cielesną”. Są to etapy naszej drogi *naśladowania Chrystusa* w braterstwie franciszkańskim. Akcent jest tu położony przede wszystkim na *formacji ustawicznej* i na tym, czego wymaga – na poziomie osobistym i wspólnotowym – formacja do braterstwa, proces, który nie jest oczywisty i wymaga nieustannego napięcia i stałego zaangażowania.

- Po próbie wyjaśnienia kim jest brat i czym jest braterstwo oraz jak wygląda życie w nim, **trzecia część** (nn. 179-274) zatrzymuje się na *formacji początkowej* i na poszczególnych jej etapach: od towarzyszenia powołaniowego aż do profesji uroczystej i do kapłaństwa, do pierwszego włączenia we wspólnotę. Wyróżniony jest tu etap postulatu, nowicjatu i postnowicjatu. Podkreśla się fundamentalne znaczenie formacji integralnej o odpowiedniej jakości, dzięki braciom wychowawcom oraz wspólnotom, które towarzyszą formowanym, przede wszystkim poprzez świadectwo życia.

- **Czwarta część** (nn. 275-302) jest bardziej „techniczna”: dotyczy kompetencji i realizacji zadań, jakie poszczególne podmioty (minister generalny, ministrowie prowincjalni, federacje, sekretariat generalny ds. formacji, etc.) powinni wdrożyć dla dobra formacji w prowincjach, kustodiach, delegaturach i w całym Zakonie.

Wybory dokonane przy redakcji aktualnego dokumentu

- Jak możecie zauważyć, chcieliśmy nadać dokumentowi następujący schemat: jako pierwsza została przedstawiona *formacja ustawiczna*, czyli konkretne życie braci (czym staramy się żyć, jakie są nasze wartości, nasz styl życia, ponad naszymi ograniczeniami i grzechami). Następnie, w świetle tegoż życia, została zaproponowana *formacja początkowa*, czyli droga, jaka stoi przed młodymi braćmi, wychodząc od naszego życia i od tradycji naszego Zakonu.

- Źródłami inspiracji dla aktualnego tekstu są Źródła Franciszkańskie, ostatnie Konstytucje (2018) oraz magisterium Kościoła. Oczywiście także to wszystko dobre, co było już w

poprzednich wersjach *Discepolato francescano*, jak również sugestie zebrane podczas Kapituły generalnej 2019 r. Wreszcie to, co zebraliśmy od konferencji/federacji (marzec 2022) jako propozycje po rozesłaniu pierwszej wersji znowelizowanego tekstu (październik 2021).

- Obowiązkowo zostały dołączone tematy, których nie było w poprzednich wersjach dokumentu (np. ekologia, używanie środków społecznego przekazu, zwrócenie uwagi na odpowiedzialne zarządzanie ekonomią, nadużycia seksualne, etc.)
- W końcu staraliśmy się nadać całemu tekstowi jednolitość i wewnętrzną spójność.

Odbiorcy *Discepolato francescano*

Odbiorcami *Discepolato francescano* są nie tylko „odpowiedzialni urzędnicy” (ministrowie/kustosze, wychowawcy, odpowiedzialni za formację ustawiczną), ale przede wszystkim każdy brat! Każdy z nas przecież może w tekście odnaleźć coś z historii własnego powołania i odkryć na nowo piękno naszego życia. A przede wszystkim zauważyć owo napięcie, które zawsze odsyła nas do pasjonującej drogi *naśladowania Chrystusa* na drodze św. Franciszka oraz wielu, którzy zostawili nam świadectwo radości Ewangelii.

*Rzym, 15 lipca 2022,
w święto św. Bonawentury z Bagnoregio*

WPROWADZENIE

1. Naśladowanie i uczniostwo

1. Cel niniejszego *Dyrektorium formacji* można określić odwołując się do różnych wyrażen syntetycznych. Wśród wielu możliwych preferujemy tutaj perspektywy *naśladowania* i *uczniostwa*.
2. *Naśladowanie* podkreśla dynamiczną dyspozycję *pójścia za*, śladami kogoś, komu ufamy i komu się powierzamy. Uczniostwo, ze swej strony, wyraża dyspozycyjność *wstąpienia do szkoły* mistrza, którego nauczanie jest postrzegane jako autorytatywne i przekonujące. Naśladować i uczyć się; oto dwie możliwości które sugerują całościowy styl *przygody* formacyjnej.
3. W konkretnym życiu uczniów, o którym sama Ewangelia mówi na wiele sposobów, rozumie się, że uczenie się (bycie uczniem) nie oznacza – przede wszystkim i jedynie – działań w aspekcie kulturowym, intelektualnym, lecz polega na osobistym zaangażowaniu się w relację z Jezusem Chrystusem, tak więc wyraża się jako udział w życiu z Nim. Ponieważ jest ono drogą, uczniostwo zakłada postawę naśladowania rzeczywiście wcieloną w życie, stawiania kroków w ślady Chrystusa. Ostatecznie, na podstawie orędzia ewangelicznego, można mieć odczucie, że nie można oddzielać tych dwóch perspektyw: *naśladowania* i *uczniostwa*. Powinny one być połączone i

rozumiane w sposób wahadłowy i komplementarny: *uczniostwo* rozumiane jest jako naśladowanie, zaś *naśladowanie* zawiera dyspozycyjność do wejścia na drogę ucznia.

4. Z pomocą przychodzi nam sam św. Franciszek, kiedy na początku *Reguły niezatwierdzonej*, określając na czym polega sposób życia braci, pisze: „na zachowywaniu nauki i naśladowaniu Pana naszego Jezusa Chrystusa” (1 Reg 1,1). Zwraca uwagę na nauczanie Jezusa i na Jego ślady. O ile nauczanie odsyła do bycia uczniem, ślady na których należy stawiać swoje stopy, przywołują bez wątpienia ideę naśladowania. Nie ma jednego bez drugiego.
5. W tym dokumencie wybraliśmy jako preferencyjne wyrażenie *uczniostwo (discepolato)*, rozumiejąc je jako termin zawierający obydwie wskazane wyżej perspektywy. Ten wybór nie ma szczególnego uzasadnienia, poza tym, że w Ewangelii mówi się częściej o *uczniach* niż o *naśladowcach*: to określenie wydaje się nam bliższe naszej wrażliwości. W gruncie rzeczy jest to sposób, aby bardziej zestroić się z wielkim marzeniem Jezusa: że przyniesiemy obfity owoc i staniemy się Jego uczniami (por. J 15,8).

2. Na sposób franciszkański

6. Każdy chrześcijanin, wedle swojego własnego powołania, jest wezwany do naśladowania Jezusa i stania się Jego uczniem. Konkretny sposób odpowiedzi może jednak przyjąć różne

kształty i różne odcienie; może się wyrażać poprzez wejście w całkowicie oryginalne symboliczne światy, czy niespotykane złożone przeżycia.

7. Takie było właśnie doświadczenie Biedaczyny z Asyżu: naśladował Pana Jezusa w sposób jedyny i niepowtarzalny. Jego odpowiedź była niewątpliwie *genialna*, to znaczy zdolna do dostrzeżenia w konkretnym horyzoncie życia, w którym się znajdował, nowych pytań, prawdziwych i zasadniczych, na które odpowiedział w sposób *przekonujący*. Nie tylko, że potrafił świadczyć ze świeżością o pięknie Ewangelii, ale także zdołał *przekonać* i przyciągnąć wielu mężczyzn i kobiet, aby dopowiedzieli na wezwanie na tej samej długości fali.
8. Wśród tych, którzy zostali przekonani i pociągnięci przez brata Franciszka, jesteśmy także my. Uczniostwo zatem, powinno być nam zaproponowane jako *franciszkańskie* w takim sensie, aby próbować zebrać i zinterpretować dziś na nowo jego intuicje charyzmatyczne, według tych inspiracji, które nadają mu szczególne cechy charakterystyczne.

3. Edukacja czy formacja?

9. Celem takiego dokumentu, jak ten, nie może być precyzyjne wyjaśnienie, na podstawie szczegółów, różnicy między tymi dwoma określeniami. Bez zamiaru wyczerpania kwestii i zagłębiania się w złożoność tej tematyki, warto podkreślić

jednak komplementarność perspektyw przywoływanych przez te dwa terminy.

10. *Edukować*: termin odnosi się do całości starań poświęconych osobie, aby mogła odkryć i rozwinąć własne uzdolnienia, często będące w stadium załączkowym, czy wręcz ukryte. *Ex-ducere* – znaczy „wydobyć na zewnątrz” zalety już obecne, które powinny ujrzeć światło dzienne i być wykorzystane. W naszym przypadku jednak nie chodzi o wydobywanie i wykorzystanie osobistych zasobów w dowolny sposób, lecz udostępnienie własnych darów na rzecz ściśle określonego celu: dla Królestwa Bożego.
11. *Formować się*: znaczy „przybrać kształt”. W tym przypadku chodzi o to, aby sprawić, żeby dana osoba została doprowadzona do przyjęcia pewnego kształtu, w znaczeniu integralnym. Kształt, ku któremu powinniśmy się kierować, nie polega przede wszystkim na przyjęciu pewnego systemu zachowań, tym mniej na wejściu w pewien horyzont doktrynalny. *Forma*, którą mamy przybrać, to jest żywa, wolna osoba: jest to ta *forma*, która jaśniej wyraziście w samej osobie Pana Jezusa, Żyjącego, który wzywa nowych uczniów, aby Go naśladowali.
12. Skoro więc *edukacja* jest terminem pod pewnym względem bardziej subtelnym i sugestywnym – ponieważ nie wiadomo od początku, jakie będą cechy, które wyłonią się w osobistym

rozwoju – *formacja* może okazać się wyrażeniem bardziej ambitnym i przewidywalnym. Faktycznie znamy od początku jaki jest cel, do którego dążymy: podobieństwo do Pana, według sposobu życia tego, który był do Niego nieporównywalnie *najbardziej podobny*, św. Franciszka.

13. W niniejszym tekście zostanie utrzymana przewaga terminologii *formacji*, zawsze rozumianej w dialogu z najbardziej podstawowymi elementami edukacyjnymi i przyjmowanej w aspekcie dynamiczno-relacyjnym: nie można uformować się do podobieństwa z Jezusem *od zewnątrz*, jako zewnętrzni obserwatorzy, lecz tylko *od wewnątrz*. Chodzi o to, aby wejść już od pierwszych kroków w relację z Nim, w wolnym osobistym przyłgnięciu, które żywo rozwija się z czasem.

4. Formacja franciszkańska

14. Formacja do życia franciszkańskiego pociąga za sobą ze strony osoby zainteresowanej jednocześnie dyspozycję aktywną i pasywną. Tych dwóch postaw oczywiście nie da się ściśle oddzielić od siebie w konkretnej rzeczywistości drogi formacyjnej. Rozróżnienie to może jednak być przydatne, aby podkreślić, z jednej strony wolność, w której dana osoba zamierza ukierunkować się ku określonej propozycji życia, z drugiej zaś ukazać, że pierwszym i zasadniczym protagonistą tej drogi jest Pan Jezus, który powołując, przyciąga do siebie

nie w sposób mglisty i ogólny, lecz zapraszając nas do zamieszkania wewnątrz płodnego horyzontu Ewangelii.

Dokładniej, rozumiemy formację jako drogę, na której dana osoba stopniowo przyswaja sobie uczucia Chrystusa (por. Flp 2,5), w taki sposób, żeby jej sposób myślenia, rozumowania, sądzenia i działania dokonywał się na sposób Syna.

Nie chodzi tu o drogę rozwoju, w trakcie której zdobywamy po prostu kompetencje, ale o życiowe przyłgnięcie do Pana Jezusa: o to, aby żyć w Nim, z Nim i dla Niego, w perspektywie całkowitej ofiary (por. VC 65). Taki proces dotyczy całej drogi życia ucznia.

15. Sam św. Franciszek wyraża swoje pragnienie upodobnienia się do Chrystusa i zaprasza braci, aby „posiedli Ducha Pańskiego wraz z Jego uświęcającym działaniem” (2 Reg 10,8). Chodzi faktycznie o drogę ucznia po śladach Chrystusa i jako taka jest ona przede wszystkim przyjęciem działania Ducha, daru, który należy strzec z uległością, aby odpowiedzieć na niego angażując się całkowicie (por. VC 66). Ta droga naśladowania i uczniostwa polega na stopniowym, ciągłym i coraz bardziej świadomym upodobnieniu się do Syna Bożego, ubogiego i pokornego.
16. Jest to droga oczyszczenia i transformacji swojego człowieczeństwa we wszystkich jego wymiarach, tak aby w

każdym aspekcie życia mogły ukazać się myśli, uczucia i czyny Jezusa Chrystusa (por. 1Kor 2,16; Flp 2,5). „A na tych wszystkich i te wszystkie, którzy będą to czynić i wytrwają aż do końca, spocznie Duch Pański i uczyni w nich mieszkanie i miejsce pobytu. I będą synami Ojca niebieskiego, którego dzieła czynią. I są oblubieńcami, braćmi matkami Pana naszego Jezusa Chrystusa” (2 Lw 48-50).

CZEŚĆ PIERWSZA
„SAM NAJWYŻSZY OBJAWIŁ MI, ŻE
POWINIENEM ŻYĆ WEDŁUG SPOSOBU
EWANGELII ŚWIĘTEJ”

(T 14)

Uczniowie Chrystusa idący śladami św. Franciszka

W tej pierwszej części zostanie zaprezentowany cel dokumentu: droga uczniów Pana Jezusa po śladach doświadczenia św. Franciszka. W świetle jego historii życia zostaną ukazane podstawowe wartości powołania franciszkańskiego, poczynając od *conformitas* ucznia według wzoru Jezusa. Jest to proces dynamiczny, którego źródłem jest Trójca Święta, któremu towarzyszy wspólnota Zakonu, który jest przeżywany w Kościele i dla Kościoła.

Rozdział 1

FORMACJA: DROGA NAŚLADOWANIA CELEM UPODOBNIENIA SIĘ DO PANA JEZUSA

1. Formacja jako kształtowanie się na wzór Syna Ojca, Pana Jezusa

17. Aby stać się podobnym do Jezusa, Syna Bożego, który z miłości stał się człowiekiem i naszym jedynym Panem, należy pozwolić się kształtować na nieustannej drodze *naśladowania Chrystusa*. Chodzi o ustawiczny proces, który angażuje całą osobę odnawiając ją dogłębnie, tak aby posiadała i żyła „uczuciami Syna” (por. Flp 2,5). Chodzi o pełną entuzjazmu transformację, „aż Chrystus w was się ukształtuje” (Ga 4,19), aby doświadczyć tego samego, co Apostoł Paweł: „Teraz zaś już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus. Choć nadal prowadzę życie w ciele, jednak obecne moje życie jest życiem wiary w Syna Bożego, który umiłował mnie i samego siebie wydał za mnie” (Ga 2,20).
18. Dążąc do coraz mocniejszego przyłgnięcia do Syna, formacja stara się przygotować warunki i zaoferować narzędzia, które pomogą bratu w procesie *conformitas*. Już od pierwszych etapów umacniająca się relacja z Jezusem prowadzi brata do odkrycia, że jest synem umiłowanym i bratem wszystkich, i ewangelicznego zaparcia się siebie, aby pozwolić działać

Duchowi Chrystusa, przeżywając postawy *fraternitas* i *minoritas*. Nieustanne pragnienie „tego, co w górze” (por. Kol 3,1-2), czyli spotkania prawdziwego oblicza Ojca – tak jak Syn nam je objawił w mocy Ducha Świętego – powinno być ułatwiane poprzez formację początkową i ustawiczną. Uprzywilejowaną drogą wprowadzającą w tajemnicę Pana Jezusa jest Kościół, Jego Ciało i nasza Matka, dzięki łasce sakramentów i głosowi Pana, który rozbrzmiewa w Ewangelii. Należy docenić także pomoc skarbów tradycji oraz świętości, obecnych w historii naszego Zakonu od jego początków aż do dzisiaj.

2. Formacja: droga pragnienia i wiary pod działanie Ducha Świętego

19. Decydującym czynnikiem w nieustannej drodze upodabniania się do Syna jest wiara ożywiana przez osobistą i afektywną relację z Nim, którą należy zawsze pielęgnować. To Duch Święty poprzez swoje stwórcze działanie jest Tym, który wzbudza pragnienie i pobudza do czynu; On jest protagonistą owego „usynowienia”, które odciska w nas rysy Jednorodzonego Syna Ojca, aby żyć i działać jako synowie w Synu. Formacja dzięki swoim środkom będzie się starać wspierać wiarę brata oraz otwierać go coraz bardziej na działanie Ducha, aby skutecznie wewnętrzną postawę synowskiego posłuszeństwa Ojcu. „Nie miejmy więc innych tęsknot, innych pragnień, innych przyjemności i radości oprócz Stwórcy i Odkupiciela i Zbawiciela naszego, jedyne prawdziwego Boga, który jest pełnią dobra, wszelkim dobrem, który sam jeden jest dobry” (1 Reg 23,9).
20. Pozwalając się ukształtować głębokiemu działaniu Ducha Świętego i współpracując czynnie z łaską, brat staje się

stopniowo człowiekiem duchowym we wszelkim przejawie i obszarze swego życia, unikając logiki światowej i „cielesnej”. „Bracia, wystrzegajmy się więc wszyscy wszelkiej pychy i próżnej chwały. I strzeżmy się mądrości tego świata i roztropności ciała; duch bowiem człowieka oddanego cielesności chce i bardzo stara się o znajomość słów, lecz niewiele troszczy się o czyny, i szuka nie religijności i świętości wewnętrznej ducha, lecz chce i pragnie religijności i świętości zewnętrznej, widocznej dla ludzi”, Duch Pański natomiast chce i „stara się o pokorę i cierpliwość oraz czysty, szczery i prawdziwy pokój ducha i zawsze ponad wszystko pragnie bojaźni Bożej i mądrości Bożej i miłości Bożej Ojca i Syna i Ducha Świętego” (1 Reg 17,9-12.14-16). Dzięki nieuniknionej walce duchowej (między „duchem cielesnym” a „duchem Pana”), wsparty przez Ducha Świętego oraz braterską wspólnotę, każdy brat będzie mógł się cieszyć owocami ducha (por. Ga 5,22). Te zaś poznaje się po radości oraz radosnej *minoritas*, która wszystko oddaje Panu w postawie dziękczynienia (por. 1Reg 17,17-18).

3. Cel formacji franciszkańskiej

21. Dla nas, franciszkanów, upodobnienie się do Syna Bożego implikuje drogę naśladowania Pana Jezusa w Kościele, powtarzającą doświadczenie naszego Serafickiego Ojca według sposobu tradycji franciszkańskiej. Ta droga wprowadza nas do przyjęcia ciągłej postawy ucznia. Dzisiaj wyraża się ona w różnych kulturach, tam gdzie Zakon się rozwinął, pozwalając na

plodną wzajemną wymianę oraz oferując możliwość większego zrozumienia bogactwa charyzmatu franciszkańskiego.

22. Formacja franciszkańska dosięga głębi całej osoby, pobudzając brata do postaw i wyborów „upodabniających” do doświadczenia Pana Jezusa, ze szczególnym akcentem trynitarnym i chrystologicznym właściwymi naszemu charyzmatowi (którego centrum są tajemnice wcielenia oraz męki-śmierci-zmartwychwstania Pana Jezusa) i jego charakterem relacyjno-afektywnym. Ten proces, który trwa całe życie, ukierunkowuje brata do ciągłego oczyszczania i wzrostu relacji z Bogiem, z innymi, ze samym sobą (a także z rzeczami, czasem i przestrzenią), idąc drogą Reguły, Konstytucji i tradycji Zakonu, przeżywanymi w Kościele (por. K 129, § 2-3; EG 217-237).
23. Upodobnienie się do Pana Jezusa zakłada osobiste spotkanie z Nim, posiadanie Jego doświadczenia, bycia dotkniętymi i rozpalonymi Jego miłością. Powtarzamy: tym, co zmienia życie, jest osobista relacja z Synem Bożym, doświadczenie radości Ewangelii, która napęlnia serce i życie (por. EG 1). Brat słucha głosu Dobrego Pasterza w Słowie i otrzymuje Go w sakramentach. Odkrywa Go żyjącego w obliczach i historiach braci i sióstr, znajduje Go w wielkości-pięknie stworzenia (które jest Jego *wyobrażeniem*; por. PSł 4) i w każdym stworzeniu, z którym wchodzi w komunię (por. VC 41; K 139 §1; K II, *Wprowadzenie*, 1). To właśnie wychodząc od jakości relacji międzyosobowych – postaw, wyborów, stylu życia – można zrozumieć głębię relacji z Panem Jezusem.

24. Wśród priorytetów formacji należy wyróżnić poznanie siebie, rozpoznanie motywacji powołaniowych oraz *docibilitas* formacyjną. *Docibilitas* wyraża postawę wewnętrzną tego, kto jest konkretnie dyspozycyjny do przyjęcia i pozwala się prowadzić, okazując zaufanie wobec pośredników. Dlatego jest istotne, aby formacja i towarzyszenie były stopniowe, spersonalizowane, zintegrowane, zdolne do poprowadzenia do przemiany życia w sposób efektywny i weryfikowalny. Aby zapewnić prawdziwą posługę, formacja powinna towarzyszyć bratu w ćwiczeniu się w walce duchowej, pomagając mu rozpoznać-zdemaskować-zwalczyć pokusy „tego, który dzieli” za pomocą narzędzi ascezy i dyscypliny, „reguły życia” dostosowanej do danej osoby oraz poprzez itinerarium mystagogiczne (por. 1 Reg 2,1-12; K V, *Wprowadzenie*, c).
25. Własna kultura stanowi kontekst przestrzenno-czasowy, w którym każdy brat odkrył zafascynowanie charyzmatem franciszkańskim. Formacja powinna brać pod uwagę kategorie „historii” i „kultury” jako prawdziwe *miejsca teologiczne* spotkania z Panem i jako inkulturację charyzmatu. W świetle wielokulturowego kontekstu, w którym żyjemy, program formacyjny powinien ułatwiać naturalną integrację i inkulturację charyzmatu franciszkańskiego w różnych kulturach i tradycjach celem realizacji braterstwa franciszkańskiego, które potrafi docenić wszystkie kultury (por. K 129 §5).

Rozdział 2

ŚW. FRANCISZEK Z ASYŻU JAKO NAŚLADOWCA CHRYSYTA

1. Doświadczenie bycia uczniem u św. Franciszka z Asyżu

26. „Mnie, bratu Franciszkowi, Pan dał rozpocząć życie pokuty” (T 1). Młody Franciszek, po tym jak przeżył młodość w poszukiwaniu sukcesu i doświadczył dwuznacznej i niebezpiecznej potęgi bogactwa, oświecony przez Ducha, odkrywa miłosierną miłość Boga. Spotkanie z trędowatym (por. 1 Cel 17) rzeczywiście określa jego nawrócenie, zmianę mentalności oraz wejście na drogę naśladowania Chrystusa. „Od tej chwili Franciszek zaczął uważać się za nędznego i gardził tym wszystkim, co tak niedawno kochał” (3T 8,1); „zaczął przekształcać się w *męża doskonałego*, stawać się kimś innym” (2 Cel 7). Całkowicie *pozbawiony własności*, Franciszek rozpoczyna swoją *przygodę* ucznia w szkole Pana. Całe jego życie zostało ogarnięte przez jedno niezaspokojone pragnienie: być całkowicie złączonym z Chrystusem i być do Niego podobnym.
27. „Sam Najwyższy objawił mi, że powinienem żyć według sposobu Ewangelii świętej” (T 14). *Życie według świętej Ewangelii* jest szczególnym charyzmatem objawionym przez Pana Franciszkowi. Więcej, jest ono podstawą wyboru życia jego i jego towarzyszy (por. 2 Reg 1,1). Brat Franciszek szuka zażyłości z Jezusem w Kościele, w sposób szczególny w Eucharystii, w której staje się obecna cała dobrotliwa miłość Boga, a Pan wszechświata jest ukryty pod pokorną postacią chleba życia (por. Np 1). W Ewangelii Franciszek znajduje natchnienie i ukierunkowanie, ale

przede wszystkim spotyka osobę Jezusa, który mówi przez swoje Słowo. Radując się swoim odkryciem, brat Franciszek proponuje Ewangelię swoim braciom jako zasadniczą normę braterstwa oraz drogę, która prowadzi do Życia.

2. Wymiar chrystologiczny i trynitarny uczniostwa franciszkańskiego

28. „Zachowywać ubóstwo i pokorę naszego Pana Jezusa Chrystusa” (2 Reg 12,4). Naśladowanie Chrystusa ubogiego i pokornego przez św. Franciszka jest opisane i streszczone w samej nazwie nadanej jego naśladowcom, *bracia mniejsi*, którzy są wezwani do bycia takimi właśnie w relacji do Boga, ludzi, świata i samych siebie. Św. Franciszek faktycznie uczył tego stylu obecności w świecie: stać się braćmi wszystkich, sługami małych i ubogich, nie pragnąc władzy i zaszczytów, lecz szukając życia ukrytego, nacechowanego dzieleniem się i solidarnością.
29. Rozważając nieustannie słowa Pana, które są „duchem i życiem” (1 Reg 22,39), brat Franciszek zaczął rozumieć życie i misję Pana w świetle tajemnicy Jego огоłocenia (*kenosis*). Pokora Wcielenia ukazała mu ogrom miłości Boga-Człowieka, który raczył stać się jednym z nas i zechciał wybrać kondycję najuboższego wśród ubogich. W męce Chrystusa Franciszek odkrywa „posłuszeństwo z miłości” Syna Bożego, który przyjął także ból, upokorzenie i opuszczenie (przez uczniów), oddając siebie samego miłości Ojca dla odkupienia ludzi (por. 1 Cel 84; Np 6).

30. „Posiadać Ducha Pańskiego wraz z Jego uświęcającym działaniem, modlić się zawsze do Niego czystym sercem” (2 Reg 10). Naśladować Chrystusa, pokornego i pełnego miłości, który stał się jednym z nas, św. Franciszek odkrył sens swojego życia jako syna Ojca niebieskiego: „O, jakże chwalebna i święta, i wielka to rzecz: mieć w niebie Ojca!” (2 Lw 54). Świadomy swojego bycia stworzeniem, widzi on wszystko jako Jego łaskę i dar. Staje się wdzięcznym synem w postawie dziękczynienia i uwielbienia. Jego życie staje się historią zaczynającą się od inicjatywy miłości Ojca, który wzywa go ku sobie, aby podzielić się z nim intymną komunią z Synem w Duchu Świętym. Jego odpowiedzią – być może najważniejszą – było życie modlitwy, które stało się ciągłym i intymnym dialogiem z Tym, który go powołał w taki sposób, że stał się bardziej *człowiekiem uczynionym modlitwą* niż człowiekiem, który się modli (por. 2 Cel 95). W takim stopniu, w jakim jednoczył się z Ojcem poprzez Ducha Świętego (por. Rz 5,5), wzrastał w miłości do ludzi i gorliwości dla ich zbawienia. W ten sposób św. Franciszek został przygotowany do bycia posłanym, jak Jezus, aby stać się proroczym głosem w Kościele oraz w społeczeństwie swoich czasów.

3. Wymiar braterski uczniostwa franciszkańskiego

31. Brat Franciszek nie idzie sam śladami Pana Jezusa. Rzeczywiście, po pewnym czasie od nawrócenia, tak wspomina w Testamencie: „Pan dał mi braci” (T 14). Powołanie franciszkańskie jest darem osobistym, jedynym, niepowtarzalnym dla każdego brata, ale zarazem powołaniem, aby iść za Panem ze wspólnotą braci, których się nie wybiera, ale

otrzymuje w darze. Franciszek *najpierw* otrzymuje braci i dopiero po tym fakcie zaczyna myśleć o ewangelicznym sposobie życia: „Po tym, jak Pan dał mi braci, nikt mi nie mówił, co mam czynić” (T 14). Braterstwo, dar otrzymany wcześniej niż Reguła, staje się w ten sposób wymogiem wstępnym dla Reguły i właściwym miejscem, w którym można „żyć według sposobu świętej Ewangelii” (T 14).

32. „Reguła i życie tych braci polega na tym, aby żyć w posłuszeństwie, w czystości i bez własności oraz zachowywać naukę i naśladować przykład Pana naszego Jezusa Chrystusa” (1 Reg 1,1). W szkole Ewangelii braterstwo franciszkańskie nie jest hierarchiczne czy piramidalne, lecz horyzontalne, to jest złożone z braci o równej godności. Każdy troszczy się o potrzeby brata jak matka o swojego syna cielesnego, owszem, z jeszcze większym zaangażowaniem (por. 2 Reg 6,8). Takie jest braterstwo braci mniejszych według ducha św. Franciszka, opisane w Regule: „I nikogo nie można nazywać przeorem, lecz wszyscy bez różnicy niech nazywają się braćmi mniejszymi. I jeden drugiemu niech umywa nogi” (1 Reg 6,3n). Bazując na *kodeksie miłości ewangelicznej*, Seraficki Ojciec poleca, aby jego bracia „miłowali się wzajemnie” (1 Reg 11,5); aby „okazywali sobie wzajemnie poważanie i szacunek” (1 Reg 7,15) i ukazywali „czynem wzajemną miłość” (1 Reg 11,6); i w każdym miejscu i w każdej sytuacji czuli się jak *członkowie jednej rodziny*, przyjmując z dobrocią każdego, kto do nich przyjdzie (por. 1 Reg 7,14).

4. Wymiar eklezjalny i trynitarny uczniostwa franciszkańskiego

33. „Poddani i położeni pod stopy świętego Kościoła” (2 Reg 12,4). Św. Franciszek, „*mąż katolicki i apostolski*” (*Oficjum o św. Franciszku* Juliana ze Spiry), od samego początku swojej drogi nawrócenia pragnie żyć w pełnej komunii z Kościołem, w osobie papieża i biskupów. Przedkłada Kościołowi Regułę do zatwierdzenia; według przepisów Kościoła sprawuje liturgię; od Kościoła otrzymuje mandat głoszenia wszystkim pokuty i nawrócenia; Kościołowi przyrzeka pokorne poddanie i przed śmiercią prosi swoich braci o taką samą wierność Kościołowi i Ewangelii.
34. Świadomy, że od Kościoła otrzymał „wonne słowa Pana” (2 Lw 2) oraz Eucharystię, szanował i czcił teologów Kościoła „jako tych, którzy dają nam ducha i życie” (T 13). Od samego początku brat Franciszek, „herold wielkiego Króla” (1 Cel 16), włącza się wraz ze swymi braćmi w życie wspólnoty Kościoła i uczestniczy z zaangażowaniem w jego misji pasterskiej, która jest kontynuacją posługi Chrystusa.

5. Wymiar misyjny uczniostwa franciszkańskiego

35. „Pan nie powołał cię tylko dla ciebie, lecz abyś przyniósł owoc dla dusz” (Kwiatki 16). W Słowie Bożym, usłyszonym w małym kościółku Porcjunkuli, młody Franciszek odkrywa swoje powołanie; z Ewangelii o *missio apostolorum* rodzi się natchnienie, aby iść przez świat głosząc wszystkim pokutę „słowami związłymi” (2 Reg 9,4).
36. W pragnieniu ogłaszania wszystkim dobroci Pana podejmuje służbę na rzecz Kościoła i staje się wędrownym apostołem

Ewangelii, nie uważając się za przyjaciela Pana, dopóki nie zapali miłością dusz przez Niego odkupionych (Av). Wysłał swoich braci po dwóch w świat, a gdy grupa wzrosła liczebnie, wysłał ich poza granice Włoch w rejony zaalpejskie. Aby zanieść wszystkim orędzie zbawienia, próbuje kilka razy udać się „do saracenów i innych niewiernych” (2 Reg 12,1), a w końcu staje przed sułtanem, aby obwieścić mu Chrystusa i Ewangelię.

37. Braciom, którzy „z boskiego natchnienia” (1 Reg 16,3) proszą, aby mogli udać się jako misjonarze *ad gentes*, proponuje dwa sposoby głoszenia Ewangelii: świadectwo życia („nie wdawać się w kłótnie ani spory, lecz być poddanymi wszelkiemu ludzkiemu stworzeniu ze względu na Boga i przyznawać się do wiary chrześcijańskiej” – 1 Reg 16,6) oraz głoszenie *explicite* („gdyby widzieli, że tak się Panu podoba, niech głoszą słowo Boże” – 1 Reg 16,7).

6. Wymiar maryjny uczniostwa franciszkańskiego

38. „Matkę Jezusa darzył niewysłowioną miłością za to, że Pana Majestatu uczyniła naszym bratem” (2 Cel 198). Św. Franciszek posiada intuicję roli Maryi i Jej relacji z Bogiem i z Kościołem w historii zbawienia. W swoim nabożeństwie do Matki Jezusa nazywa Ją Oblubienicą Ducha Świętego (por. Of, ant. 2). Podobna komunia życia, jak ta między Maryją a Duchem Świętym, jest zaoferowana wszystkim ochrzczonej. Dlatego brat Franciszek zachęca swoich braci, aby ją rozwijali poprzez modlitwę i kontemplację – która jest mądrościową lekturą rzeczywistości w świetle Paschy Chrystusa – i, jak Maryja, sam zachowuje wszystkie te sprawy w swoim sercu (por. Łk 2,51). W rzeczywistości to Maryja prowadzi swoje dzieci do

zrozumienia tajemnicy komunii z Bogiem, która może się w nich dokonać. Dlatego, tak jak Maryja wydała na świat Syna Bożego, za sprawą Ducha Świętego, tak bracia stają się „matkami” Pana Jezusa, kiedy noszą Go w sercu i w ciele z miłością i z czystym i szczerym sumieniem, i rodzą Go poprzez święte dzieła (por. 2 Lw 53).

7. Wymiar chrystologiczny i trynitarny uczniostwa franciszkańskiego

39. Św. Franciszek uważa siebie za „sługę i przyjaciela Najwyższego” (2 Cel 3) i w każdym człowieku i stworzeniu widzi „brata” i „siostrę”. Rzeczywiście, w każdym człowieku odnajduje on obraz Jezusa, który we Wcieleniu stał się jednym z nas. Dlatego chce on być bratem wszystkich stworzeń (por. Psł), stając się dla swoich czasów człowiekiem braterstwa i pokoju (por. FT 2,3).
40. Spotkanie z trędowatym jest dla Franciszka zasadniczym momentem jego nawrócenia. W trędowatym rozpoznaje wartość każdej osoby i godność dziecka Bożego i uznaje go za swojego brata. Od tego spotkania zawsze chciał przebywać z ludźmi poranionymi i potrzebującymi (por. 1 Cel 17; 2 Cel 9). Im głębiej Franciszek wchodził w relację z Bogiem, tym bardziej odkrywał wielkość rodziny ludzkiej.
41. Święty z Asyżu kontemplował księżyc i gwiazdy, zapraszał ptaki, aby śpiewały chwałę Bogu, chronił robaczki (por. 1 Cel 80); pragnął, aby część ogrodu pozostawała nieuprawiana „ażeby

na nim w swoich porach zieleń ziół i piękno kwiatów głosiły Ojca wszystkich pięknych rzeczy” (2 Cel 165).

42. Razem ze swoimi braćmi służy konkretnie braciom trędowatym i pracuje w polu, aby zarobić na życie. Udaje się do skłóconych miast, głosząc wszystkim pokój, braterstwo i pojednanie w imię Pana Jezusa. Życie w pokoju i sprawiedliwości, z szacunkiem i miłością względem wszystkich stworzeń, w każdym czasie i miejscu, jest dziedzictwem, które należy do „DNA” franciszkańskiego bycia uczniem (por. K 108, §1-3).
43. Próbując dokonać pewnej syntezy, stwierdzamy, że uczeń franciszkański, wraz ze swoją wspólnotą, tak jak brat Franciszek z Asyżu, jest nieustannie zwrócony ku Bogu w religijnym nasłuchiwanie jego Słowa (por. DV 1) a zarazem głęboko zakorzeniony w historii, tak że „radość i nadzieja, smutek i trwoga ludzi współczesnych, zwłaszcza ubogich i wszystkich cierpiących, są też radością i nadzieją, smutkiem i trwogą uczniów Chrystusowych; i nie ma nic prawdziwie ludzkiego, co nie miałoby oddźwięku w ich sercu” (GS 1). Uczeń franciszkański, jako brat, jest więc powołany do braterskiego „współodczuwania” z ludzkością, z Kościołem, z Zakonem.

Rozdział 3

WARTOŚCI ZASADNICZE DLA FORMACJI FRANCISZKAŃSKIEJ

1. Charyzmat franciszkański i konwentualny

44. Poczynając od św. Franciszka i jego pierwszych towarzyszy, w ciągu historii wielu zostało pociągniętych przez ten sam sposób życia, zatem starali się kontynuować świadectwo „Błogosławionego Ojca” (K 1, §1), na różne sposoby i z różnymi akcentami. W ten sposób pojawiły się stopniowo charakterystyczne rysy, które naznaczyły konkretny kierunek określony terminem *convenire* (zgrupować się) – od którego pochodzi termin *konwentualny* – jako przejaw prawdziwego braterstwa, czynnego i współodpowiedzialnego, ukierunkowanego na kontemplację i na misję (por. K 1, §5; 141, §4). Oto one:

- a. naśladowanie Chrystusa przeżywane w braterstwie, w posłuszeństwie pośrednictwu Pana, w postawie wewnętrznej dyspozycyjności i współodpowiedzialności;
- b. życie we wspólnocie, w której umacnia się życie braterskie także poprzez praktykę kapituły konwentualnej;
- c. otwartość na oczekiwania Kościoła, rozumianego jako lud Boży i jako hierarchia, ze szczególnym posłuszeństwem papieżowi;
- d. życie blisko ludzi, aby poświęcić się делам apostolatu (duszpasterstwo, liturgia, kultura, posługa charytatywno-socjalna) poprzez aktywne zaangażowanie się w problemy i oczekiwania ludu;

e. szczególna troska w obszarze pastoralno-kulturalnym, które wymaga odpowiedniego przygotowania, zarówno w zakresie teologii, jak i w innych dziedzinach.

2. Bycie mniejszym, ubóstwo i pokora

45. Według przykładu św. Franciszka także dzisiaj każdy brat jest powołany do bycia mniejszym, pokornym sługą bliskim ubogim, ożywionym pragnieniem budowania pokoju i popierania wolności i sprawiedliwości w środowisku, w którym się znajduje (por. 2 Reg 3,10-11; K 1 §4). Jako bracia, w naszej ludzkiej historii codziennie doświadczamy ograniczeń i grzechu, które dzielimy z ludzkością: pragniemy zawsze być świadomi naszej słabości i kruchości. Właśnie ta słabość może stać się miejscem spotkania z Chrystusem, który nas zbawia, doświadczając przez Jego przebaczenie, że jesteśmy kochani takimi, jakimi jesteśmy. Wierzymy, że *minoritas* i ubóstwo rodzą się z tego doświadczenia zbawienia, które czyni pokornymi, prostymi i radośnie braterskimi (por. *Napomnienia*).
46. W szkole *minoritas* braterstwo jest przeżywane w pokornej służbie w codzienności, kiedy ma się na sercu poważne problemy, które zakłócają ludzką koegzystencję: „egoizmy w różnych wymiarach” (materializm, hedonizm, konsumizm), „ciasne nacjonalizmy”, „dążenie do panowania nad innymi” (por. RH 39), wyścig zbrojeń, podział między bogatymi i ubogimi, katastrofy ekologiczne, brak szacunku dla życia. W tych sytuacjach braterstwo jest wezwane do głoszenia i świadczenia poprzez ewangeliczny styl życia, w solidarności z będącymi ostatnimi w społeczeństwie (por. KapM 1992, 323),

że więcej jest radości w dawaniu niż w braniu, niosąc pokój tam, gdzie panuje niezgoda i miłość tam, gdzie panuje nienawiść (por. *Prosta modlitwa* przypisywana św. Franciszkowi).

47. Jest zadaniem każdego brata i każdej jurysdykcji (ministrowie/kustosze/delegaci) – dzięki posłudze formacji początkowej i ustawicznej – mocno czuwać nad rozwojem ludzko-duchowym jednostki i całego braterstwa, aby popierać postawę *minoritas* w naśladowaniu i posłudze. W sposób szczególny winno być oczywiste, że duch Ewangelii i charyzmat franciszkański są przeciwne wszelkiej formie „światowości duchowej”, która „kryjąc się pod pozorami religijności, a nawet miłości Kościoła, polega na szukaniu chwały ludzkiej i osobistych korzyści zamiast chwały Pańskiej” (EG 93), a także „klerykalizmowi” związanemu z władzą: „Zło klerykalizmu jest rzeczą bardzo szpetną, jest nowym wydaniem tego starego zła. Ale ofiara jest zawsze ta sama: lud biedny i pokorny, który czeka na Pana” (por. papież Franciszek, *Lud odrzucony*, rozważanie poranne w kaplicy Domu św. Marty, 13 grudnia 2016 r.).

3. Braterstwo jako otwarcie na drugiego i na dialog pomiędzy kulturami

48. Świadomy bycia zawsze w drodze z Kościołem i w Kościele, nasz Zakon otwiera się na przyszłość z nadzieją i ufnością w Bogu, dawcy wszelkiego dobra. Formacja franciszkańska stawia pytanie, jak spożytkować dziedzictwo pochodzące z tradycji, a równocześnie jak odpowiedzieć w sposób znaczący dzisiejszemu światu, poprzez nieustanną zdolność do odnowy. Szczególnym wyzwaniem jest spotkanie z drugim, który jest inny niż ja: jest

to pewne wyzwanie, które wprowadza w przemieniającą dialektykę relacyjną. Ten proces wymaga wielkiego otwarcia umysłu i serca, które predysponuje do spotkania i dialogu. Dlatego nasze życie franciszkańskie winno być owym „laboratorium” braterstwa, jak podkreśla w sposób szczególny encyklika *Fratelli tutti*, która traktuje o braterstwie i przyjaźni społecznej. Zakon, mając na sercu jedność, powinien docenić pluralizm przejawów życia franciszkańskiego oraz znaczenie wielokulturowości i międzykulturowości w nim obecnych, biorąc pod uwagę, że bogactwo różnych kultur, w których wyraża się braterstwo, jest źródłem prawdziwego rozwoju (por. K 132, §6; FT 3).

49. We wprowadzaniu w życie formacji franciszkańskiej każda jurysdykcja powinna zwracać szczególną uwagę na stosunek do miejscowej kultury. Inkulturacja franciszkanizmu jest procesem doświadczalnym, nie pozbawionym napięć i konfliktów, który zakłada zarówno znajomość franciszkanizmu w postaciach, w jakich się ukazywał w historii, jak też znajomość, akceptację i docenienie różnych kultur miejscowych. Te dwa aspekty owego procesu są nierozłączne i pod wieloma względami chodzi o pewne napięcie, analogiczne do tego, które przeżywa Kościół, głosząc dzisiaj Ewangelię. Jest zadaniem wszystkich, szczególnie ministrów/kustoszów, towarzyszyć i weryfikować sposób przekazu i inkulturacji charyzmatu franciszkańskiego.

4. Praca fizyczna i posługa ubogim

50. W Nazarecie rodacy Jezusa byli zdumieni Jego słowami i Jego czynami i pytali: „Czy On nie jest cieślą?” (Mk 6,3). Jezus

należał do świata robotników i pracowników (por. LE 14). Św. Franciszek, naśladowca Chrystusa, mówi do braci: „Ci bracia, którym Pan dał łaskę, że mogą pracować, niech pracują wiernie i pobożnie” (2 Reg 5,1; T 20; 1 Reg 7). Z tej racji droga formacji musi uwzględnić doświadczenie pracy fizycznej, tak aby bracia „przyzwyczajali się do pracy fizycznej i intelektualnej i nauczyli się odbierać życie jako dar i służbę” (K 139 §4).

51. Po spotkaniu Pana Jezusa, ubogiego i pokornego, Franciszek oddał się od swojej rodziny, lecz nie od miasta; porzuca przyjaźnie i światowe przyzwyczajenia, lecz pozostaje pośród swojego ludu. Z bogatego kupca staje się ubogim, niemniej nie izoluje się od wspólnego życia, lecz prowadzi swoje życie, pozostając jako „brat mniejszy” wśród ludzi swoich czasów, jako widzialny znak ogołocenia i oddania się całkowicie Bogu. Dlatego bracia, którzy naśladowają styl życia Jezusa i św. Franciszka, powinni nieustannie formować się do braterstwa, które okazuje współczucie wszystkim ludziom, przede wszystkim uciśnionym i ubogim (por. 1 cel 76; 2 Kor 8,9; K 17 §1).

5. Dialog ekumeniczny i międzyreligijny, sprawiedliwość, pokój

52. Oprócz innych działań pastoralnych, typowych dla wielowiekowej tradycji naszego Zakonu, bracia mniejsi konwentualni są dzisiaj wezwani do formowania się w „duchu Asyżu” (wyrażenie to – samo z siebie bardzo ogólne – odnosi się do wrażliwości i inicjatyw, które się rozwinęły po spotkaniu reprezentantów różnych religii w Asyżu w r. 1986) w dzieło

nowej ewangelizacji, celem budowania pokoju w sprawiedliwości, głosząc w sposób profetyczny przebaczenie i pojednanie, oraz popierając integralność stworzenia, rozumianego coraz bardziej jako wspólny dom całej ludzkości (por. LS 53; FT 4).

53. Bracia powinni być formowani do współpracy z innymi rodzinami franciszkańskimi – także na poziomie inicjatyw międzynarodowych i międzyjurysdykcyjnych – do okazywania szacunku wobec każdego człowieka, każdej kultury i każdej tradycji religijnej.

Rozdział 4

PROTAGONIŚCI UCZNIOSTWA FRANCISZKAŃSKIEGO

1. Źródło trynitarne

54. Obserwując doświadczenie nawrócenia i duchowego wzrostu św. Franciszka, także formacja franciszkańska winna być rozumiana jako interakcja pomiędzy Ojcem i powołanym, dzięki działaniu Ducha Świętego, ukierunkowana na całkowite upodobnienie się do Pana Jezusa. Ta relacja jest przeżywana konkretnie we wspólnocie braci (por. VC 66; K 129 §1). Komunia w Chrystusie jest celem powołania i początkiem Królestwa, czyli horyzontem, na którym doświadczą się obecności Zmartwychwstałego (por. T 1-3; LM 7-10).

55. Pan Jezus prowadzi św. Franciszka do kontemplacji tajemnicy głębokiej komunii, która ma miejsce w sercu samego Boga, w relacji trynitarniej. Doświadcza on radości i dostrzega wielkość propozycji, z którą Bóg zwraca się do niego, w postaci uczestnictwa w wymianie miłości pomiędzy Osobami Trójcy, wewnątrz Kościoła, Ciała Chrystusa (por. VC 20-21). Czuje, że tym, który działa w jego duszy i przemienia jego życie, jest wyłącznie Duch Święty, ze swej wolnej i darmowej inicjatywy. Biedaczyna z Asyżu pozostaje zdumiony obliczem Boga, którego doświadcza jako „Wszystko” nieskończenie dobre i godne miłości, to znaczy jako Jedyne*go święte*go (por. 1 Reg 23,1). Duch jednoczy go z Jezusem, odnawia i kształtuje, czyniąc go uczestnikiem tej samej świętości Ojca (por. Mt 5,8).

2. Św. Franciszek z Asyżu

56. „I gdy Pan dał mi braci, nikt mi nie wskazywał, co mam czynić, lecz sam Najwyższy objawił mi, że powinienem żyć według sposobu Ewangelii świętej” (T 14). Droga formacyjna kształtuje w bracie serce zdolne do rozeznania, tak że odrzuca zdecydowanie to co jest „światowe”, jak różne formy posiadania, pokazania się, władzy, narcyzmu i egocentryzmu. Dla brata Franciszka żyć „według sposobu świętej Ewangelii” (2 Reg 1,1) oznacza pozostawać w nieustannej dynamice nawrócenia. On faktycznie pozostawał zawsze otwarty w sposób wolny na boskie natchnienia, dyspozycyjny do nawrócenia. W ten sposób stał się *alter Christus* – jak został nazwany przez św. Bonawenturę (por. 1 B 11,2; 14,4; a także Zw 14; 73; 88). Najgłębsze aspiracje każdego brata w św.

Franciszku znajdują jasne ukierunkowanie: „Wielce należy kochać miłość Tego, który nas wielce umiłował” (2 Cel 196). Franciszek, jak pisze Tomasz z Celano: „Jezusa nosił zawsze w sercu, Jezusa na ustach, Jezusa w uszach, Jezusa w oczach, Jezusa na rękach, Jezusa w całym ciele [...] Po wiele razy, gdy szedł drogą, rozmyślając i śpiewając o Jezusie, zapominał o podróży i wszystkie żywioły zapraszał do pochwały Jezusa” (1 Cel 115). Św. Franciszek wreszcie nie przestaje powtarzać braciom, że tylko w Panu Jezusie można zrozumieć, jak wypełnić to, co do nich należy: „Ja, co do mnie należało, zrobiłem; a co do was należy, niech nauczy was Chrystus” (2 Cel 214).

3. Formowany: każdy brat

57. Brat mniejszy konwentualny, nieustannie wzrastając, jest wezwany aby przeżyć w sposób osobisty i wyjątkowy doświadczenie duchowe Serafickiego Ojca, *forma minorum*. Doświadczając miłości Boga, każdy brat przyjmie w sposób odpowiedzialny jako syntetyczne zadanie własnej formacji osiągnięcie stopniowo *pełnej dojrzałości* w Chrystusie (por. Ef 4,13; PI 29). Jest to zadanie zawsze otwarte, nigdy nie osiągnięte definitywnie, któremu towarzyszy działanie łaski Pana.

4. W Kościele, w synowskim posłuszeństwie

58. Jeden z zasadniczych przejawów *minoritas* polega na odpowiedzialności ze strony braci, aby czuli się żywymi

członkami wielkiego ludu Bożego. Są oni rzeczywiście wezwani, aby naśladować Pana jako przynależący do Kościoła, w duchu wdzięczności i współpracy, zawsze jemu „poddani i położeń pod stopy”, jak to zostało wskazane przez św. Franciszka (por. 2 Reg 12,4).

59. Zatem na drodze formacyjnej winno być niezwykle istotne, aby bracia osobiście i we wspólnocie zachowywali żywą postawę synowskiego posłuszeństwa, tak aby przyjmować wiernie od Kościoła *Matki* jako niezastąpiony pokarm, jego nauczanie (por. K 11).

5. W Zakonie, we wspólnym rozeznawaniu

60. „Pan dał mi braci” (T 14). Związek z całym Zakonem, uznanym i umiłowanym jako własna rodzina, do której się należy, stanowi dla braci żywotne odniesienie. Wspólnota, którą dał nam Pan, powołując nas do tego życia, jest naszą rodziną.
61. Zatem wszyscy bracia w swojej formacji niech czują się żywą częścią całego Zakonu, jako włączeni w żywy organizm, rozprzestrzeniony po całej ziemi. Jest zatem sprawą ważną znać różne rzeczywistości Zakonu, doceniając sposoby informacji i komunikacji ustanowione, aby utrzymywać żywe relacje między braćmi, a także zapoznawać się z dokumentami adresowanymi do wszystkich braci, szczególnie ze strony ministra generalnego i innych organów centralnych; oraz szukać konkretnych okazji do spotkania z braćmi pochodzącymi z innych jurysdykcji (por. K 141 §2).

6. Formacja: dzieło Boga wewnątrz wspólnoty braci

62. Brat powinien znaleźć we wspólnocie, czy to lokalnej, czy prowincjalnej, duchowy klimat, prostotę życia oraz zapal apostolski, zdolne pociągnąć go i zmotywować do naśladowania Jezusa Chrystusa zgodnie z własną konsekracją (por. PI 27). Wszystko to będzie możliwe, o ile każdy brat i każda wspólnota z zapalem zaangażują się w formację osobistą i wspólnotową; w codzienne życie, wśród radości i wyzwań, jakie ze sobą niesie życie. Ze swej strony zarząd każdej jurysdykcji winien się postarać, aby zostały stworzone warunki konieczne do autentycznego życia braterskiego (por. KapM 1992,42).
63. Brat mniejszy konwentualny znajduje we wspólnocie możliwość wzrostu osobistego wraz z innymi braćmi. Dojrzewanie każdego brata jest wspierane dzięki obecności wspólnoty także wtedy, gdy zawiera ona ograniczenia i nieuniknione niedoskonałości. Jest zatem konieczne, aby każda wspólnota – także dzięki animacji gwardiana (kapituły konwentualne, dni skupienia, rekolekcje, wspólne wyjścia, etc.) – pielęgnowała klimat duchowy i braterski. Ten ostatni wyraża się w zgodzie i pomocy wzajemnej, dzięki którym bracia mogą łatwiej wzrastać w życiu duchowym i odpowiedzieć w sposób odpowiedzialny na swoje powołanie (por. K 129 §4).

7. Dzieło Boga, któremu towarzyszą bracia odpowiedzialni za formację

a. Wychowawcy

64. Jeśli jest prawdą, jak to wiele razy było powtarzane, że każdy brat jest w pewnym sensie odpowiedzialny za formację drugiego brata, to tak samo jest prawdą, że wspólnota potrzebuje posługi niektórych, aby była animowana i wspomagana w przeżywaniu, w codzienności, stylu i wartości ewangelicznych św. Franciszka, idąc za natchnieniami Ducha Świętego. To jest misją *ministra i sługi* tego braterstwa (ministra generalnego, ministrów prowincjalnych, gwardianów) oraz kwalifikowanego *wychowawcy* (mistrza, rektora, odpowiedzialnego za formację ustawiczną).
65. Skuteczność formacji zależy także od wychowawców, którzy wyróżniają się duchem modlitwy, miłością i roztropnością (por. K 134 §2). Innymi słowy, powinni oni być ludźmi Bożymi i mistrzami życia, wyposażonymi w pewne doświadczenie życia wspólnotowego i apostołskiego, a także w solidną formację w zakresie teologii i nauk humanistycznych. Powinni być wystarczająco wolni od afektywnych uprzedzeń, aby oferować autentyczne rozeznanie. Powinni być stanowczy, radośni i wspańałowmyślni w swym powołaniu; przekonani o wartości życia zakonnego, w sposób szczególny charyzmatu franciszkańskiego; wierni i posłuszni Kościołowi; zdolni do towarzyszenia formowanym w chwilach trudności oraz przekazania i świadczenia im o wartościach charyzmatu franciszkańskiego.

66. Każda jurysdykcja powinna uważać za priorytetowy wybór braci zdolnych pełnić posługę w formacji (czy to początkowej czy ustawicznej). Powinna dać im możliwość odpowiedniego przygotowania i regularnego dokształcania, tak aby nabyli pogłębionej znajomości charyzmatu i życia Zakonu w zgodności z drogą całego Kościoła (por. VC 66; FO 10). Prowincje i cały Zakon powinny zatroszczyć się o zagwarantowanie im koniecznych kompetencji, tworząc w tym celu ośrodki formacji międzyprowincjalne i międzynarodowe, we współpracy z sekretariatem generalnym ds. formacji Zakonu (por. Kapituła generalna 2013, uchwała nr 9).

b. Komisje ds. formacji początkowej i ustawicznej

67. Należy ustanowić w każdej jurysdykcji, i o ile to możliwe w każdej federacji, komisje zarówno ds. formacji ustawicznej, jak i początkowej, z odpowiednim dyrektoriem (por. K 137 §2). Taka komisja powinna być kierowana przez animatora oraz koordynowana przez ministra/kustosza. Zadaniem komisji jest troska o poszczególne etapy formacji; promowanie wymiany doświadczeń; koordynacji pracy formacyjnej własnej jurysdykcji i federacji; gwarantowanie ciągłości między poszczególnymi etapami formacji; przygotowywanie i uaktualnianie dyrektorów formacji; proponowanie ministrowi/kustoszowi prowincjalnemu kandydatów na potencjalnych wychowawców oraz towarzyszenie mu w animacji braci; pobudzanie we własnej jurysdykcji i federacji poczucie współodpowiedzialności w misji formacyjnej.

Rozdział 5

OBSZARY FORMACJI W PRZEŻYWANIU UCZNIOSTWA FRANCISZKAŃSKIEGO

68. W tym rozdziale zamierzamy podkreślić niektóre wymiary formacji franciszkańskiej, wychodząc od naszej tradycji konwentualnej. Zasadniczym celem, jak to często było wspominane, jest *upodobnienie się* do Pana Jezusa na wzór św. Franciszka. Jest to stopniowy proces, który powinien być wyrażony przede wszystkim przez formację *integralną*, która obejmuje całe życie brata, zdając sobie sprawę z głębokiej tajemnicy, którą ona stanowi. Określenie *integralna* wskazuje na harmonijny rozwój wszystkich wymiarów osobowych. Tak więc w metodzie formacyjnej należy zastosować podejście holistyczne do osoby i jej dojrzałości w wierze, harmonizując poszczególne wymiary. Taka perspektywa jest zdecydowanie wymagana przez każdy rozwój, aby był on faktycznie *duchowy*, to jest głęboki i jednolity: taką jest każda droga formacyjna animowana przez Ducha Świętego. Należałoby zatem mówić nie tyle o *wymiarze duchowym* jako jednym z wielu, lecz o jednolitej perspektywie, której każdy aspekt jest *duchowy*, to znaczy pochodzący od Ducha Pańskiego (por. LA 2; 2 Reg 10,8; K 138).

1. Formacja ludzka

69. Dojrzałość ludzka każdego brata nie może być rozumiana jako meta osiągana raz na zawsze. *A propos* św. Franciszka, jego biograf przypomina, że pod koniec swego życia zwraca się do swoich braci: „Zacznijmy, bracia, służyć Panu Bogu, ponieważ dotychczas prawie nicśmy nie postąpili, albo bardzo niewiele”. Po czym dodaje: „Nie sądził, że już osiągnął cel, ale niestrudzenie trwał w świętym nastawieniu na nowe i zawsze chciał zaczynać od początku” (1 Cel 103). W szczególności nigdy nie zakończona droga wymaga, aby zwracać nieustannie uwagę na następujące aspekty:
- a. dojrzewanie osoby w taki sposób, aby każda jej postawa i zachowanie w momentach nadzwyczajnych i wyjątkowych jej życia, jak i w zwykłej codzienności, objawiały pełną i radosną przynależność do Boga (por. VC 65).
 - b. znajomość siebie, własnych darów i ograniczeń, aby rozszerzyć przestrzeń wewnętrznej wolności, dzięki stopniowej i cierplivej pracy nad integracją ludzko-duchową, która pozwoli osobie uznać ucieleśnione działanie miłosierdzia Ojca we własnych sprawach i osobistych dynamikach;
 - c. wzrastanie w integracji uczuciowej, kultywowanie pokornej i realistycznej spójności pomiędzy słowem a czynem, popieranie odpowiedniego przygotowania kulturowego, etc. (VC 71; K 139 §2);
 - d. skuteczna dyspozycyjność w uczeniu się bycia braćmi wszystkich, otwierając się na różnorodność bez sprzeciwów, uprzedzeń czy ducha sporu;

- e. docenie osoby w odniesieniu i przyjęciu swoich predyspozycji, szczególnych cech i aspiracji, swoich potrzeb i wartości. Pod tym względem należy troszczyć się o ile tylko możliwe o wprowadzanie w życie formacji spersonalizowanej, w taki sposób, aby brat mógł stopniowo osiągnąć własną unikalną i niepowtarzalną tożsamość osoby powołanej przez Boga. To odkrycie jest owym nowym imieniem, o którym mówi Apokalipsa (por. Ap 2,17). W całym tym procesie pozostaje ten sam cel zasadniczy drogi formacyjnej: naśladowanie Jezusa w służbie Ewangelii w Kościele, wychodząc od poznania i realistycznej akceptacji siebie.

2. Formacja do życia według Ducha

70. W obszarze formacji nie jest możliwe odróżnienie w sposób wyraźny aspektu dojrzałości ludzkiej od aspektu dotyczącego wymiaru wiary. Jedno z podstawowych zadań drogi formacyjnej polega na tym, aby mieć na uwadze wzajemną zależność między tymi dwoma aspektami podmiotu uczestniczącego w formacji: dojrzałością ludzką i duchową.
71. Droga ukierunkowana na promowanie tego, co ludzkie, w perspektywie chrześcijańskiej i franciszkańskiej, od początku winna być włączona w horyzont wiary: „Tajemnica człowieka wyjaśnia się naprawdę dopiero w tajemnicy Słowa Wcielonego” (GS 22). Jeśli zatem jest istotne, aby dana osoba mogła się rozwijać pod względem poznania siebie oraz w zakresie relacji, konieczne jest, aby taki rozwój był kierowany przez autentyczne kryteria wiary, tj. zdecydowane odniesienie do Chrystusa i misterium paschalnego; świadomość własnej

ograniczoności, oświeconą przez Boże miłosierdzie; relację z Panem za pośrednictwem Słowa Bożego i sakramentów; integrację osobistego przeżywania wymiaru wspólnotowego i kościelnego (por. GE 15).

3. Formacja do życia braterskiego

72. „Pan dał mi braci” (T 14). Nie istnieje powołanie franciszkańskie bez dyspozycji do życia z braćmi, nie wybranymi sobie, lecz otrzymanymi w darze. Wymiar braterski powołania franciszkańskiego nie jest jednym z wielu: razem z życiem duchowym stanowi on podstawę całego życia ucznia, obejmuje wszystkie jego aspekty, wybory i kryteria rozeznania i działania.
73. W dynamice życia braterskiego, także dzięki rozeznaniu wspólnotowemu, brat i uczeń jest powołany do harmonizacji niektórych „napięć biegunowych”, które towarzyszą przeżyciom każdej wspólnoty, czyniąc z niej stałe „laboratorium” braterstwa. Owe „biegunowości” dotyczą „ja” (jednostka) i „my” (wspólnota); jedności i wielorakości; osobistych talentów i potrzeb wspólnoty; wspólnoty i jej struktur. A ponadto: tradycji i odnowy, historii którą wspominamy wraz z teraźniejszością, którą żyjemy, i przyszłością, taką jakiej pragniemy.

4. Formacja intelektualna

74. Proces formacyjny, chociaż z pewnością nie wyczerpuje się w trosce skierowanej na formację intelektualną i kulturową,

przypisuje jej duże znaczenie – przypomniane szczególnie w *Ratio studiorum* Zakonu (RS 5,7). Formacja brata pośród swoich celów, posiada również następujące:

- a. rozwijanie zdolności do uświadamiania sobie tego, co się dzieje, czując się za to odpowiedzialnym;
- b. uczenie się krytycznego odczytywania rzeczywistości, w której się żyje, oraz rzeczywistości świata, który nieustannie się zmienia;
- c. zdolność oferowania propozycji chrześcijańskiej oraz orędzia Ewangelii w kontekstach społecznych bardzo zróżnicowanych.

Osiągnięcie takich celów wymaga, z coraz większą starannością, aby brat uczynił dar ze swojej inteligencji, aby oddać ją na służbę Królestwa Bożego.

75. Styl, jaki powinien charakteryzować formację intelektualną brata, dobrze wyrażają słowa, które brat Franciszek kieruje do współbrata, brata Antoniego, w swoim słynnym bileciku: „Uważam to za dobre, że wykładasz świętą teologię braciom, byle byś tylko podczas tego studium nie gasił ducha modlitwy i pobożności” (LA 2). A zatem, zachęca on do studium wewnątrz horyzontu rozmodlonego serca; nie po to, aby gromadzić mądrość, aby chwalić się nią przed innymi (por. Np. 7), lecz jako formę służby, dla dzielenia się nią z braćmi. Jest zatem ważne, aby:

- a. umacniać franciszkański styl studiowania, dzieląc się doświadczeniami i zdobytą wiedzą, które pomogą wzrastać we wspólnocie;

- b. umieścić w centrum formacji ustawicznej wymiar biblijno-pastoralny oraz wymiar charyzmatyczno-franciszkański konwentalny;
- c. poszerzyć i odnowić własną wizję świata, wzbogacając ją o dialog braterski oraz rozmaite aktualne perspektywy.

4. Formacja do przynależności kościelnej

- 76. Kościół jest odbiorcą orędzia zbawienia. Faktycznie, Pan zwracał się do wspólnoty, do ludu, a nie do pojedynczych osób. Czuć się dotkniętymi dobrocią Boga, który zbawia, można jedynie wówczas, gdy się jest żywym członkami ludu zgromadzonego przez Ducha (por. 1P 2,5). Sam Franciszek jest w stanie rozpoznać i przyjąć Boże powołanie tylko dzięki pośrednictwu Kościoła.
- 77. Jednocześnie Kościół przyjmuje z wdzięcznością każdy dar od Pana, czyniąc innych jego uczestnikami, tak aby wszystkie charyzmaty służyły wspólnemu dobru (por. 1 Kor 12,7). Żaden dar Boży nie jest dla tych, którzy go otrzymują, lecz zawsze dla wszystkich.
- 78. Jest zatem zadaniem każdej drogi formacyjnej życia franciszkańskiego zachować wiernie to odniesienie do Kościoła, we wszystkich jego aspektach: jako miejsca pochodzenia; jako obszaru relacji realizujących miłość braterską; jako podmiotu, który może pozostać wierny swojemu Panu jedynie otwierając się, poprzez misyjne orędzie Ewangelii na wszystkich. Rzeczywiście, „Kościół nie potrzebuje wielu biurokratów i urzędników, ale żarliwych

misjonarzy, pochłoniętych entuzjazmem głoszenia prawdziwego życia” (GE 138).

5. Formacja do misji

79. „Wszyscy bracia powinni otrzymać formację do misji” (K 140 §6). W perspektywie zadania misyjnego konieczna jest formacja nie tylko pojedynczego brata, lecz także formacja wspólnot, jako misyjnych, charakteryzujących się ewangelicznym stylem życia, nakierowanych na współdzieloną służbę i na orędzie skoncentrowane na wcieleniu i odkupieniu Pana Jezusa.
80. Bracia mniejsi konwentualni są zawsze misjonarzami, gdziekolwiek się znajdują. Faktycznie, każdy brat każdej jurysdykcji jest powołany do ożywiania ze szczodrobliwością ducha misyjnego oraz do poczuwania się do odpowiedzialności za swój wkład na rzecz misji Zakonu.
81. Ministrowie są odpowiedzialni za ten rodzaj formacji. Do nich należy zatroszczenie się o to, aby bracia, którzy podjęli się zadania misyjnego, na obszarze kultury odmiennej od tej, do której należą, mogli kontynuować drogę formacji, aby skutecznie odpowiedzieć na wyzwania i potrzeby ewangelizacji w zmieniających się czasach (por. K 125 §1-2).
82. Bracia niech pozostaną wierni swojemu charyzmatowi, kiedy poświęcają się posłudze misyjnej w odniesieniu do innych kultur. Jako prawdziwi bracia mniejsi niech unikają przywłaszczania sobie dobra, które Pan czyni przez nich (por. Np 17); niech przezwyciężają pokusę dominacji nad ubogimi

zamieszkującymi miejsca, w których pracują; niech będą gotowi pozostawić innym odpowiedzialność, kiedy Kościół lokalny będzie mógł ją przejąć oraz kiedy będą powstawać nowe jurysdykcje.

7. Formacja do towarzyszenia i asystencji II Zakonu, FZŚ, MI

83. Wszyscy bracia niech się angażują w promocję i czują się odpowiedzialni za apostołskie tradycje Zakonu. Na szczególną uwagę zasługuje troska o asystencję dla Drugiego Zakonu (siostry klaryski), Franciszkańskiego Zakonu Świeckich (FZŚ), oraz Rycerstwa Niepokalanej (MI). Uwzględniając te wspólnoty, objawia się w pełni w Kościele i dla Kościoła kompletne oblicze charyzmatu franciszkańskiego. Wspomniani siostry i bracia faktycznie stanowią część integralną charyzmatu franciszkańskiego gałęzi konwentalnej, dzięki wzajemnemu ubogaceniu pochodzącemu ze wspólnego powołania franciszkańsko-klariańsko-kolbiańskiego; ze wspólnoty w modlitwie i współpracy w służbie Królestwa Bożego w Kościele.
84. Należy zatem stworzyć dla braci obszary formacji, które będą sprzyjać efektywnym spotkaniom z siostrami klaryskami, tercjarzami oraz rycerzami Niepokalanej, których celem będzie wzajemne poznanie oraz ewentualna współpraca, wychodząc z tego samego horyzontu charyzmatycznego.

8. Formacja do pracy fizycznej

85. Droga formacyjna nawrócenia i wzrostu wymaga od braci także dyspozycyjności w stosunku do podejmowania pracy fizycznej (por. K 139 §4). Nie tylko w celu zaoferowania współpracy wewnątrz wspólnoty, dla lepszego prowadzenia życia klasztornego, ale również jako znak solidarności z tymi, którzy rutynowo wykonują różne prace często skromne i mające niewielkie uznanie. Praca fizyczna tworzy w istocie „element solidarności z wszystkimi pracownikami świata [...] W ten sposób jest ona odpowiedzią nie tylko na istniejące potrzeby społeczne i gospodarcze, ale także na wymagania Ewangelii [...]. Wszyscy powinni być gotowi do podjęcia każdej pracy, jakiej się od nich zażąda” (PI 79).
86. Praca fizyczna zatem niech będzie podejmowana i przeżywana jako „łaska”, jako obszar, w którym obok innych wymiarów życia, możliwe jest ożywianie własnego poświęcenia się Panu i braciom: „Ci, bracia, którym Pan dał łaskę, że mogą pracować, niech pracują wiernie i pobożnie” (2 Reg 5,1).

9. Formacja do korzystania z komunikatorów oraz nowych technologii

87. Znaczenie nowych środków komunikowania się nie może być pominięte na drodze formacji. Jest faktem niezaprzeczalnym, że także komunikatory mogą być wykorzystane w służbie ewangelizacji oraz spotkania interpersonalnego. Formacja ustawiczna powinna podjąć zadanie pomocy braciom, aby mieli świadomość istnienia „rzeczywistości wirtualnych” i mogli docenić tego typu możliwości, jak też realnie poznać

wielorakie ryzyko i niebezpieczeństwa z nimi związane. Wśród nich nie powinno być lekceważone ryzyko uzależnienia od urządzeń cyfrowych oraz wypaczone formy ich używania, tak, że zamiast jednoczyć i budować prawdziwe relacje, prowadziłyby do izolacji i ułatwiały drogę ucieczki od nich.

88. Również w tym zakresie przykład naszych świętych braci, ich odwaga i kreatywność, stwarzają źródło inspiracji istotnych dla drogi formacyjnej. Wystarczy wspomnieć inicjatywy św. Maksymiliana M. Kolbego, który nie bał się wyznaczać nieznane dotąd drogi ewangelizacji, czyniąc dobry użytek z nowych możliwości komunikacyjnych, trwając zawsze w postawie czujności, aby wykorzystać te środki do rozszerzania Ewangelii.

10. Formacja do praw człowieka

89. Bracia powinni być odpowiednio formowani oraz rozwijać wrażliwość w stosunku do podstawowych praw człowieka, poczynając od obrony integralności i świętości życia ludzkiego. Prawo do wolności wyznania, do opinii i jej wyrażenia wobec każdej formy przemocy, rasizmu i ksenofobii, powinny być nieustanną troską braci na każdym etapie życia. Powinni zachowywać postawę braterskiego zainteresowania kulturą oraz wydarzeniami na świecie (por. FT 22-25).

11. Formacja do sprawiedliwości, pokoju i wrażliwości ekologicznej

90. Zadaniem wszystkich braci, jako ludzi, którzy kierują się w życiu Ewangelią, jest wcielanie wartości sprawiedliwości,

pokoju i integralności stworzenia; wsłuchiwanie się w głos najbiedniejszych; promowanie stylu życia wrażliwego na sprawiedliwą konsumpcję; poczucie odpowiedzialności za wspólne dobro. Swoim przykładem życia, czy to osobistego czy wspólnotowego, bracia mogą dawać świadectwo światu, że „mniej znaczy więcej” (LS 222), czując się konkretnie odpowiedzialni za współpracę w celu uleczenia ran zadanych stworzeniu oraz złagodzenia różnych form ubóstwa.

12. Formacja do ekumenizmu i dialogu międzyreligijnego

- 91.** Ekumenizm i dialog międzyreligijny powinny być w pełni włączone w formację braci, aby byli oni w stanie odpowiedzieć na problemy i wyzwania, na jakie powołanie franciszkańskie natrafia we współczesnym świecie. Formacja ekumeniczna jest istotna, aby każdy mógł się przygotować i wnieść własny wkład w dzieło jedności Kościoła, której pragnął Chrystus (por. EG 233; 244). Dialog międzyreligijny jest dzisiaj jednym z wyzwań kulturowych najbardziej podstawowych, jest wyzwaniem nieuniknionym, podstawowym i pilnym. Zostaje on pogłębiony poprzez postawę szacunku i uwagi wobec innych wyznań, bez pomniejszania ich tożsamości (por. FT 203; 211; 213; 284; 287).

13. Formacja dotycząca nadużyć wobec nieletnich oraz bezradnych dorosłych

- 92.** Do „małych”, których należy otoczyć opieką, zaliczyć należy nieletnich a także osoby dorosłe w szczególny sposób bezradne

(por. K 26 §2), by ich głos znalazł odwagę, aby zgłaszać ciężkie nadużycia: fizyczne, seksualne, psychologiczne, duchowe. Mamy tu do czynienia z ogromnym cierpieniem, które domaga się szczególnego współczucia, wielkiej uwagi podczas słuchania oraz nadzwyczajnych kompetencji w zakresie udzielenia pomocy.

93. Konkretnie przypadki bezpośredniej interwencji w takich sytuacjach ze strony braci mogą nie być częste, ponieważ w takich okolicznościach jak nigdy konieczne jest odpowiednie przygotowanie, podczas gdy każda forma improwizacji mogłaby przynieść niepowetowane szkody. Niemniej bracia powinni być wrażliwi na tego typu formy cierpienia i powinni być, na ile to tylko możliwe mocno świadomi różnych dynamik w relacjach, które mogą prowadzić, zazwyczaj stopniowo, do sytuacji nadużyć.
94. Pierwszym ważnym celem na drodze formacji powinna być co najmniej odpowiednia znajomość tematyki praw człowieka, jak również podstawowych informacji na tematy związane z różnymi formami nadużyć. Poza tym, we wszystkich wspólnotach oraz w kontekście rozmaitych posług duszpasterskich, powinny być zagwarantowane, o ile tylko to możliwe, właściwa polityka i opieka wobec nieletnich oraz bezradnych osób dorosłych.
95. W przypadku nadużyć jest istotne, aby wszyscy bracia, w szczególności sposób ci, którzy są postawieni u władzy, znali oraz szybko interweniowali według wskazań prawa kościelnego (por. K 26 §2).

96. Oprócz koniecznej znajomości tej tematyki, jest niezwykle istotne, aby każdy brat w sposób realistyczny znał samego siebie, także w obszarach delikatnych i wrażliwych. Szczególnie należy czuwać nad sposobem sprawowania władzy oraz niebezpieczeństwem „klerykalizmu”. Ponadto, formacja ustawiczna powinna pomagać każdemu pojedynczemu bratu oraz całej wspólnotie, rozpoznawać i uznawać dynamiki wynikające z „ról” i „stanów”, aby żyć w sposób chrześcijański i dojrzały, w postawie bycia mniejszym, w każdym obszarze służby.

14. Formacja do zarządzania ekonomią

97. „Poprzez ekonomię dokonywane są wybory znaczące dla życia osobistego i wspólnego, w których powinno być widoczne świadectwo ewangeliczne dostrzegające potrzeby braci i sióstr [...]. Wiarygodność ewangeliczna osób konsekrowanych jest również związana ze sposobem, w jaki zarządza się dobrami” (ES 12). Aspekt ekonomiczny stanowi zatem obszar, w stosunku do którego każdy brat jest wezwany, aby zwracał nań uwagę. Troska o ubóstwo w istocie wymaga, aby wymiar ekonomiczny nie został pominięty, lecz brany pod uwagę w sposób odpowiedzialny. Nie może być on uzależniony od braci, którzy, jak na przykład ekonomowie, są powołani w sposób szczególny do zajmowania się nim, lecz ma być on wyrazem wspólnej troski i rozeznania.
98. Dlatego wszyscy bracia powinni:
- a. czuć się odpowiedzialni za informację, w jaki sposób są administrowane pod względem ekonomicznym ich wspólnoty i jurysdykcje;

- b. być świadomymi, co do rozwoju ekonomicznego prowincji/kustodii oraz własnej wspólnoty.

Działania w obszarze ekonomii powinny być prowadzone w sposób przejrzysty, aby współpraca prowadziła do zarządzania i wyborów ekonomicznych będących rzeczywiście w służbie celów charyzmatu franciszkańskiego (por. ES 18).

- 99. Jest zatem konieczne, aby wszyscy bracia mieli możliwość zdobycia podstawowych elementów formacyjnych dla zrozumienia i oceny aspektów ekonomicznych własnej jurysdykcji i wspólnoty.

Rozdział 6

SKUTECZNE ŚRODKI FORMACJI INTEGRALNEJ

- 100. Metodologię i środki pozostawia się kompetencji oraz kreatywności dydaktyczno-pedagogicznej wychowawców (licząc także na naukowców oraz specjalistów w poszczególnych jurysdykcjach), niemniej należy uwzględnić generalne wskazania tutaj przedstawione, których celem jest zachowanie wszędzie jedności i stopniowości przekazu charyzmatu. Również z tej perspektywy okazuje się istotne znaczenie dobrej formacji wychowawców (por. SCF 9).
- 101. Wśród środków uznanych za najbardziej skuteczne należy wymienić następujące:

- a. celebrację eucharystyczną oraz sakrament pojednania wraz z modlitewną lekturą Słowa Bożego (*lectio divina*);
- b. codzienną medytację (por. K 44-45); nauczanie oraz lektury, które pomagają rozważać i odnowić własne spojrzenie na Boga, na siebie samych oraz na innych w świetle Chrystusa;
- c. rozmowy osobiste (z właściwym wychowawcą podczas formacji początkowej oraz kierownikiem duchowych podczas formacji ustawicznej), wychodząc od lektury własnego życia, aby zrozumieć i przyjąć rozmaite doświadczenia, jakie mają miejsce na drodze rozwoju ludzkiego i powołaniowego, nadając im ewangeliczną interpretację;
- d. towarzyszenie poznawaniu siebie oraz wzrostowi w powołaniu na drodze psychologiczno-pedagogicznej, zwłaszcza na początku drogi formacyjnej (ale nie tylko), które wzmacnia realne doświadczenie *facere misericordia* wobec siebie, braci, wobec poprzednich etapów życia oraz tego, co się aktualnie przeżywa;
- e. wizyty w znaczących miejscach (sanktuaria, kościoły, miejsca ważne w aspekcie charyzmatu, etc.)
- f. pracę fizyczną, o ile to możliwe także w ramach wspólnych działań;
- g. doświadczenia pastoralne na różnych obszarach (mając na uwadze, aby nie pomijać służby ubogim i cierpiącym) wraz ze wspólnotową weryfikacją, w jaki sposób te doświadczenia zostały przeżyte;

- h. wykorzystanie inteligentne i roztropne współczesnych środków komunikacji, w sposób odpowiedzialny, zgodnie ze swoim powołaniem i misją (por. *List Ministra generalnego*, Lp. 751/2020; dyktoria poszczególnych jurysdykcji na temat użycia środków komunikacji społecznej).
102. Należy uwzględnić charakter każdego brata oraz brać pod uwagę jego osobistą drogę wzrostu. Dobrze jest pamiętać, że ludzki rozwój osoby przypomina bardziej spiralę niż linię prostą, to znaczy, że opiera się na ciągłym powrocie do podstawowych wartości, którego efektem jest stopniowe pogłębienie i personalizacja tegoż rozwoju.
103. Wymagane jest zwrócenie należytej uwagi na proces inkulturacji, który wymaga przekształcenia mentalności oraz postawy ze strony każdego brata. W tym celu ważne jest poznanie, z szacunkiem i akceptacją, zwyczajów, języka, tradycji każdego ludu oraz wszystkiego tego, co należy do jego tożsamości, nie zapominając jednak o uniwersalności Ewangelii oraz owocności relacji, jaką przynosi charyzmat franciszkański w rozmaitych kulturach.
104. W kontekście międzynarodowym oraz wielokulturowym naszego Zakonu wskazane jest, aby bracia nabyli znajomości jednego lub więcej języków oprócz własnego.

CZĘŚĆ DRUGA

„IDŹ, NAPRAW MÓJ DOM”

(2 Cel 10)

Formacja ustawiczna braci

W tej drugiej części zostanie zaprezentowana droga brata, który po odbyciu formacji początkowej wchodzi do wspólnoty własnej jurysdykcji, ofiarując swoje zdolności na rzecz wspólnoty braterskiej, ewangelizacji oraz misji, a także podejmując, poprzez różne środki formację ustawiczną. Na poszczególnych etapach, dokąd go poprowadzi posłuszeństwo, przeżywa z wzrastającą dojrzałością drogę naśladowania aż do ostatecznego spotkania z Panem Jezusem poprzez „siostrę śmierć cielesną”.

Rozdział 7

PRZEŻYWANIE UCZNIOSTWA: DAR BRATERSTWA

I. MOTYWACJE ZASADNICZE

- 105.** Doświadczenie przeżyte przez uczniów idących do Emaus (Łk 24,13-35) może motywować ducha braci, aby czuli się nieustannie zaangażowani w swoją drogę formacyjną, nie uważając się nigdy za tych, którzy już osiągnęli cel. Nieraz będzie konieczna gotowość rozpoczęcia od nowa, rewidując dotychczasowe i szukając nowych dróg, podobnie jak dwaj uczniowie idący do Emaus. Ta droga nie ogranicza się do uczestniczenia w kursach uaktualniających, dniach czy tygodniach formacyjnych, organizowanych na poziomie wspólnotowym czy jurysdykcyjnym, ale wymaga zdolności odkrywania i podążania osobiście drogami dojrzewania. Jest zatem sprawą zasadniczą, aby nie ustała „gotowość, by pozwolić się formować przez całe swoje życie” (VC 69).
- 106.** W ten sposób, jeżeli każdy brat zachowa żywe pragnienie formacji, będzie potrafił wykorzystać wiele okazji, aby coraz bardziej konkretyzować swoją drogę naśladowania Chrystus i służby braciom. Niech każdy brat uzna się zatem za

niezastąpionego odpowiedzialnego za własną formację, wykorzystując wydarzenia życia codziennego – obok formacji ustawicznej (oczekiwanej i ofiarowanej mu) – jako cenne okazje do wzrostu.

- 107.** Tak więc życie codzienne braci powinno być zasadniczym miejscem bycia uczniem, w swoich rozmaitych obszarach takich jak: życie sakramentalne, braterskie, apostołskie, posługa władzy, kontemplacja stworzenia, sytuacje nieprzewidziane, etc. Także czasy kryzysu – przyjęte i przeżyte z ewangeliczną mądrością – i w końcu spotkanie ze „siostrą śmiercią”, są przestrzenią prawdziwej formacji.

II. CELE FORMACJI

1. Braterstwo, podstawowa forma charyzmatu franciszkańskiego

- 108.** Wspólnota popiera i gwarantuje wzrost brata w dojrzałości wiary i powołania. W tym celu wspólnota powinna przyjąć go z radością i wielkodusznością, w duchu wzajemnej pomocy, aby mógł przezwyciężyć ewentualne trudności aklimatyzacji (por. K 177 §1).
- 109.** „Pan dał mi braci...” (T 14). Św. Franciszek uznaje w *Testamencie*, że bracia są darem Boga i to doświadczenie napełnia go radością, ponieważ rozpoznaje w nim znak troski Pana o niego (por. 1 Cel 24). Sens życia braterskiego jest zrozumiały wyłącznie w świetle woli Boga, który wzywa braci, aby żyli razem nie tylko dla własnego zbawienia, ale także dla zbawienia innych. W tym celu bracia są posłani na świat, aby

zachęcali wszystkich do nawrócenia, bardziej przykładem życia niż słowami (por. 3 T 36).

110. Samo braterstwo jest już formą ewangelizacji (por. 1 Reg 16,5), ponieważ w nim może rozbrysnąć piękno Ewangelii.
111. Sposób życia braterskiego znajduje swój punkt odniesienia w przykładzie Jezusa i Jego uczniów: „Jezus, wiedząc, że nadeszła Jego godzina przejścia z tego świata do Ojca, umiłowaławszy swoich na świecie, do końca ich umiłował” (J 13,1). W pełnej komunii z Kościołem św. Franciszek uczy, że wspólnota powinna być zachowywana i przeżywana dokładniej w taki sposób, jako miłość wzajemna. Brat jest darem Ojca, zatem powinniśmy być jego odpowiedzialnymi stróżami i wiernymi sługami, mając świadomość, że ich życie należy do Boga.

2. Rozeznawanie osobiste i wspólnotowe

112. Podstawowe ukierunkowanie wspólnoty powinno być takie, aby pozwoliła się ona prowadzić słuchając Boga i braci. Takie słuchanie ma być nastawione na rozpoznanie woli Pana dla wspólnoty i wymaga zaangażowania każdego brata, pobudzonego nowością życia. Faktycznie sytuacje osobiste wewnątrz życia braterskiego (obowiązki, zdolności, talenty, choroby i upadki), jak też wydarzenia i wymagania zewnętrzne (konfrontacja ze społeczeństwem, miejsce w strukturze diecezji, posługa pastoralna, praca) wymagają naszej odpowiedzialności jako synów Bożych i braci między sobą.
113. Życie braterskie we wspólnocie wymaga od wszystkich członków wspólnoty wspólnego rozeznania środków

koniecznych do dania odpowiedzi na własne powołanie oraz zaangażowania w nawrócenie osobiste i wspólnotowe, pomagając sobie wzajemnie. Zaangażowanie wszystkich pozwala w sposób konstruktywny stawić czoła nieuniknionym konfliktom, jakie pojawiają się w relacjach braterskich oraz przeżywać je jako okazję do wzrostu wspólnoty.

114. Wierne posłuszeństwo Słowu Bożemu jest sprawą zasadniczą dla wspólnoty, która chce pozostać otwarta na dar Ducha. Szukanie tego, co jest dobre i słuszne dla życia wspólnotowego (por. LZ 50) nie należy jedynie do zadań tego, kto wykonuje posługę władzy (gwardiana), ale do wszystkich członków wspólnoty. Wszyscy bracia, zaprawieni w słuchaniu Boga poprzez medytację Jego słowa, życie sakramentalne oraz praktykowanie cnót ewangelicznych – a szczególnie miłości – mogą wnieść efektywny wkład w rozeznawanie.
115. Uprzywilejowanym miejscem formacji ustawicznej brata oraz rozeznawania wspólnotowego jest kapituła klasztorna. W tej materii wspólnota jest wezwana do opracowania projektu wspólnotowego, opartego na filarach charyzmatu franciszkańskiego (prymat Boga, braterstwo, sposób życia i misji, według kryteriów Ewangelii). Taki projekt winien być poddany regularnej weryfikacji, aby pozwolić wspólnocie zaakceptować przebytą drogę, modyfikując ją na bazie wymagania coraz większej jej zgodności z wolą Bożą oraz „znakami czasów” obecnej sytuacji wspólnoty i Kościoła.
116. Rozeznawanie wspólnotowe powinno także brać pod uwagę zasadnicze linie wskazane w dokumentach Zakonu (plan

sześcioletni) i opracowane w planie prowincji/kustodii (plan czteroletni). Oprócz tego rozeznanie dokonane przez wspólnotę wymaga uzgodnienia z ministrem prowincjalnym/kustoszem lub biskupem diecezjalnym w tych szczegółach, które dotyczą ich konkretnych kompetencji.

Rozdział 8

PRZEŻYWANIE UCZNIOSTWA: DAR BRATERSTWA

III. NAŚLADOWANIE NA RÓŻNYCH ETAPACH ŻYCIA

1. Przyjęcie do wspólnoty oraz akceptacja wspólnoty klasztornej

- 117.** Brat, który przychodzi, aby stać się członkiem wspólnoty, jest wezwany do przyjęcia postawy akceptacji oraz słuchania rzeczywistości braterskiej, która już istnieje a także wspólnoty Kościoła lokalnego. Jest zaproszony do tego, aby dać się wprowadzić w rzeczywistość, którą spotyka, niosąc własny wkład z gotowością współpracy. W ten sposób jest nakłaniany do nieustannego – czy to na płaszczyźnie osobistej czy wspólnotowej – formułować na nowo cele i programy w zależności od wyborów dokonanych na rozeznaniu braterskim.
- 118.** Bratu, który w okresie postnowicjatu i/lub po profesji uroczystej zostaje skierowany przez właściwego ministra do danej wspólnoty, należy zagwarantować szczególną troskę,

dotyczącą owej delikatnej fazy przejścia między formacją początkową a życiem własnej jurysdykcji. W tym okresie podchodzi on zazwyczaj do nowych sytuacji z entuzjazmem, nie umocnionym jeszcze wystarczająco przez doświadczenie, a zatem z ryzykiem, że nie będzie potrafił odpowiednio stawić czoła ewentualnym trudnościom. Bardzo pożyteczne okazują się wówczas czy to obecność brata „mentora” (na przykład gwardiana), czy zaprogramowane spotkania neoprofesorów (na poziomie jurysdykcji czy federacji), na których dzielą się oni swymi radościami i trudami drogi.

119. Wspólnota, która przyjmuje nowego brata, powinna przyjąć go jak najlepiej, doceniając go i włączając stopniowo w swoją działalność, wspomagając go w doświadczeniach apostołskich, pomóc w integracji aspektów pozytywnych i problematycznych obecnych w życiu wspólnoty. Przede wszystkim powinna być wspólnotą, którą angażuje się w życie braterskie i daje dobre świadectwo życia (troszczy się o modlitwę i zadania apostołskie).
120. Gwardian ze swoją wspólnotą niech zapewni bratu, który włącza się we wspólnotę, okres inicjacji i towarzyszenia, powierzając mu w sposób roztropny obowiązki pastoralne oraz weryfikując z nim poszczególne etapy drogi.

2. Misja braci: świadectwo braterstwa i ewangelizacja

121. Brat Franciszek, po tym jak zgromadził swoich braci i mówił im długo o Królestwie Bożym, podzielił ich na cztery grupy po dwóch i posłał ich na świat, aby głosili pokój i pokutę (por. 1

Cel 12, 29). Misyjny wymiar Zakonu jest wyraźnym pragnieniem św. Franciszka, który jednoczy wszystkich, bez rozróżniania między stanem laickim i kleryckim. Wszyscy bracia są zaangażowani, aby żyć w sposób radykalny według Ewangelii Jezusa Chrystusa oraz współpracować z Kościołem dla budowania Królestwa Bożego.

122. Kościół uczy, że duch misyjny, entuzjastyczne głoszenie Jezusa Chrystusa tym, którzy Go jeszcze nie znają, oraz tym, którzy o Nim zapomnieli, a przede wszystkim ubogim, jest jednym z podstawowych zadań życia konsekrowanego (por. PC 20; VC 75-78). Dar życia braterskiego, przeżywany we wspólnocie, chce ukazać światu „nowość” chrześcijaństwa, czyli zdolność do miłości, która jest zdolna przezwyciężyć podziały wynikające z rasy, koloru skóry, przynależności plemiennej, i jest świadectwem cichym i skutecznym dawanym Chrystusowi i Kościołowi (por. ŻBW 66; RM 69; AG 40). Jak to już wspomniano, życie braterskie przeżyte z zaangażowaniem jest już świadectwem, jest misją *in actu*.

123. Konieczne jest, aby bracia przygotowali się i doświadczyli piękna życia oddanego misji, w służbie Kościoła, odkrywając własne talenty i ofiarując je ze wspólną troską na służbę braterstwu. Misja franciszkańska, według naszej tradycji konwentualnej, obejmuje wiele obszarów: apostołat i ewangelizację wśród ludu (kościół klasztorne, parafie); dzieła charytatywne ze szczególną troską o najbardziej ubogich; posługa pogłębienia teologicznego, kultury i ewangelizacji, także poprzez środki społecznego przekazu (ośrodki teologiczne,

formacji i duchowości). Do współczesnych wyzwań, przede wszystkim w miejscach starożytnej tradycji chrześcijańskiej naznaczonych rosnącą sekularyzacją, zaliczamy również umiejętność wejścia w dialog z kulturą, szukając nowych dróg ewangelizacji. Gdziekolwiek brat, w wyniku posłuszeństwa, zostałby umieszczony, jest wezwany do tego, by być ewangelizatorem i misjonarzem, przede wszystkim przez własne świadectwo życia.

124. Od samego początku nasz Zakon wyróżniał się – także dzięki renomowanym ośrodkom naukowym pogłębiającym wiedzę filozoficzno-teologiczną – wędrownym kaznodziejstwem praktykowanym we wspólnocie na rzecz Kościoła. Przez całą formację powinna być popierana tradycja skutecznego kaznodziejstwa, w stylu franciszkańskim, zdolna wykorzystać odpowiedni język dla przekazu Ewangelii dzisiaj, w kontekście świata, który nieustannie się zmienia.
125. Misja franciszkańska nie powinna być improwizacją: powinna być przygotowana przez lata studiów i formacji (por. rok poświęcony praktyce pastoralnej według dokumentów Kościoła), powinno się jej doświadczyć, korzystając z towarzyszenia. Od każdego brata wymaga się rzeczywistego zaangażowania w studium oraz ciągłego uaktualniania go, miłości wobec ludu Bożego oraz zdolności współpracy (misja ma być wspólna, nigdy samotna). Niektórzy bracia mogą zostać poproszeni, w kontekście swoich uzdolnień oraz rozeznania przełożonych, o zrobienie specjalizacji w jakiejś dziedzinie, aby

pomóc własnej jurysdykcji oraz Zakonowi, braciom i ludowi Bożemu wzrastać w życiu chrześcijańskim i franciszkańskim.

3. *Missio ad gentes*

126. Od samego początku misja franciszkańska charakteryzuje się postawą *wyjścia* na sposób wspólnotowy, aby głosić Ewangelię, także poza własną ojczyzną aż po odległe ziemie, *ad gentes*, wszelkiemu stworzeniu, chrześcijanom czy ludziom o innej wierze (por. Zw 65). Już w formacji początkowej dobrze jest zapalić i podtrzymywać żywe zamięłowanie dla misji *ad gentes*, nie tylko aby ewangelizować osoby innych kultur, nie tylko dla *plantatio Ordinis*, lecz przede wszystkim dla radości dzielenia tej samej wiary w Chrystusa z innymi ludami, przyjmując ich kulturę oraz dając swoją własną w ramach świadectwa franciszkańskiego braterstwa.
127. Św. Franciszek zaleca swoim braciom to, czego Jezus wymagał od swoich uczniów: „głosić Królestwo Boże” (Łk 9,2). Chodzi o zaproszenie, które Zakon powtarza jako własne wobec braci, którym Pan daje szczególne powołanie: „Bracia, którzy za boskim natchnieniem zechcieliby udać się do saracenów i innych niewiernych, niech proszą swoich ministrów prowincjalnych o pozwolenie” (2 Reg 12,1).
128. Kiedy brat czuje się powołany do ideału *missio ad gentes*, istotne jest rozeznanie w Duchu Świętym, aby wsłuchać się w wolę Bożą. Minister ze swoimi współpracownikami oraz z samymi zainteresowanym powinni zweryfikować, czy chodzi rzeczywiście o „boskie natchnienie”.

129. Przy rozeznaniu osobistym i braterskim należy brać pod uwagę sytuacje i okoliczności, które wchodzą w zakres życia wspólnotowego i współpracy apostołskiej w kulturze odmiennej niż własna, z braćmi o innym pochodzeniu i zwyczajach. A zatem należy wziąć pod uwagę pragnienie brata, konfrontując je z wszystkimi, różnymi czynnikami zawierającymi się w rozeznaniu, celem dojścia do jak najlepszego wyboru.
130. Minister wraz ze swoimi współpracownikami niech oceni dokonane rozeznanie, biorąc pod uwagę dostateczne zdrowie, odporność psychofizyczno-duchową, zdolność adaptacji do trudnych warunków oraz zdolność do ewangelizacji i dialogu w środowiskach wielokulturowych (por. K 96 §5).
131. Centralnym elementem misji franciszkańskiej w kulturze różnej od własnej jest orędzie chrześcijańskie głoszone bardziej życiem niż słowami. „Bracia zaś, którzy udają się [do niewiernych], mogą w dwojaki sposób duchownie wśród nich postępować. Jeden sposób: nie wdawać się w kłótnie ani w spory, lecz być poddanymi wszelkiemu ludzkiemu stworzeniu ze względu na Boga i przyznawać się do wiary chrześcijańskiej. Drugi sposób: gdyby widzieli, że tak się Panu podoba, niech głoszą słowo Boże, aby uwierzyli w Boga [...] i zostali chrześcijanami” (1 Reg 16,5-7).
132. Ta elastyczność oraz troska o docenienie kultury odmiennej niż własna powinna charakteryzować wszystkich braci, którzy udają się za granicę na dłuższy czas, nie tylko celem szczególnych doświadczeń apostołskich. Chodzi np. o braci, którzy udają się

do międzynarodowych ośrodków studiów czy do miejsc Zakonu o bogatej tradycji duchowej.

133. Sekretariat generalny ds. animacji misyjnej (SGAM), w porozumieniu z prowincjalnymi /kustodialnymi ośrodkami misyjnymi, zajmie się animacją poszczególnych federacji/jurysdykcji oferując możliwość poznania i docenienia wielorakiej różności *missio ad gentes* naszego Zakonu, popierając możliwości doświadczeń misyjnych.
134. Można powiedzieć, że dana jurysdykcja stara się przeżywać swoje zaangażowanie w realizację franciszkańskiego stylu bycia uczniami, kiedy daleka od skupienia się na sobie, jest „płodna”, czyli wielkoduszna i otwarta na świat/Kościół/Zakon, także na *missio ad gentes*. Wszystkie jurysdykcje powinny popierać wśród braci zaangażowanie w działalność misyjną Zakonu.

4. Posługa władzy

135. W zakres życia brata wchodzi także relacja wobec posługi władzy. Może się zdarzyć, że w pewnym momencie zostanie on poproszony o podjęcie odpowiedzialności lub animacji braci (gwardian, minister, kustosz, wychowawca...). Każdy brat jest powołany do relacji, na różnych poziomach, z jednym lub wielu braćmi wyznaczonymi jako odpowiedzialni. Faktycznie, od samego początku powołania przyszedł brat doświadcza relacji z braćmi, którzy są jego przewodnikami w drodze (odpowiedzialni za formację, gwardian klasztoru, w którym znajduje się dom formacyjny, etc.) Są etapy życia przewidziane przez naszą formację i nasze życie zakonne i franciszkańskie,

które wymagają ducha posłuszeństwa, braterskiej dyspozycyjności do dialogu, aby wspólnie szukać woli Bożej. Posłuszeństwo Bogu okazuje się w praktyce poprzez pośredników, ale nie powinni oni pomijać słuchania Słowa i w jego świetle oceniać wydarzenia życiowe (por. VC 43).

136. Dla św. Franciszka modelem władzy jest Pan Jezus, który stał się sługą: wskazuje Go swoim braciom, napominając ich wiele razy, aby nie chcieli przywłaszczać sobie urzędów i obowiązków, według słów Chrystusa: „Nie tak będzie u was. Lecz kto by między wami chciał stać się wielkim, niech będzie waszym sługą. A kto by chciał być pierwszym między wami, niech będzie niewolnikiem waszym” (Mt 20, 26-27; por. 2 Cel 145).
137. „Minister”, „kustosz”, „gwardian” – są to słowa używane przez pierwszą wspólnotę franciszkańską na określenie braci przeznaczonych do posługi władzy. Te określenia odnoszą się do „brata” i „wspólnoty”, którym należy poświęcić konkretną uwagę. Św. Franciszek kładzie nacisk na połączenie *ministri et servi*, dodając za każdym razem słowo *sługa*, aby wskazać w sposób wyraźny, że ten, kto jest powołany do sprawowania władzy, powinien kłaść się pod stopy innych, w duchu autentycznej służby i ofiarowania się (por. Np 19).
138. Kościół potwierdza z mocą i mądrością, że władza jest służbą ukierunkowaną na szczere poszukiwanie woli Ojca wobec wspólnoty i poszczególnego konsekrowanego. Władza w Kościele jest sprawowana w taki sposób, aby wyrażała miłość Boga. Chodzi o zadanie trudne, ponieważ wymaga pokornego stania się sługami innych (por. PC 14; PWP 12,21).

139. *Auctoritas* w j. łacińskim ma ten sam rdzeń, co czasownik *augeo* (wzrastać, powiększać): to jest ważne dzieło, do którego wymaga się dojrzałości ludzkiej i duchowej braci wezwanych do tej posługi. W świetle dokumentów Kościoła (por. PWP) od brata, którego prosi się o pełnienie – przez określony czas – posługi władzy, wymagane są: dojrzałość ludzka i relacyjna, życie wiary i modlitwy, świadectwo życia. Te wymagania przekładają się konkretnie na zdolność kierowania wspólnotą (animowanie i prowadzenie rozeznawania wspólnotowego) w postawie braterskiego słuchania, cierpliwości, miłosierdzia i przebaczenia. W sprawowaniu władzy decydujące jest zawsze świadectwo życia i wiary i realna miłość wobec wszystkich braci, także w sytuacjach trudnych oraz w pojawiających się wyzwaniach. Św. Franciszek faktycznie uczy służyć braciom w pokorze i miłości (por. 1 Reg 5,5; K 77 §2). Kto uchodzi za „większego” niech będzie „mniejszym” i sługą innych braci, oraz niech okazuje miłosierdzie wobec każdego ze swoich braci (por. 2 LW 8,42-43; 1 Cel 38; LM 7-10; Mt 18,15).
140. Zarząd Zakonu, federacje oraz każda jurysdykcja niech wspierają posługę braci ustanowionych dla sprawowania władzy programując coroczne spotkania formacyjne dla ministrów, kustoszów i gwardianów (por. KapAs *Uchwała* 12). Takie spotkania, na które mogą być także zapraszani eksperci, niech wspierają dzielenie się własną posługą odczytywaną w świetle wiary i naszego charyzmatu. Formacja, aktualizacja i weryfikacja posługi mają na celu dostarczenie wsparcia oraz odpowiednich środków do przeżywania tak wymagającego zadania.

5. Pedagogia w czasach kryzysu

a. Krzyż Chrystusa we własnym życiu

141. Powołanie jest skarbem, który nosimy w naczyniach glinianych (por. 2 Kor 4,7), dlatego należy go strzec, jak to się czyni z rzeczami najcenniejszymi, aby nikt nie ukradł nam tego skarbu, ani on sam nie utracił swego piękna z upływem czasu. Ta troska jest przede wszystkim zadaniem każdego z nas, powołanego do naśladowania Pana Jezusa z wiarą, nadzieją i miłością, które mają być pielęgnowane każdego dnia przez modlitwę i umacnianie przez dobrą formację teologiczną i duchową, która chroni przed uleganiem modzie i ulotnej kulturze i pomaga postępować w silnej wierze (por. Papież Franciszek, *Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego*, 28 stycznia 2017 r.)
142. Często naśladowanie Chrystusa i posługa braciom nie przynoszą uznania i gestów zrozumienia ze strony innych; co więcej, można doświadczyć porażek, nieporozumień i cierpień. Ponadto może się zdarzyć – nawet podczas wielkodusznej posługi – odczucie osłabienia wysiłku powołaniowego, poddanie wątpliwość motywacji naśladowania i drogi powołania, która do tej pory rozwijała się spokojnie. Te trudne i delikatne sytuacje życiowe – momenty kryzysu – jeśli będą przyjęte z cierpliwością i zaufaniem i będą przeżywane w zjednoczeniu z misterium paschalnych Pana Jezusa, mogą się

objawić jako tajemnicze drogi zbawienia (por. Łk 21,17; DWRW 12-22).

143. Także brat Franciszek, jak każdy wierzący i każdy człowiek, wzrastał wśród nieporozumień, porażek i cierpień. Dlatego zachęca swoich braci, mówiąc: „Błogosławieni pokój czyniący, bo nazwani będą synami Boga. Nie może poznać sługa Boży, ile ma cierpliwości i pokory, dopóki wszystko dzieje się po jego myśli. Gdy zaś przyjdzie czas, kiedy ci, którzy powinni postępować według jego woli zaczną mu się sprzeciwiać, ile wtedy okaże cierpliwości i pokory, tyle jej ma” (Np 13).
144. Św. Franciszek przeżywa wymiar krzyża w duchu błogosławieństw, świadomy że w ten sposób łączy swoje cierpienia z udrękami Chrystusa: „Błogosławieni jesteście, gdy ludzie was znienawidzą i gdy was wyłączą spośród siebie, gdy zelżą was i z powodu Syna Człowieczego podadzą w pogardę wasze imię jako nieczne: ciescie się i radujcie w owym dniu, bo wielka jest wasza nagroda w niebie” (Łk 6,22-23).
145. Kościół, mocny dzięki swojemu przyłgnięciu do Chrystusa, jest świadomy faktu, że w życiu ludzkim są chwile, kiedy naśladowanie Chrystusa staje się trudne i naznaczone cierpieniem. Człowiek, który przeżywa okres przeciwności, pozostaje nieuchwytną tajemnicą, do której należy zbliżyć się z szacunkiem i respektem: jest on w tajemniczy sposób przeznaczony do umierania dla siebie samego, kierując wzrok ku objawieniu boskiej miłości i ku krzyżowi Chrystusa (por. SD 2; 4; 13; 31). Dla tych, którzy znajdują się na tym etapie drogi Kościół uznaje konieczność serdecznej bliskości przełożonych i

wykwalifikowanej pomocy brata czy siostry, którzy byliby zdolni doprowadzić ich do ponownego odkrycia wartości przymierza z Bogiem (por. VC 70). Przypomina także, że te trudne chwile, jeżeli są przeżywane w bliskiej łączności z Jezusem, nabierają nadzwyczajnej płodności duchowej, kształtując nas na Jego podobieństwo i jednocząc z Jego zbawczym cierpieniem, które jest już doświadczeniem zmartwychwstania (por. Rz 6,8-9; LG 3; 41).

b. Możliwe reakcje i działania w obliczu trudności

146. Brat, który znalazł się w sytuacji konfrontacji z kryzysem (porażki osobiste, duszpasterskie; konflikty we wspólnotach; kryzys wiary lub powołania; choroba i postępujący proces starzenia się, któremu towarzyszy przecucie końca i odchodzenie znaczących osób), może doświadczyć poczucia zagubienia i wewnętrznego bólu, jeśli nie prawdziwego lęku i desperacji. W takich momentach nasila się pokusa negatywnego i pesymistycznego spojrzenia na samego siebie i na własną historię.
147. Jest ważne, aby brat, który przechodzi przez kryzys egzystencjalny lub powołaniowy, uczył się wsłuchując się w samego siebie, nazywać to, co przeżywa i odczytać to w kontekście własnej historii życia i powołania. Powinien być przekonany, że każdy kryzys może być okazją do wzrostu.
148. W trudnych momentach także wiara zostaje poddana próbie. Jest zatem ważne, aby nie przechodzić samemu przez taką sytuację, lecz przeżywać ją w obecności Pana na modlitwie,

ożywiając wiarę poszukiwaniem Słowa, które może rozjaśnić „ciemności”, które otaczają wokół. Z pewnością jest konieczne powierzyć się roztropnemu przewodnikowi, który pomoże zmierzyć się z trudnością, której się doświadcza, w perspektywie paschalnej. Faktycznie, w Chrystusie jest możliwe przejście przez „śmierć” do „zmartwychwstania” dzięki darowi nowego spojrzenia na siebie, na swoje życie i powołanie. I dostrzeżenia nowego oblicza Boga.

149. Kiedy przeżywa się tego rodzaju próby, jest sprawą zasadniczej wagi szukać i odczuwać konkretną bliskość wspólnoty, która dzięki więzom duchowym daje prawdziwe oparcie dla przetrwania, w przekonaniu że nie jest się pozostawionym samemu sobie. Każdy brat powinien czuć się współodpowiedzialny za drogę i rozeznanie brata, będąc obecnym przy nim w sposób dyskretny, aczkolwiek konkretny (por. DWRW 35-41; 59-61).
150. Uprzywilejowanym miejscem zmierzenia się z sytuacjami trudnymi i bolesnymi jest możliwość doświadczenia pojednania, także na poziomie sakramentalnym. Brat może w ten sposób doświadczyć uzdrawiającej mocy boskiego przebaczenia i rozpocząć nowe drogi w relacji z Panem, ze sobą samym, a także z tymi, którzy mogli spowodować trudności, w jakich się znalazł.
151. Obok momentów osobistych trudności, również błędy popełnione w życiu, jeśli zostaną zaakceptowane, mogą stać się okazją do wzrostu i sposobnością dla własnej formacji. Ich akceptacja prowadzi do przyjęcia wspólnoty takiej, jaka jest, z

jej ludzkimi ograniczeniami, które objawiają się w innych i w nas samych, pokonując pokusę osądu dzięki zrozumieniu i miłosierdziu. Brat, który chce naśladować Jezusa Chrystusa według przykładu św. Franciszka będzie zawsze budowniczym braterskiej wspólnoty.

152. Posługa władzy jest tu nieodzowna, aby rozmaite sytuacje i trudności, jakie bracia mogą przechodzić, były przeżywane nie jako przeszkoda w prowadzeniu apostołatu, lecz jako sposobność do wzrostu w życiu braterskim, okazując troskę każdemu bratu w jego przeżyciach.

c. Okres szabatowy

153. Okres szabatowy jest „jednym z narzędzi przydatnych we wzroście duchowym oraz do uaktualnienia formacji kulturowej”, zaoferowanych bratu przy okazji znaczących etapów życia, takich jak jubileusz (25-lecie profesji uroczystej i/lub święceń kapłańskich), czy inne okoliczności (np. po okresie pracy w *missio ad gentes*, po zakończeniu angażujących obowiązków, posługi wyższego przełożonego, etc.). Poprzez rozeznanie wraz z własnym ministrem/kustoszem należy pomóc bratu w rozważeniu tej możliwości (*List ministra generalnego* Prot. No 555/2020; K 181 §2).

154. Okres szabatowy powinno się normalnie spędzić w klasztorze Zakonu; w innym przypadku, jak np. podczas studiów podjętych w strukturach formacyjnych, które nie należą do naszego Zakonu, należy skrupulatnie zastosować normy dotyczące nieobecności w domu zakonnym przez maksimum

jeden rok – *extra domum* – (por. KPK kan. 665 §1), czy dotyczące indultu *extra clausa* przez maksimum trzy lata, nawet jeśli nie następują one po sobie (por. *List ministra generalnego*, Prot. No 555/2020; KPK kan. 686 §1).

155. Rok szabatowy ma za cel: wziąć w swoje ręce i rozpocząć od nowa własne życie i powołanie pod względem duchowym, mając do dyspozycji najbardziej odpowiednie do tego środki. Do nich zaliczymy bez wątpienia: możliwość spokojniejszego rytmu życia; więcej czasu na modlitwę i studium; konfrontacja ze wspólnotą, która przyjmuje brata; powierzenie się przewodnictwu w życiu według Ducha. Tam, gdzie jest to możliwe, należy dać sposobność odbycia pielgrzymki czy zatrzymania się w miejscach franciszkańskich oraz pogłębionej lektury Źródeł Franciszkańskich.

156. Należy wyjaśnić, że okresu szabatowego nie należy mylić z innymi formami przerwy w rutynowych zajęciach, jak na przykład wakacje, pozwolenia związane z chorobą, studia w pełnym wymiarze, etc. Co więcej, możliwość odbycia okresu szabatowego nie zwalnia brata od kontynuacji – przed i po tym okresie – formacji ustawicznej na poziomie osobistym i wspólnotowym.

157. Procedura składania prośby o rok szabatowy jest następująca:

- a. po duchowym rozeznaniu osobistym oraz z kierownikiem duchowym, w dialogu z gwardianem i ministrem/kustoszem, stosowna prośba na piśmie zostaje skierowana do ministra/kustosza i jego definitorium;

b. prośba na piśmie powinna zawierać: racje oraz cel okresu szabatowego; krótki opis doświadczenia, jakie brat zamierza przeżyć w tym czasie; wybrany klasztor (po wcześniejszej konsultacji z ministrem/kustoszem); koszt pobytu, przewidując, że – o ile to możliwe – brat jest zaproszony do zaoferowania swojego wkładu na rzecz wybranej wspólnoty; daty rozpoczęcia i zakończenia doświadczenia; propozycje ewentualnych kursów o charakterze formacyjnym uzgodnionych z ministrem/kustoszem, które zamierza odbyć podczas okresu szabatowego.

- 158.** Minister/kustosz ze swoim definitorium oceni prośbę, mając na uwadze przede wszystkim dobro brata, który znajduje się na szczególnym i znaczącym etapie swojej drogi egzystencjalnej i powołaniowej.
- 159.** Koszty okresu szabatowego powinny być poniesione przez prowincję/kustodię, przez wspólnotę do której przynależy, a także przez wspólnotę (lub wspólnoty) wybraną na to doświadczenie. Ze swej strony brat, w duchu braterskiego uczestnictwa, niech podejmie współpracę w zakresie różnych prac domowych i/lub duszpasterskich.
- 160.** Na zakończenie okresu szabatowego brat niech sporządzi z niego relację, a przede wszystkim dokona ewaluacji przeżytego doświadczenia (mocne punkty, ograniczenia, owoce i intuicje, etc.) i przedstawi ją ministrowi/kustoszowi z jego definitorium.

d. Starość i choroba

- 161.** Większa część jurysdykcji Zakonu posiada znaczną liczbę braci starszych, którzy wielkodusznie ofiarowali swoje życie i własną posługę dla dobra Zakonu i Kościoła. Powinniśmy patrzeć na tych braci z uznaniem, czerpiąc z ich cennego doświadczenia życia i wiary, doceniając to, co jeszcze chcą dawać.
- 162.** W momencie przejścia do ostatniego etapu życia pokusa pesymizmu względem samych siebie oraz własnego dorobku może zostać pokonana poprzez zdolność do głębokiego pojednania z własną historią osobistą, wielkodusznego przebaczenia innym oraz dopełniania przeżytego życia. Dobrze jest, aby w każdej wspólnotie byli współbracia starsi pozytywnie nastawieni i pojednani z życiem; należy docenić ich świadectwo wiary, szanując ich doświadczenie i mądrość. Okazje do celebrowania rocznic (profesji czy święceń) niech będą tymi momentami, w których wspólnota okazuje im swoje uczucia.
- 163.** Należy także popierać spotkania z młodymi braćmi, aby mogli oni czerpać z doświadczenia starszych umocnienie i zachętę do trwania w ofierze i radosnej wierności. Dla starszych braci takie spotkania mogą być zastrzykiem entuzjazmu i radości, kiedy widzą nowe pokolenia, które wstępują w szeregi naszej rodziny franciszkańskiej.
- 164.** Każda jurysdykcja powinna zaplanować specjalne spotkania formacyjne na temat sztuki dobrego starzenia się, biorąc pod uwagę aspekty fizyczne, psychologiczne i duchowe charakteryzujące „trzeci wiek”.

165. Za przykładem św. Franciszka, w doświadczeniu choroby brat jest powołany do pokonania naturalnego oporu, powierzając się z zaufaniem w ręce Ojca, jak Jezus ukrzyżowany, w duchu oddania i wdzięczności za to wszystko, co otrzymał. Owszem, starość i choroba mogą stać się dla brata uprzywilejowanym momentem komunii z Panem, z Kościołem i z braćmi. W związku z tym mogą one stworzyć egzystencjalną przestrzeń oczyszczenia pamięci i serca. Cierpienie bowiem - zaakceptowane w sposób wolny w wierze w Chrystusa – ma wielką skuteczność zbawczą dla Kościoła, jak i samego zainteresowanego.
166. Wyrazem szczególnej miłości wspólnoty, w której znajdują się bracia chorzy, którzy wymagają szczególnej troski, jest także infirmeria jurysdykcji, miejsce, gdzie ci, którzy cierpią i ci, którzy pomagają, mogą doświadczyć intensywnej komunii życia. Wspólnota prowincjalna/kustodialna niech często odwiedza współbraci chorych.

e. Spotkanie z „siostrą śmiercią”

167. Św. Franciszek w otoczeniu braci oczekuje i z wiarą stawia czoła spotkaniu z „siostrą śmiercią”, które staje się momentem kulminacyjnym jego drogi życia chrześcijańskiego. Naśladując swojego Pana, czyni on ze swojego przejścia liturgię paschalną: „Kiedy poznał, że nadchodzi czas bliskiej śmierci, przywołał do siebie dwóch braci, swych szczególnych synów, i kazał im donośnym głosem, w radości ducha śpiewać chwalby Pańskie o

rychłej śmierci i o życiu wiecznym. [...] Wreszcie kazał przynieść księgę Ewangelii i polecił, aby mu czytano Ewangelię według Jana” (1 Cel 109-110).

*i. Śmierć: definitywne zjednoczenie z Panem
Jezusem Chrystusem*

- 168.** Św. Franciszek podczas całego swojego życia zjednoczył się z Chrystusem umarłym i zmartwychwstałym, zapierając się samego siebie i własnej woli przed Panem – który wiele razy wyrzucił do góry nogami jego plany – a nawet przed braćmi, jak świadczy dialog *O doskonałej radości*. W ten sposób chciał umrzeć dla samego siebie i dla swoich oczekiwań wobec wspólnoty, ale także zmartwychwstał do bardziej radykalnego zjednoczenia z Chrystusem, do głębszego życia braterskiego, do bardziej przejrzystego świadectwa ewangelicznego.
- 169.** Najlepszym sposobem przygotowania się na śmierć z Panem Jezusem jest przeżywanie z Nim trudów, niesprawiedliwości i upokorzeń, które życie zawsze niesie ze sobą. W ten sposób brat akceptuje stopniowo logikę paschalną, według której powierzając się, można doświadczyć prawdziwej komunii, która sprawia, że wchodzi się do wieczności (por. K 52 §3). Z tej racji św. Franciszek śpiewał: „Pochwalony bądź, Panie mój, przez naszą siostrę śmierć cielesną...” (PSł 12).
- 170.** Moment śmierci jest chwilą ostatecznego zjednoczenia z Panem Jezusem. Kościół zachęca każdego chrześcijanina do zaakceptowania śmierci z Chrystusem w pełnej świadomości własnej odpowiedzialności i z całą godnością, podkreślając konieczność przygotowania się do tego wydarzenia w duchu

wiary (por. DEu 8.1). To zaproszenie jest skierowane najpierw do tych, którzy zostali powołani do praktykowania rad ewangelicznych: „śmierć będzie wtedy oczekiwana jako najwyższy akt miłości i powierzenia siebie” (PC 1; VC 70).

ii. Reakcje wobec rzeczywistości śmierci

171. Perspektywa śmierci wywołuje u wielu osób, także mających szczerą i głęboką wiarę, różne reakcje: odrzucenie prawdy; uważanie za niemożliwe, że cierpi się na określoną chorobę; gniew i lęk, także względem Boga; próby autonomicznego odzyskania własnego życia, licząc na potencjał, który choroba pozostawiła nietknięty; depresja w wyniku świadomości strat, które się ponosi oraz mocnego poczucia porażki. Ostatecznie, w pewnym momencie może dojść do świadomości tego, co się ma stać i akceptacji własnej kondycji.

iii. Konfrontacja ze śmiercią według logiki paschalnej

172. Kiedy oczekiwanie ostatniego tchnienia wydłuża się w cierpieniu, brat może mieć okazję do osiągnięcia pogodnej akceptacji wiary, dzięki drodze ludzko-duchowej, braterskiej i eklezjalnej, którą przebył w komunii łaski i osób, które go kochały podczas całej drogi jego życia.
173. Jak nigdy istotna jest w tym momencie konfrontacja ze Słowem Bożym na temat wydarzenia cierpienia, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, przy asystencji osób o dojrzałej wierze i wielkim sercu, ponieważ od akceptacji przechodzi się do celebracji spotkania z „siostrą śmiercią” (K 52 §3).

174. Jest to moment, w którym brat, oddając się ciszy i skupieniu, jest wezwany do wejścia w głęboką komunikację z najbliższymi współbraćmi oraz innymi drogimi osobami. Jest to także moment pożegnań, wdzięcznego oddania tego, co się otrzymało, przebaczenia urazów doznanych i zadanych. Wszystko to może znaleźć potwierdzenie i wsparcie sakramentalne w celebracji namaszczenia chorych.
175. Wyrazem przygotowania na chrześcijańskie spotkanie z „siostrą śmiercią” jest *testament duchowy*, czyli świadectwo życia w Chrystusie, które brat składa wobec wspólnoty a także osób, które spotkał na swojej ziemskiej drodze. Można powiedzieć, że każdy z nas znał lub towarzyszył braciom, którzy odeszli jak święci i pamięć o których jest błogosławiona.
176. Ze swej strony wspólnota braterska, która przeżywa moment przejścia jednego ze swoich członków, skłania się do odczytania i zinterpretowania przeżytych z nim relacji na poziomie duchowym oraz do bycia obecną w delikatnych i trudnych dniach choroby, cierpienia, agonii i śmierci.

iv. Opieka wspólnoty nad braćmi umierającymi oraz modlitwa za zmarłych

177. Na wzór Pana Jezusa, który obchodził miasta i wioski, uzdrawiając z każdego rodzaju chorób (por. Mt 9,35) oraz św. Franciszka, który okazywał miłosierdzie wobec trędowatych (por. T 2), bracia niech się poświęcą ze szczególną troską chorym i słabym, niech ich często odwiedzają, udzielają im wsparcia, administrują łaskę sakramentalną, a w razie gdy będzie to

potrzebne, przygotowują na spotkanie z „siostrą śmiercią”. (K 101 §2).

178. Konkretnie i namacalne znaczenie obecności Boga w zmarłym bracie skłania wspólnotę do wdzięcznej pamięci w postaci mszy za zmarłych, modlitwę, odwiedzanie grobu, docenienie świadectwa pozostawionego przez brata, wsparcie zaoferowane rodzinie, krewnym, przyjaciołom. „Chwalebny i błogosławiony Panie, Boże nasz, który nam, niegodnym powierzyłeś tak drogocenny depozyt! Cześć i chwała niech Ci będzie, niewysłowiona Trójco!” (1 Cel 112). Także nekrolog (który każda jurysdykcja powinna posiadać i aktualizować) czytany codziennie we wspólnotach jako okazja do pamięci i modlitwy, jest narzędziem formacyjnym.

CZĘŚĆ TRZECIA
„Ci, KTÓRZY PRZYJDĄ DO NASZYCH BRACI
I PRAGNĘLIBY PRZYJĄĆ TEN SPOSÓB
ŻYCIA” (2 Reg 2,1)
Formacja początkowa do życia franciszkańskiego
konwentalnego

W tej trzeciej części zostaną zaprezentowani pomocnicy w drodze formacji podstawowej, poszczególne jej etapy (animacja powołaniowa, postulat, nowicjat, postnowicjat) oraz cele i środki potrzebne na każdym z tych etapów.

Rozdział 9

WSPÓŁPRACOWNICY NA DRODZE FORMACJI POCZĄTKOWEJ

1. Zespół animatorów powołaniowych

179. Aby zapewnić skuteczną posługę na polu promocji powołaniowej, istotne jest, aby każda jurysdykcja posiadała zespół braci animatorów. Ich zadaniem jest koordynacja rozmaitych inicjatyw powołaniowych; towarzyszenie młodym w ich poszukiwaniach, proponując drogę powołania franciszkańskiego; utrzymywanie kontaktu z domami rekolekcyjnymi oraz formacyjnymi (przede wszystkim z postulatami) oraz inicjatywami powołanymi różnych Kościołów lokalnych (K 142 §4).
180. Wskazane jest, aby każda jurysdykcja odnosiła się do własnego dyktorium duszpasterstwa młodzieżowego i powołaniowego i aby te dwie instancje (duszpasterstwo młodzieżowe i powołaniowe) współpracowały w sposób owocny (por. K 142 §4).

2. Zespół wychowawców

181. Formacja początkowa posiada zasadniczy priorytet: jurysdykcje mają zadbać o to, aby na każdym jej etapie był zespół odpowiednio przygotowanych braci. Jeden z nich ma być odpowiedzialnym za formację, którą razem z innymi ma programować oraz towarzyszyć formowanemu, wykorzystując

dynamiki wzrostu ludzkiego i duchowego, które są właściwe na każdym etapie (por. K 134 §1).

- 182.** Zespół winien żyć w prawdziwej komunii opartej na zaufaniu, współpracy, otwartym nieustannym dialogu. Ma promować inicjatywy, które sprzyjają formacji, tworząc i troszcząc się o zachowanie klimatu rodzinnego w środowisku formacyjnym (por. K 137 §1; VC 50. 56). Jest istotne, aby zespół, jak i dom formacyjny, posiadały konieczną autonomię wewnątrz wspólnoty.
- 183.** Wychowawcy, wybrani starannie przez ministrów/kustoszków, powinni być braćmi potrafiącymi słuchać, biegłymi w rozeznawaniu oraz w sztuce towarzyszenia (por. KapAr 1998 96d), zdolnymi do zaświadczenia życiem o przekazywanych pouczeniach. Jest ważne, aby była im zapewniona właściwa formacja oraz jej stałe uaktualnianie. Jednego z nich powinien wybrać minister/kustosz jako odpowiedzialnego za formację początkową w jurysdykcji (por. K 137 §2).

3. Kierownik duchowy

- 184.** Kierownictwo duchowe stanowi ważną pomoc we wzroście w naśladowaniu Chrystusa według naszego charyzmatu. Ta posługa towarzyszenia jest cenna nie tylko dla kogoś, kto odbywa formację początkową, ale także dla tych, którzy podlegają formacji ustawicznej.
- 185.** Dlatego powinno się wybierać na kierowników duchowych braci, którzy mają doświadczenie i odpowiednie zdolności, nabyte w miarę możliwości przez odpowiednie przygotowanie.

Choć nie należą do zespołu, powinni mieć ścisły kontakt ze wspólnotą formacyjną (por. KapAr 1998 15).

186. Od kierowników duchowych wymaga się przede wszystkim: pomocy w rozeznawaniu działania Ducha Bożego w poszczególnych braciach i towarzyszenia im w sposób rozsądny w ich drodze duchowej; wspomaganie brata w rozpoznawaniu woli Pana; karmienie jego życia wewnętrznego według zdrowej wiary i towarzyszenie mu w praktyce modlitwy (por. PI 63); powinni oni pomagać odczytywać i ewangelizować motywacje, jakie znajdują się u podstaw zachowań braci; pomagać w integracji między doświadczeniem duchowym a życiem codziennym, pomiędzy wiedzą a przeżywanym konkretem.
187. Każdy brat, począwszy od formacji początkowej, powinien mieć kierownika duchowego, z którym się spotyka regularnie.

4. Towarzyszenie psychologa

188. W świetle doświadczenia oraz dokumentów Kościoła (por. Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, *Zasady korzystania z dorobku psychologii w procesie przyjmowania kandydatów i ich formacji do kapłaństwa*, n. 5-10, 2008), mając na uwadze dobro powierzonych osób, wychowawcy powinni liczyć na pomoc psychologiczną/psychoterapeutyczną ze strony osób kompetentnych, które reprezentują wartości formacji chrześcijańskiej i franciszkańskiej.

Rozdział 10

POCZĄTKOWE ROZEZNAWANIE POWOŁANIA

1. Duszpasterstwo powołaniowe w ogólności

- 189.** Życie każdej osoby, wpisane w plan Boży, powinno wyrażać się jako osobista odpowiedź na powszechne powołanie do świętości. Każdy chrześcijanin jest umieszczony w tym planie w sytuacji szczególnej łaski i odpowiedzialności; jako złączony z Chrystusem w chrzcie, razem z wszystkimi braćmi i siostrami, jest powołany do dawania świadectwa *słowami i czynami* nowości przyniesionej przez Zbawiciela oraz do odkrywania i wybrania w Kościele własnej drogi jako odpowiedź na inicjatywę Boga (por. K 142 §1).
- 190.** Duszpasterstwo powołaniowe rodzi się z samego misterium Kościoła i pragnie oddać się na jego służbę, aby dary, których Bóg nieustannie udziela swojemu ludowi, znalazły wielkoduszne przyjęcie.

2. Franciszkańska animacja i promocja powołaniowa

- 191.** Zasadniczym fundamentem promocji powołaniowej jest modlitwa, wytrwała i pokorna, którą każdy chrześcijanin wznosi do „Pana żniwa, aby posłał robotników na swoje żniwo” (Mt 9,38). Bez tej wierności ewangelicznemu nakazowi każda aktywność powołaniowa ryzykowałaby utratę swojego teologicznego odniesienia i zakończyła by się czystym aktywizmem i propagandą (por. K 142 §2).

192. Wszyscy bracia niech modlą się o powołania do życia franciszkańskiego konwentualnego i aktywnie współpracują z łaską Pana, dając ważne i pociągające świadectwo ewangeliczne (por. K V, *Wprowadzenie duchowe*, d), aby lud Boży czuł się zawsze coraz bardziej świadomy wspólnego powołania do świętości oraz różnych osobistych sposobów odpowiedzi na nie.
193. Drugim podstawowym filarem animacji powołaniowej jest wyraźne i radosne zwiastowanie powołania do życia franciszkańskiego. Jesteśmy zaproszeni do odnowienia naszej ufności w Panu i do „zarzucenia na nowo sieci” w Jego imię. „Możemy i musimy odważyć się, by powiedzieć każdemu młodemu człowiekowi, aby zastanowił się nad możliwością pójścia tą drogą” (ChV 274). Istnieje wiele okazji do takiego zwiastowania: od kazań w zwyczajnym duszpasterstwie, misji ludowych, po ewangelizację w przestrzeni cyfrowej (por. *Dokument końcowy XV Zgromadzenia generalnego Synodu Biskupów*, 145-146).
194. Dla tych, którzy pragną rozeznać bliżej powołanie do życia franciszkańskiego, dobrze jest zapewnić dobre przyjęcie. Św. Franciszek, kiedy przyjmował braci, który Bóg mu dawał, nie przywiązywał wagi do tego, co należy im powiedzieć, lub o czym pouczyć, lecz aby zaświadczyć o tym, w pierwszej osobie, jak on sam usiłował odpowiedzieć na plan Boga wobec niego. W ten sposób brat mniejszy konwentualny staje się sam „propozycją powołaniową” (por. KapAs 12), przede wszystkim poprzez spotkanie osobiste gościnne, serdeczne i braterskie.

195. W ten sposób dla młodego człowieka, który otwiera się na głos Boga, rozpoczyna się czas „przyjdź i zobacz” (J 1,39) życia franciszkańskiego. Ten okres wymaga od wspólnoty przyjmującej, do której jest posłany, obecności następujących istotnych elementów:
- a. wzajemna akceptacja wśród braci oraz zaangażowanie w tworzenie wspólnoty;
 - b. gorliwe życie modlitwy, zdolne do ukierunkowania na rozeznanie powołaniowe;
 - c. osobiste świadectwo każdego brata życia przeżytego z wielkodusznością i radością;
 - d. troska o braterskie spotkania formacyjne.
196. Utrzymując, że każda wspólnota powinna czuć się otwarta na przyjmowanie powołań, powierzając jednemu bratu w szczególności zadanie bycia odpowiedzialnym za animację powołaniową, każda jurysdykcja powinna wyznaczyć przynajmniej jedną wspólnotę braterską do zadania goszczenia kandydatów. W niej potencjalni kandydaci mogliby poznać i dzielić nasze życie modlitwy i braterstwa (por. KapAr 1998 6). Jurysdykcja ze swej strony winna zapewnić, aby był w niej ktoś odpowiedzialny oraz bracia wolni od innych zajęć, aby mogli prowadzić tego rodzaju działalność. Do animatora prowincjalnego/kustodialnego należy koordynacja działań powołaniowych w jurysdykcji.
197. Dzięki posłudze towarzyszenia powołaniowego, które Zakon zapewnia – także we współpracy z ośrodkami powołaniowymi już istniejącymi oraz z grupami FZŚ, MI, MF, etc. – niektórzy

młodzi ludzie mogą odkryć, że są powołani do naśladowania Chrystusa na drodze św. Franciszka w życiu zakonnym. Towarzystwo na serio przed wstąpieniem do postulatu wymaga odpowiedniego czasu, aby pomóc młodemu człowiekowi dokonać rozeznania powołaniowego. Ma to być czas:

- a. rozpoznania znaków powołania, wewnętrznej dyspozycji do życia wartościami franciszkańskimi oraz pogłębienia motywacji powołaniowej;
- b. dostrzeżenia podstawowych elementów wiary oraz doświadczenia eklezjalnego kandydata;
- c. poznania jego historii życia oraz środowiska pochodzenia;
- d. upewnienia się o odpowiednim stanie zdrowia fizycznego i psychicznego;
- e. weryfikacji odpowiedniej dojrzałości ludzkiej, afektywno-seksualnej i chrześcijańskiej, właściwej dla etapu rozwojowego kandydata;
- f. upewnienia się co do właściwej orientacji seksualnej kandydata oraz zdolności do pogodnego życia ślubem czystości, w świetle najnowszych wskazań Magisterium Kościoła (por. Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, *Instrukcja dotycząca kryteriów rozeznawania powołania w stosunku do osób z tendencjami homoseksualnymi w kontekście przyjmowania ich do seminariów i dopuszczania do święceń*, Rzym 2005).

198. Tam, gdzie znajdują się prepostulaty lub wspólnoty goszczące kandydatów albo niższe seminaria (por. K 145), które

zapewniają czas na pierwsze rozeznanie powołaniowe, ich funkcjonowanie - zadania, przebieg, osoby odpowiedzialne za towarzyszenie – powinno być określone w wewnętrznym statucie każdej jurysdykcji oraz specjalnym dyrektorium dla duszpasterstwa młodzieżowego i powołaniowego. Domy formacyjne, zgodnie z tym, co zostało wskazane w dyrektorium, powinny zapewnić aspirantom do postulatu formację ludzką i chrześcijańską, określoną w odpowiednim programie (por. OPr 3,1).

199. Jest wskazane, aby od pierwszego etapu drogi powołaniowej odbywały się spotkania młodych, którzy znajdują się na tej drodze, dając w ten sposób okazje do poznania się pomiędzy różnymi grupami powołaniowymi, domami goszczącymi kandydatów oraz domami formacyjnymi. W ten sposób wzrasta poczucie przynależności do szerokiej rodziny Zakonu.

Rozdział 11

POSTULAT: PIERWSZE DOŚWIADCZENIE ŻYCIA FRANCISZKAŃSKIEGO

1. Wartość i znaczenie drogi formacyjnej

- 200.** Postulat jest okresem, kiedy kandydat rozpoczyna właściwą formację franciszkańską (por. K 146 §1). Po początkowym sprecyzowaniu własnego powołania, angażuje się on z prostotą i radością na drodze stopniowego oddalania się od własnego środowiska życia, aby pogłębić istotne wartości wiary chrześcijańskiej i przyłączyć z rosnącą świadomością do życia franciszkańskiego. W ten sposób przeżywa przynależność do nowej rodziny zakonnej, angażując się w jej doświadczenie oraz w niektóre formy działalności duszpasterskiej i charytatywnej (por. K 146 §1).
- 201.** Ten okres powinien trwać zgodnie z programem formacyjnym przynajmniej rok (według Statutów prowincjalnych/kustodialnych): ten czas podlega ewaluacji przez ministrów/kustoszy razem z wychowawcami. W niektórych przypadkach czas trwania postulatów może zostać przedłużony przez odnośnego ministra czy kustosa (por. PI 43; K 146 §2).
- 202.** Postulat powinien być przeżyty we wspólnocie formacyjnej pod kierunkiem właściwego wychowawcy, dobrze byłoby, gdyby był wspierany przez inne osoby, z którymi mógłby on współpracować w zespole formacyjnym. Jest konieczne, aby kandydat przebywał, o ile to możliwe w sposób stały w domu

formacyjnym, wraz z większą liczbą kandydatów, co pozwoliłoby prowadzić życie faktycznie braterskie oraz uczyniłoby efektywne pierwsze doświadczenie życia franciszkańskiego (por. KapAr 1998 36).

2. Cele drogi formacyjnej

203. Pamiętając o słowach św. Franciszka zawartych w Regule – „Minister następnie z miłością niech umocni w swojej decyzji [tego, który prosi o przyjęcie] i wytłumaczy mu dokładnie, na czym polega nasz sposób życia...” (1 Reg 2) – niech ten okres wstępny będzie uważany za bardzo ważny. Ma on prowadzić do osiągnięcia następujących celów:

- a. pomóc kandydatowi wzrastać osobiście w poznawaniu i akceptacji samego siebie, w otwarciu się na innych, bez wyrzekania się własnej tożsamości, w integracji różnych aspektów życia ludzkiego i chrześcijańskiego w sytuacji lokalnej;
- b. wdroić kandydata do wchodzenia w relację coraz bardziej osobistą i synowską z Ojcem w Jezusie Chrystusie, poprzez wolę nawrócenia i konsekracji dla Pana, wdrażając go w uczynienie własnym nowego stylu życia;
- c. promować i pogłębiać wzajemne poznanie pomiędzy wspólnotą braterską a kandydatem do Zakonu, a także poznać jego środowisko rodzinne i społeczne;
- d. weryfikować poziom ogólnej kultury oraz znajomości środowiska życia wiary i Kościoła;

- e. oferować kursy, szkolenia i katechezy konieczne dla podstawowej znajomości postaci i życia św. Franciszka, charyzmatu franciszkańskiego oraz Źródeł Franciszkańskich;
- f. stworzyć możliwość realistycznego poznania wartości powołaniowych (w tym także ślubów posłuszeństwa, ubóstwa i czystości), ukazując ich aspekt dynamiczny;
- g. ocenić poprzez doświadczenia pastoralno-charytatywne przydatność do misji;

Należy stworzyć warunki, aby zdobycie powyższych umiejętności odbywało się nie tylko na drodze intelektualnej, ale przede wszystkim w kontekście braterskim i doświadczenia życiowego.

3. Wymagania do przyjęcia kandydata

204. Każda jurysdykcja i/lub federacja powinna umieścić we własnym dyrektorium formacji wymagania i kryteria przyjęcia do postulatu. Należy wziąć pod uwagę:

- a. zakres znajomości i doświadczenia życia w wierze katolickiej;
- b. obszar osobowości, dojrzałości ludzkiej, zdrowia fizycznego i psychicznego oraz motywacje. Należy serio wziąć pod uwagę także możliwość ewaluacji (przed wstąpieniem lub w trakcie postulatu) dokonanej przez eksperta kompetentnego w naukach humanistycznych (por. KapAr 1998 4; K 147 §2);
- c. oprócz tego, od tych, którzy ewentualnie przyjdą z innego instytutu zakonnego lub z seminarium duchownego, wymaga się sprawozdania ze strony odpowiedzialnych poprzedniej

wspólnoty (czy seminarium) oraz bezpośredniej rozmowy z nimi;

d. jeśli chodzi o tych, którzy wchodzą w formację w wieku dojrzałym (mniej więcej 35+), oprócz sprawdzenia wspomnianych wyżej wymagań – na podstawie rozmów i spotkań z rodziną, czy relacji wychowawców, jeśli miały miejsce wcześniejsze doświadczenia w życiu zakonnym – należy dokładnie zbadać dotychczasowy styl życia oraz motywacje, którymi się kierują, aby wstąpić do Zakonu. Należy skrupulatnie zbadać uwarunkowania ludzkie i duchowe, aby zweryfikować efektywną możliwość życia charyzmatem franciszkańskim. W takich przypadkach należy wziąć pod uwagę możliwość drogi spersonalizowanej, poddanej osobnej ocenie; można też przewidzieć osobny czas próby, niekoniecznie w domu postulatu, lecz w klasztorach, które są w stanie oferować odpowiednią i specyficzną drogę rozeznania oraz towarzyszenia.

- 205.** Postulant w podaniu o przyjęcie powinien pisemnie zadeklarować oraz podpisać, tak aby było to prawnie ważne, że dopóki pozostanie w Zakonie, będzie wykonywał wszelkie prace na jego rzecz darmowo, bez wynagrodzenia, według norm życia zakonnego. Dlatego, jeśli opuści Zakon, nie będzie mógł żądać żadnej formy zapłaty lub rekompensaty za wspomniane wyżej prace (por. K 149).

4. Program formacyjny postulatu

206. Tam, gdzie przebywają postulanci pochodzący z różnych kultur i języków, konieczne jest zapewnić im odpowiednie poznanie kultury kraju, który ich gości i języka używanego w domu formacyjnym.
207. Czas postulatu powinien być animowany zgodnie z programem, który przewiduje formację ludzką, intelektualną, moralną i duchową. Narzędzia i obszary formacyjne są zasadniczo następujące:
- a. wprowadzenie w życie modlitwy, zawierającej momenty osobiste i wspólnotowe oraz podtrzymywanej łaską życia sakramentalnego;
 - b. częsty dialog wychowawcy z kandydatem, tak aby osiągnąć relację, która pozwoli postulantom uczyć się poznawać w prawdzie, czytać i interpretować własną drogę w świetle różnych etapów rozeznawania. W ramach dialogu formacyjnego wychowawca powinien przekazać odpowiednie wskazania, pożyteczne dla wzrostu postulanta;
 - c. troska o dojrzałość ludzką i uczuciową kandydata oraz rozwój jego umiejętności pokojowego współistnienia z innymi braćmi znajdującymi się na tej samej drodze;
 - d. możliwość zaproponowania każdemu z postulantów skorzystania z pomocy ekspertów w dziedzinie psychologii, którzy mogą mu pomóc na drodze poznawania siebie, akceptacji oraz uzyskania wewnętrznej przejrzystości;
 - e. doświadczenie pracy fizycznej na rzecz wspólnoty oraz w wolontariacie;

- f. pierwsza refleksja – o charakterze wprowadzającym – odnośnie do znaczenia ślubów, życia zakonnego i naszego Zakonu;
- g. pierwsze studium specyficznych tematów: szczególnie nie należy pomijać ludzkiego wymiaru powołania, życia wiary, duchowości charyzmatu franciszkańskiego, który zawiera także szczególny nacisk na tematy pokoju, sprawiedliwości oraz integralności stworzenia według „ducha Asyżu”.

5. Ocena końcowa

- 208. Jest konieczne, aby między wychowawcami postulatu i nowicjatu, także różnych jurysdykcji, istniała ścisła współpraca, aby ułatwić przejście z jednego etapu formacji do drugiego.
- 209. Pod koniec postulatu wychowawca, w dialogu z postulantom, zweryfikuje jego rozwój na drodze powołania, oraz po wysłuchaniu swoich współpracowników i biorąc pod uwagę poprzednie dokumenty, przekaze swoją pisemną relację oraz opinię dotyczącą dopuszczenia postulanta do dalszej formacji do ministra/kustosza, do którego należy, za zgodą własnego definitorium, przyjęcie kandydata do nowicjatu (por. K 150). W tej relacji powinny być wzięte pod uwagę następujące punkty, które powinny być adekwatne do poziomu i do drogi przebytej przez postulanta:
 - a. życie modlitwy i życie sakramentalne;
 - b. dyspozycyjność do naśladowania Chrystusa w ubóstwie, posłuszeństwie i czystości;
 - c. poczucie przynależności do Kościoła i Zakonu;

- d. równowaga psycho-fizyczno-uczuciowa, potwierdzona przez spójny styl życia;
- e. predyspozycja do życia we wspólnocie ze zdolnością do inicjatywy i odpowiedzialności;
- f. uległość w stosunku do towarzyszenia formacyjnego;
- g. właściwe używanie wolności i czasu;
- h. dyspozycyjność do posługi i pracy;
- i. zdolność do wolnych i odpowiedzialnych wyborów i odpowiednia jasność motywacji;
- j. zdolność do uczynienia własnymi wartości sprawiedliwości, pokoju i integralności stworzenia, poczynając od wierności w wykonywaniu codziennych obowiązków.

210. Przyjęcie do nowicjatu jest określone przez normy prawa kanonicznego oraz Konstytucji Zakonu. Przed przyjęciem do nowicjatu minister/kustosz przeprowadzi braterską rozmowę z postulantom, aby zweryfikować jego zdadność do życia w Zakonie. Może być przydatne, aby także wychowawca brał udział w tej rozmowie.

6. Dom postulat

- 211.** Podstawowe warunki do otwarcia domu postulat są następujące:
- a. zespół złożony z co najmniej dwóch wychowawców odpowiednio przygotowanych;

b. odpowiedni klasztor, w którym życie wspólnotowe jest prowadzone regularnie;

c. program formacyjny według kryteriów *Discepolato francescano* oraz dyrektorów formacji właściwej jurysdykcji/federacji;

d. obecność odpowiedniej liczby kandydatów, która pozwoli prowadzić realne życie braterskie.

Erygowanie domu postulatu odbywa się zgodnie z normami Konstytucji nr 132 §1.

Rozdział 12

NOWICJAT: DECYDUJĄCY CZAS STAWANIA SIĘ UCZNIEM

1. Wartość i znaczenie drogi formacyjnej w nowicjacie

212. Nowicjat jest czasem intensywnej formacji, kiedy pod kierownictwem mistrza nowicjusz pogłębia osobistą relację z Jezusem Chrystusem i określa się w ofiarowaniu siebie z zadowoleniem przez życie konsekrowane i śluby. W trakcie roku dokonuje weryfikacji swojego powołania i poddaje swój umysł, serce i życie przekształceniu przez charyzmat franciszkański (por. K 151).

213. Jeśli spojrzymy na doświadczenie św. Franciszka, szczególnie na pierwsze lata jego nawrócenia, zdajemy sobie sprawę, że stanowią one decydujący czas jego uczniostwa, będąc w pewnym sensie jego osobistym nowicjatem naśladowania Chrystusa. Reprezentują one moment zakochania w Panu

Jezusie, kiedy zakorzenia się jego pragnienie wyrzucia się z tego wszystkiego, co nie jest Chrystusem oraz rodzi się chęć odnowienia się sercem i umysłem. Taka postawa konkretyzuje się w szczególnym stylu życia, osobistym i wspólnotowym. Także napotkane trudności i próby są przyjęte przez Świętego z Asyżu jako okazja do sprecyzowania i weryfikacji swojej decyzji. Na takim horyzoncie formowany – już wcześniej zaangażowany w nabycie pewnej dojrzałości i zrozumienie charyzmatu franciszkańskiego – dochodzi do momentu integralnej inicjacji (por. PI 47), pogłębienia swojego uczniostwa oraz ostatecznego rozeznania (por. SCF 15).

2. Program formacyjny

214. Nowicjusz, po rozpoczęciu drogi powołaniowej w postulacie, jest wezwany do pogłębienia swojego wyboru na wzór św. Franciszka (por. K 151). W konsekwencji powinien dążyć do osiągnięcia następujących celów:

- a. rozwijanie osobistej relacji z Panem Jezusem, w postawie *docilitas*, w otwarciu na większe zrozumienie życia wiary oraz rozeznanie własnych motywacji powołaniowych z pomocą osoby towarzyszącej;
- b. stopniowe dojrzewanie ludzko-uczuciowe, które sprzyja interioryzacji wartości duchowych. Konkretnie nowicjusz jest wezwany, aby wejść w relacje z braćmi, dzieląc z nimi w sposób głębszy własną historię życia; integrować rozwój uczuciowo-płciowy, tworząc relacje zdrowe i dojrzałe;

- c. pogłębione doświadczenie nowego stylu życia wspólnotowego, jako brata mniejszego konwentualnego, które jest naszym szczególnym sposobem bycia w Kościele;
- d. interioryzacja znaczenia rad ewangelicznych, poprzez odkrywanie ich ważności dla własnej drogi konsekracji;
- e. dyspozycyjność do stawania się narzędziem pokoju poprzez modlitwę i konkretne doświadczenie daru i bezinteresowności w duchu *minoritas*.

215. W takiej mierze, w jakiej nowicjat będzie wspierał milczenie wewnętrzne, uczeń franciszkański będzie w stanie „odnaleźć” się i podjąć żywy dialog z Panem, którego głos rozbrzmiewa w sposób szczególny w Piśmie Świętym, zwłaszcza w Ewangelii i w Eucharystii (por. K 151). W tym celu należy wspomagać nowicjusza, aby wzrastał w duchu modlitwy, poczynając od wprowadzenia na temat znaczenia i treści liturgii, która jest prawdziwym źródłem i modelem wszelkiej modlitwy autentycznie chrześcijańskiej. Podczas nowicjatu niezastąpioną wartość posiada kierownictwo duchowe ze strony mistrza oraz okresowa spowiedź (por. VC 95).

216. Należy zaproponować szczególne nauczanie na temat liturgii i modlitwy, powinny być też organizowane dni refleksji i skupienia. Nowicjuszy należy zaprosić, aby w ciągu dnia znaleźli czas i przestrzeń na modlitwę osobistą. Duch modlitwy pozwoli im uczestniczyć aktywnie w celebracji Liturgii godzin oraz w Eucharystii. Powinna być kultywowana także muzyka i śpiew liturgiczny z ich wartością duchową i formacyjną. Nowicjusz

powinien być wprowadzony w nabożeństwa specyficznie franciszkańskie, typowe dla tradycji konwentualnej.

217. Nowicjuszowi może w znacznym stopniu pomóc w jego spotkaniu z Panem oraz na drodze jego konsekracji pogłębiona lektura niektórych dokumentów Kościoła, studium teologii chrztu, historii życia konsekrowanego od samych jego początków, pism i życiorysów św. Franciszka i innych świętych należących do tradycji franciszkańskiej oraz innych świętych Kościoła. Oprócz tego całość nauczania winno uzupełnić szczególne potraktowanie życia konsekrowanego, Reguły, Konstytucji Zakonu oraz historii ruchu franciszkańskiego do czasów współczesnych, ze szczególnym akcentem położonym na aspekt konwentualny i ducha maryjnego. Dzięki takiemu programowi nowicjusz, z pomocą swoich wychowawców, będzie mógł lepiej zrozumieć znaczenie swego wyboru.

3. Nowicjusz a towarzyszenie wychowawców

218. W swoim poszukiwaniu Boga brat Franciszek znalazł się wśród braci, których przyjął jako dar i z nimi stworzył autentyczną wspólnotę braterską. Życie braterskie we wszystkich jego wymiarach, od wierności rytmowi dnia aż po najbardziej pokorne posługi, pracę fizyczną, w prostych i głębokich relacjach, staje się nieodzownym przejawem życia nowicjusza.
219. Młody Franciszek odkrył Chrystusa także w trędotawym, w ubogim i cierpiącym. Program nowicjatu powinien zatem oferować także możliwość analogicznego doświadczenia, aby wzbudzić u nowicjusza umiłowanie najbardziej

potrzebujących. Takie doświadczenia muszą być jednak dobrze zintegrowane z innymi celami nowicjatu.

220. Poprzez osobistą rozmowę z mistrzem nowicjatu, który towarzyszy duchowo każdemu z nowicjuszy (por. PI 52), nowicjusz ma nabrać łatwości w przyjęciu i integracji różnych wymiarów drogi formacyjnej. Ten proces, jeśli jest przeżywany z zaangażowaniem i wiernością, doprowadzi go do wzrostu dojrzałości ludzkiej i duchowej. Znaki tej drogi dadzą się zweryfikować na podstawie głębszej znajomości i pogodnej akceptacji siebie; większej zdolności do przyjęcia i nadania znaczenia braciom, takim, jacy się objawiają – jako oblicze Pana – w ich ideach, sposobach działania i decyzjach; postawy ofiarnej miłości; zdolności do odpowiedzialnej pracy, zarówno w wymiarze osobistym, jak i w grupie.

221. Pod koniec nowicjatu nowicjusz, z pomocą mistrza, powinien dojść do uznania pewnych wskazań co do ewentualnego powołania do przyjęcia święceń. Należy jednak mieć na uwadze, że powołanie do życia konsekrowanego, szczególnie do braterstwa ewangelicznego, stanowi fundament naszego Zakonu franciszkańskiego (por. KapAr 1989 uchwała 12). Rozeznanie co do ewentualnego przyjęcia święceń powinno być kontynuowane także na dalszym etapie formacji.

4. Wspólnota formacyjna nowicjatu

222. Jest konieczne, aby wspólnota formacyjna nowicjatu znajdowała się w odpowiednim i znaczącym klasztorze, zdolnym do przekazania piękna charyzmatu franciszkańskiego.

Znajomość historii, natury, priorytetów i ducha naszego Zakonu wewnątrz Kościoła powinna zostać pogłębiona poprzez kontakty i spotkania z braćmi oraz znaczącymi osobistościami Kościoła, także spoza wspólnoty formacyjnej. Należy zaoferować nowicjuszowi możliwość poczucia przynależności do wielkiej rodziny: prowincji/kustodii, Zakonu, a także, w szerszym kontekście, do całego ruchu franciszkańskiego.

223. Rok nowicjatu jako rok próby wymaga momentów weryfikacji osobistych i wspólnotowych. Żyjąc na tym etapie życia franciszkańskiego w jego różnych aspektach, nowicjusz może pogłębić i zweryfikować powołanie i swoją dyspozycyjność do dania na nią odpowiedzi. Wspólnota, w której istnieje nowicjat, ze swej strony będzie mogła pomóc w tym procesie rozeznania. Pozostaje jednak nieodzowne, aby nowicjusze, jeśli są włączeni w większą wspólnotę, posiadali własną autonomię – czy to jako grupa, czy to w znaczeniu przestrzeni, w której żyją – celem ułatwienia drogi formacyjnej pod kierownictwem mistrza, który jest za nich odpowiedzialny.

5. Dopuszczenie do profesji czasowej

224. Pod koniec nowicjatu mistrz nowicjuszy sporządza relację w kontekście dopuszczenia do profesji czasowej (por. K 158 §1) lub braku możliwości kontynuacji drogi formacyjnej. W relacji mistrz powinien kierować się następującymi kryteriami:

- a. właściwa dyspozycja do życia modlitwy i życia sakramentalnego, dyspozycyjność do przebywania i konfrontowania się ze Słowem Bożym;
 - b. odpowiedni stopień dojrzałości ludzkiej i uczuciowej potwierdzony przez zdolność dobrego przeżywania relacji międzypersonalnych;
 - c. zdolność akceptacji różnic u innych oraz spokojnego życia w braterstwie;
 - d. efektywne poczucie odpowiedzialności w posłudze, z pracą fizyczną włącznie;
 - e. uległość w procesie formacyjnym, otwarcie na dialog z wychowawcami – szczególnie z mistrzem – oraz dyspozycyjność w odniesieniu do braci całej wspólnoty;
 - f. poczucie przynależności do braterskiej wspólnoty i Zakonu, z docenieniem interkulturowości;
 - g. zrozumienie sensu ślubów i zdolność do życia nimi;
 - h. wystarczająca znajomość zasadniczych aspektów charyzmatu franciszkańsko-konwentualnego;
 - i. wrażliwość na styl życia, który ma na sercu sprawiedliwość, pokój, integralność stworzenia;
 - j. dyspozycyjność do posługi ubogim i wykluczonym ze społeczeństwa.
225. Dopuszczenie do pierwszej profesji, według norm KPK oraz naszych Konstytucji, zakłada wcześniejszą rozmowę z ministrem/kustoszem, który podczas roku nowicjatu jest zobowiązany do częstego wizytowania nowicjuszy (por. K 158 §2).

6. Dom formacyjny nowicjatu

226. Następujące warunki są istotne do otwarcia domu nowicjatu:
- a. zespół formacyjny złożony z mistrza i co najmniej jednego asystenta (wicemistrz lub socjusz), odpowiednio przygotowanych;
 - b. zgodny z normami kontekst życia wspólnotowego;
 - c. odpowiedni klasztor;
 - d. program formacyjny według kryteriów *Discepolato francescano*, *Ratio studiorum* oraz dyrektorów formacji właściwej jurysdykcji/federacji;
 - e. odpowiednia liczba nowicjuszy, która pozwoli prowadzić realne życie braterskie.
- Erygowanie domu nowicjatu odbywa się zgodnie z normami Konstytucji nr 132 §2.

Rozdział 13

POSTNOWICJAT: WZRASTANIE W UCZNIOSTWIE OD PIERWSZEJ PROFESJI DO DEFINITYWNEGO ZAANGAŻOWANIA

1. Uczniostwo franciszkańskie podczas postnowicjatu

227. Postnowicjat jest etapem formacji, podczas którego brat umacnia się w naśladowaniu Pana Jezusa i doskonali swoją formację (ludzką, duchową, teologiczną, pastoralną); przeżywa z zaangażowaniem i w sposób spójny konsekrację i śluby,

kontynuuje weryfikację swojego powołania; pogłębia świadomość charyzmatu i misji franciszkańskiej; wzrasta w sposób aktywny i odpowiedzialny w życiu braterskim. W tym okresie proponuje mu się udział w działalności pastoralnej i charytatywnej. Poprzez te wszystkie formy zaangażowania przygotowuje się do profesji uroczystej, aby poświęcić się braciom i konsekrować definitywnie Bogu (por. K 162).

228. Tak więc pierwsza profesja ślubów umacnia drogę formacyjną franciszkańskiego ucznia i przygotowuje go do definitywnego poświęcenia się Bogu we wspólnocie braterskiej. Okres ślubów czasowych okazuje się fundamentalny – także dzięki zaplanowanym doświadczeniom – dla ostatecznej weryfikacji powołania oraz przygotowania brata do ostatecznego powiedzenia tak konsekracji zakonnej. Ten okres formacji początkowej jest bardzo ważny i decydujący, ponieważ wówczas następuje integracja wartości zdobytych na poprzednich etapach formacji, podczas dłuższej rozpiętości czasowej, w kierunku nowej samoświadomości oraz nowej syntezy osobowości.

229. Widzimy, że młody Franciszek – także po swoim nawróceniu – kontynuował pogłębianie relacji miłości do Pana Jezusa, aż do odkrycia, jaka powinna być jego osobista odpowiedź na otrzymane powołanie. Rozpoczął służyć trędowatym i ubogim, otrzymawszy dar pierwszych braci, wraz z nimi poszukiwał woli Bożej dla rodzącej się wspólnoty braterskiej; z nimi głosił Ewangelię, odpowiadając w ten sposób na nakaz Ukrzyżowanego, aby naprawił Jego Kościół. Podobnie

pogłębienie związane z okresem ślubów czasowych dokonuje się na różnych poziomach: ludzko-duchowym, relacyjno-kulturowym, teologiczno-ministerialnym.

2. Środki formacji podczas postnowicjatu

a. Braterskie towarzyszenie

230. Brat, po przebyciu etapu postulatu i nowicjatu, zostaje powierzony nowym wychowawcom: otwiera się przed nim kolejna możliwość postąpienia w *docibilitas* wobec pośredników, których Pan stawia na jego drodze. W sposób szczególny brat uczy się stopniowo, przy zachęcie i towarzyszeniu ze strony wychowawców, jeszcze głębiej rozeznawać wybór powołania. Uczy się w coraz większej wolności podejmować wyzwania ze strony życia oraz sytuacji egzystencjalnych, aby czerpać z realnych okazji to, co jest potrzebne dla jego rozwoju. W ten sposób przyjmuje postawę, która pozwala mu przekształcać się przez pośredników łaski, aby wzrastać w wolności do bezinteresownej miłości. Tak więc w okresie postnowicjatu młody brat poznaje coraz lepiej własne możliwości oraz pracuje nad swoimi ograniczeniami, staje się coraz aktywniejszy w życiu braterskim, współpracując z braćmi w opracowywaniu programów oraz realizacji wyborów wspólnotowych.

b. Studium filozofii i teologii

231. Ważną rzeczywistością, która charakteryzuje okres postnowicjatu jest niewątpliwie studium teologii (instytucjonalny kurs filozoficzno-teologiczny). Dzięki niemu brat wzrasta w wymiarze intelektualnym i duchowym, przygotowując się do przyszłej misji. Wymaga się od niego, aby przykładał się do niego ze stałym zaangażowaniem, odpowiedzialnością i pasją.

c. Doświadczenie braterstwa, misja i przynależność

232. Żywe doświadczenie braterstwa – poprzez które profes czasowy uczy się żyć we wspólnocie oraz współpracować – tworzy bazę posługi zdolnej do przyjęcia każdego jako brata i siostry. Pomaga się mu odkrywać i rozwijać te dary, których Bóg mu udzielił dla służenia innym poprzez ofiarę z samego siebie. Świadomy powołania do zwiastowania i dawania świadectwa Ewangelii, jest wezwany do przeżywania misji, wchodząc w dynamiczną relację ze środowiskiem społeczno-kulturowym, w którym żyje i działa.
233. Podczas całej drogi formacyjnej odpowiedzialni za formację (ministrowie/kustosze, wychowawcy) powinni wspierać w braciach profesach czasowych poczucie przynależności do własnej jurysdykcji. Jest bardzo istotne w okresie formacji początkowej, zarówno ze strony wychowawców, jak i formowanych, harmonizować przynależność do Zakonu (który jest większy od własnej jurysdykcji) z „korzeniami”,

wieżami, przynależnością i posługą dla własnego terytorium/jurysdykcji.

d. Słuchanie Słowa Bożego i życie sakramentalne

234. Poprzez nieustanne słuchanie Słowa Bożego oraz korzystanie z sakramentów, brat staje się coraz bardziej świadomy znaczenia naśladowania Chrystusa i swoich osobistych zdolności do przeżywania go w sposób autentyczny przez resztę swojego życia. Przez modlitwę i kontemplację pogłębia swoją relację z Panem Jezusem, pragnąc upodobnić się do Niego. Dlatego nie powinno zabraknąć, oprócz dorocznych rekolekcji, momentów skupienia oraz pobytu w domach modlitwy (pustelniach).
235. Jest konieczne, aby postnowicjusz żył w postawie nieustannego słuchania Słowa Bożego, celebracji liturgicznej oraz modlitwy osobistej, aby przyczynić się do przyswojenia sobie wartości ewangelicznych oraz przyjmowania z coraz większą świadomością obecności Boga żywego w historii i własnym życiu. Studium teologii oraz kontakt z tradycją chrześcijańską i franciszkańską stanowią dodatkowe źródło światła i zrozumienia. Szczegółowe nauczanie na temat rad ewangelicznych oraz metod modlitwy uzupełnia formację duchową.

e. W „duchu Asyżu”

236. Celem przyłgnięcia do obecności i działania Boga we własnym życiu, brat niech interesuje się także odniesieniem historycznym, w którym żyje. Za przykładem św. Franciszka

chętnie niech odwiedza „trędowatych” naszych czasów: ubogich oraz braci i siostry cierpiących.

237. W tym czasie młodzi bracia niech się starają pogłębić nauki i przykład życia naszych świętych braci i sióstr, którzy nas poprzedzili na drodze naśladowania Pana, jak – przywołując tylko niektórych – św. Klara, św. Antoni, św. Bonawentura, św. Maksymilian Maria Kolbe, etc. Jest ważne, aby zróżnicowane doświadczenia formacyjne wносиły wkład w ukształtowanie się „ducha franciszkańskiego”, wrażliwego i aktywnego wobec tematów takich jak sprawiedliwość, pokój, czy relacja do stworzeń, jak również predyspozycji do dialogu z wszystkimi, z członkami innych religii włącznie.

f. Dziedzictwo franciszkańskie

238. Należy pomagać braciom spotykać się – według własnych możliwości – z wielkimi postaciami mistrzów franciszkańskich, ich pismami i myślą filozoficzną, teologiczną i duchowością, celem poznawania i rozwijania bogatej tradycji franciszkańskiej (por. K 1 §7). Dlatego w czasie postnowicjatu powinna być przekazana braciom solidna formacja teologiczna i franciszkańska (por K 168 §1).
239. W szczególny sposób należy pielęgnować święta i wspomnienia franciszkańskie, okresy pokutne, tradycje i zwyczaje Zakonu (Droga krzyżowa, *Corda pia*, *Transitus* św. Franciszka, nowenna ku czci św. Antoniego, szczególne nabożeństwa do Matki Bożej,

które są charakterystyczne dla różnych miejsc w Zakonie, szczególnie dotyczące Jej tytułu Niepokalanej, etc.).

g. Studia uzupełniające

240. W przypadku, kiedy studia akademickie nie zapewniają odpowiedniej formacji franciszkańskiej, należy przewidzieć kursy uzupełniające oraz odpowiednie seminaria z franciszkanizmu. Jeśli to konieczne, należy wykorzystać także okresy wakacyjne dla zapewnienia tego typu formacji, którą można zorganizować w poszczególnych domach jurysdykcji lub w ośrodkach studiów Zakonu.

h. Odpowiedzialne uczestnictwo w życiu braterskim

241. W okresie postnowicjatu należy promować rozwój ducha braterstwa, wspierając poczucie uczestnictwa i współodpowiedzialności według stylu naszej rodziny konwentalnej. Szczególne znaczenie w procesie formacyjnym mają spotkania braterskie oraz kapituły klasztorne (formalne bądź *ad instar*: por. StGen 18) podczas których jest się formowanym (poprzez słuchanie Słowa oraz wprowadzenia w tematy formacyjne); dzieli się tym, co się przeżywa; organizuje się życie braterskie w różnych jego aspektach; praktykuje się sztukę współpracy oraz interakcji; wzrasta się we wzajemnym szacunku oraz miłości braterskiej. Należy posługiwać się również pomocą oferowaną przez techniki komunikacji społecznej (por. *Dyrektorium kapituły klasztornej*).

242. Uczestnicząc w spotkaniach i celebracjach na poziomie prowincji, międzyprovincialnym czy międzyobediencyjnym, brat doświadcza braterstwa w bardzo szerokim sensie i zdaje sobie sprawę z rzeczywistości życia franciszkańskiego, w które pragnie się włączyć w jego rozmaitych aspektach.
243. Biorąc pod uwagę międzynarodowość Zakonu, jest wskazane, aby bracia mogli się komunikować nie tylko we własnym języku, ale także we włoskim lub angielskim, aby ułatwić wzajemne poznanie. Dlatego podczas okresu formacji należy popierać studium tych języków.
244. Całe życie brata może stać się służbą (studium, modlitwa, praca, etc.), jako wyraz ofiary z siebie dla Pana. Od momentu złożenia ślubów czasowych brat jest wezwany do wejścia w logikę służby i dyspozycyjności, przyjmując konkretną postawę udostępnienia otrzymanych darów, oddając je na potrzeby wspólnoty, w której żyje, Zakonu, Kościoła i innych potrzebujących. Wybór konkretnej służby dokonuje się na bazie dialogu między bratem a odpowiedzialnymi za niego, biorąc pod uwagę predyspozycje poszczególnego brata oraz potrzeby Zakonu i Kościoła (por. K 66 §3).

i. Odpowiednie korzystanie ze środków komunikacji społecznej

245. Brat powinien być wychowywany do odpowiedniego używania środków komunikacji społecznej oraz do pozytywnego podejścia do świata cyfrowego. Faktycznie poprzez nowoczesne środki komunikacji brat może pomóc współczesnemu

człowiekowi poznać życie Kościoła oraz odkryć oblicze Chrystusa, łącząc w sposób odpowiedni i kompetentny, przyswojony także w okresie formacji, tego rodzaju narzędzia z solidnym przygotowaniem teologicznym i wybitną duchowością, karmioną nieustanną rozmową z Panem (por. K 66 §3).

3. Przygotowanie do profesji uroczystej

246. Cały czas przeżyty w ramach profesji czasowej – z różnymi doświadczeniami, które stają się bardziej owocne w dialogu z wychowawcami oraz ojcem duchownym – stanowi przygotowanie do profesji uroczystej.
247. Jest wskazane, aby przed profesją uroczystą każdy brat przeżył odpowiednio zaprogramowany rok doświadczenia życia braterskiego oraz zaangażowania duszpasterskiego poza wspólnotą formacyjną. Brat, wolny od zajęć akademickich, może w ten sposób doświadczyć wartości przyswojonych podczas formacji, podczas gdy wspólnota ze swej strony, będzie mogła zdać sobie sprawę z jego zdolności do włączenia się pozytywnie we wspólnotę braterską jurysdykcji (por. KapAr 1998 75 §c; 104 §d).
248. Ponadto, przygotowanie bezpośrednie i bardziej intensywne do profesji uroczystej, trwające co najmniej miesiąc – tak zwany *drugi nowicjat* – powinien obejmować następujące elementy:
- a. refleksję i weryfikację, zarówno osobistą, jak i wspólnotową, przeprowadzoną pod kierownictwem

odpowiedzialnego, nad własnym powołaniem franciszkańskim w świetle dotychczas przeżytego doświadczenia;

b. pogłębienie oraz podzielenie się podstawowymi tematami życia franciszkańskiego;

c. momenty samotności oraz bardziej intensywnej modlitwy. Należy unikać, aby tak ważne doświadczenie – czyli czas przygotowania do profesji uroczystej - nie odbywało się w trakcie roku akademickiego, kiedy są zajęcia szkolne czy akademickie.

249. Miesiąc *drugiego nowicjatu* powinien być zaprogramowany, jeśli to możliwe, wspólnie przez jurysdykcje tego samego kraju lub federacji.

250. Na zakończenie każdego roku formacji początkowej, a przede wszystkim przed profesją uroczystą, należy dokonać całościowej ewaluacji na piśmie przez odpowiedzialnego za formację wraz z całym zespołem. Taka ewaluacja powinna uwzględnić następujące aspekty:

a. życie modlitwy i życie sakramentalne potwierdzone przez codzienne zaangażowanie i służbę;

b. rozmowy formacyjne przeprowadzone z formowanym;

c. pisemną autoocenę sporządzoną przez brata będącego w formacji (na bazie przygotowanego i zaproponowanego wcześniej schematu);

d. styl życia braterskiego, także na bazie spostrzeżeń ze strony współbraci formowanego;

e. ocenę ze studiów oraz stopień zaangażowania w naukę;

- f. weryfikację posług pastoralnych oraz społeczno-charytatywnych spełnianych podczas lat postnowicjatu (por. KPK kan. 1041);
 - g. ocenę wyrażoną przez współbraci na drodze formacji.
251. Relację końcową należy przekazać właściwemu ministrowi/kustoszowi oraz udostępnić zainteresowanemu bratu.
252. Wspomniane oceny powinny uwzględniać nie tylko brak poważnych przeszkód złożenia do profesji uroczystej, ale również obecność przymiotów uważanych za nieodzowne w stylu życia brata (por. KPK kan. 244; 247; 721; K 165 §1):
- a. zdrowie fizyczne i psychiczne;
 - b. entuzjazm życia dla Pana i Jego Królestwa;
 - c. życie duchowe i sakramentalne;
 - d. dojrzałość uczuciowo-seksualna;
 - e. zdolność przeżywania relacji na sposób braterski;
 - f. zdolność zachowania ślubów oraz wymagań życia konsekrowanego;
 - g. umiłowanie św. Franciszka oraz Zakonu;
 - h. zdolność odpowiedzialnego pełnienia służby, nawet najbardziej pokornej, we wspólnocie w duchu braterstwa;
 - i. zdolność do współpracy (pracowania w sposób konstruktywny z innymi współbraćmi a także ze świeckimi w powierzonych zadaniach);
 - j. zdolność dawania siebie i zaparcia się siebie;
 - k. dyspozycyjność życia w oddaniu posłudze dla Zakonu i Kościoła;

l. zdolność do zaangażowania się na rzecz sprawiedliwości, pokoju, szacunku dla integralności stworzenia oraz wejścia w dialog z każdym człowiekiem.

253. Aby złożyć profesję uroczystą, brat doszedłszy do końca formacji początkowej, musi być świadomy swoich motywacji powołaniowych (tych, które go skłoniły do wstąpienia do Zakonu i tych, które zdecydowały, że podjął tę drogę *aż do końca*); musi potrafić ocenić w sposób odpowiedzialny i z dostateczną wolnością stabilność tychże motywacji. Należy stwierdzić, czy dokonał się w nim autentyczny wzrost na poziomie duchowym, powołaniowym i ludzkim (taki, który czyni go zdolnym do zintegrowania także cierpień i ran, zadanych bądź doznanych w swojej historii życia oraz w relacjach z braćmi). Decydujące jest zatem stwierdzenie znajomości i umiejętności przeżywania wartości życia konsekrowanego jako dyspozycyjności do nieustannego nawrócenia.

254. Brat zostaje dopuszczony do profesji ślubów uroczystych według norm Konstytucji i Prawa kanonicznego. Gdyby kandydat nie został uznany za zdatnego, powinien być o tym jasno poinformowany, należy mu także zakomunikować powody takiej decyzji. Także w przypadku, kiedy brat porzuca z własnej woli chęć pójścia drogą życia konsekrowanego, wychowawca powinien przygotować o tym relację na piśmie do przechowania w archiwum domu formacyjnego i prowincji/kustodii.

4. Przygotowanie do posługi na rzecz Zakonu i Kościoła

255. Każdy rodzaj posługi jest godny szacunku jako dar od Boga i wymaga odpowiedniego przygotowania. Każdy więc brat powinien otrzymać dostateczną formację teologiczną według swoich zdolności (w Piśmie Świętym, teologii systematycznej, moralnej, liturgii, etc.; por. K 168 §1).
256. Nasz Zakon od samych początków poświęcał specjalną uwagę formacji kulturowej swoich członków. Dzisiaj, aby móc lepiej służyć Kościołowi (por. RFIS 116; KapRz 1966 49-51), biorąc pod uwagę szybkie zmiany świata i złożoność kulturową (por. RFIS 153; PDV 51), wymaga się od brata-ucznia poważnego przygotowania filozoficzno-teologicznego, znajomości nauki społecznej Kościoła oraz przyswojenia sobie nauk humanistycznych.

a) Formacja kulturowo-filozoficzno-teologiczna braci zakonnych

257. Bracia, którzy nie są przeznaczeni do posługi święceń, powinni odbyć studia filozoficzno-teologiczne według swoich możliwości. Podczas postnowicjatu, w dialogu między kandydatem i jego wychowawcami powinno się ocenić możliwość podjęcia studiów akademickich filozoficzno-teologicznych lub w innych dziedzinach wiedzy lub też zdobycia kwalifikacji zawodowych.
258. Z tej racji należy przewidzieć dla braci zakonnych odnośnego wychowawcę, program formacyjny obejmujący trzy lub cztery lata (por. KapAr 1998 104d) według norm dyrektorium formacji dla prowincji/kustodii, biorąc pod uwagę wskazania

federacji. Bracia zakonnici, tak jak wszyscy bracia powinni otrzymać oprócz zawodowej, także formację teologiczno-duchową, która pomoże im odczytać sens ich powołania oraz ich szczególnej misji w Kościele i we wspólnocie braterskiej.

b) Formacja kulturowo-filozoficzno-teologiczna braci powołanych do
święceń

259. Bracia, którzy po starannym rozeznaniu z wychowawcami oraz ministrami/kustoszami, okażą się powołani do posługi święceń, powinni się odpowiednio przygotować, realizując program filozofii i teologii według norm Kościoła (por. K 171).

Należy jednak nieustannie przypominać, że pierwszym i zasadniczym powołaniem jest bycie bratem, który naśladuje Chrystusa i służy Kościołowi w ramach wspólnoty franciszkańskiej.

260. Brat, który w trakcie drogi formacyjnej rozpoznaje w sobie powołanie do posługi święceń, powinien zweryfikować jego autentyczność ze swoimi wychowawcami, którzy są odpowiedzialni za towarzyszenie bratu w rozeznawaniu powołania. Młody brat powinien mieć wystarczający czas oraz odpowiednie narzędzia, aby pogłębić specyfikę podwójnego powołania (do franciszkańskiego życia konsekrowanego i do kapłaństwa) i znaleźć w sobie kryteria równowagi i jedności. Będzie musiał nauczyć się sposobu przeżywania swojej posługi jako zakonnik. W tym rozeznaniu decydująca będzie ocena świadectwa codziennego życia i posługi pastoralnej, dokonana przez jego wychowawców po wysłuchaniu wszystkich, którzy towarzyszyli mu na jego drodze.

261. Kryteria i szczegółowe programy, które dotyczą przygotowania do prezbiteratu są określone przez prawodawstwo Kościoła powszechnego i lokalnego, nie należy jednak pomijać aspektów typowych dla powołania franciszkańskiego konwentualnego (por. KapAr 1998 75 §c; 104 §d). Ponadto, formacja intelektualna powinna być uzupełniona przez praktykę pastoralną odbywaną pod kierownictwem, aby doprowadzić brata do pełnego wzrostu ludzkiego (por. KPK kan. 1041). Praktyka pastoralna powinna być odbywana według ustalonego programu, powinna być stopniowa i weryfikowana przez wychowawcę z bratem (por. KapAr 1998 75§b).
262. Każdy brat powołany do prezbiteratu powinien zdobyć tytuł akademicki studiów wyższych w zakresie teologii (por. DKM 1992 34). Ponadto obowiązuje kanoniczny rok duszpasterski, jeśli klerycy nie kontynuują studiów w zakresie teologii (por. KapAr 1998 107 §c). Niemniej rok ten jest zalecany także tym, którzy kontynuują studia teologiczne (por. SCh 78 §1-2; VG 78 §1-2; CEI, *La formazione dei presbiteri nella Chiesa italiana: orientamenti e norme per i seminari*, 117. 137, Roma 2007).
263. To, co zostało sprecyzowane w tym dokumencie co do sposobów ewaluacji braci w formacji (por. n. 254 dla postnowicjatu) pozostaje aktualne aż do święceń prezbiteratu, zgodnie z przepisami Prawa kanonicznego i naszych Konstytucji.
264. Przypomina się także, że w tym, co dotyczy formacji kulturowo-intelektualnej braci, należy odnosić się także do *Ratio studiorum* naszego Zakonu.

c. Formacja do posługi franciszkańskiej

265. Postnowicjusz powinien się przygotować poprzez kursy i szkolenia przydatne do posługi, które będzie spełniał w prowincji/kustodii, zwłaszcza te, które są wymagane w obszarze dzieł franciszkańskich.
266. Do dzieł specyficznie franciszkańskich należy posługa braterska asystenta duchowego Franciszkańskiego Zakonu Świeckich (FZŚ) oraz Rycerstwa Niepokalanej (MI). Dlatego te asystencje powinny być uwzględnione na drodze formacyjnej. Na tym etapie powinna być promowana znajomość reguły oraz duchowości maryjno-kolbiańskiej, jak też bezpośrednia praktyka w FZŚ i MI.
267. Od samego początku swojej formacji brat powinien się angażować w utrzymanie prostego sposobu życia, współpracę w rozwoju sprawiedliwości, pokoju i integralności stworzenia. Aby uczynić to zadanie bardziej konkretnym, zaleca się proponować braciom podczas formacji początkowej niektóre doświadczenia ukierunkowane na bezpośredni kontakt z ubogimi oraz konfrontację z innymi kulturami (por. DKM 1992 34).
268. Należy pomóc braciom docenić działalność, która czerpie inspiracje z „ducha Asyżu”, jak ekumenizm, dialog międzyreligijny, zaangażowanie na rzecz pokoju (por. KapAr 1998 71).
269. Misja apostołska powinna zajmować uprzywilejowane miejsce w życiu brata, za wzorem św. Franciszka, pasjonata dla zbawienia wszystkich ludzi. W momencie epokowego zwrotu,

który przeżywamy, Kościół zaprasza do zaangażowania się na rzecz *nowej ewangelizacji* (por. EG 14). Twierdzi on, że zakonnicy mogą zwiastować Ewangelię zarówno przez świadectwo życia, jak i przez modlitwę, milczenie, ofiarę, czy też poświęcając się wprost głoszeniu Chrystusa (por. EN 69).

270. Dlatego jest ważne, aby popierać wśród braci, od samego początku formacji, ducha misyjnego we wszystkich jego wymiarach, w tym także *missio ad gentes*, oraz zapewnić im wszystkie konieczne środki dla właściwego przygotowania się do tej posługi. W tym celu powinna być rozważona możliwość doświadczenia przez braci w formacji początkowej apostołatu *ad gentes* w jednym z krajów misyjnych, według programu opracowanego przez własną jurysdykcję we współpracy z inną jurysdykcją Zakonu (por. DKM 1992 40; KapAr 1998, uchwała 7).

5. Dom formacyjny postnowicjatu

271. Zasadniczymi warunkami do otwarcia domu postnowicjatu są:
- a. zespół formacyjny złożony co najmniej z dwóch wychowawców oraz kierownika duchowego odpowiednio przygotowanych;
 - b. zgodny z normami kontekst życia wspólnotowego;
 - c. odpowiedni klasztor;
 - d. program formacyjny (wewnętrzne dyrektorium formacji, odnoszące się do dyrektorium formacji danej jurysdykcji/federacji zgodne z *Discepolato francescano* i *Ratio studiorum* Zakonu;

e. odpowiednia liczba braci profesorów czasowych.

Erygowanie domu postnowicjatu odbywa się zgodnie z normami Konstytucji nr 132 §3.

6. Specjalizacja w zakresie teologii i innych dyscyplin

272. Bracia, za radą swoich ministrów/kustoszy i wychowawców, powinni zostać ukierunkowani, wsparci i zachęceni do zdobywania odpowiednich stopni naukowych, zarówno kościelnych jak i świeckich, oraz specjalizacji z teologii, innych nauk kościelnych oraz w przygotowaniu zawodowym technicznym lub artystycznym, według ich zdolności oraz potrzeb jurysdykcji (por. K 179).

273. Uznając, że formacja intelektualna i kulturowa braci jest elementem fundamentalnym franciszkańskiego charyzmatu konwentualnego, potwierdza się wagę posiadania ośrodków studiów wyższych tam, gdzie Zakon jest obecny, gdzie można zdobyć specjalizację w zakresie teologii, duchowości franciszkańskiej oraz innych nauk kościelnych i świeckich.

274. Należy promować łączenie i koordynację pomiędzy różnymi ośrodkami studiów i kultury Zakonu (por. KapAr 1998 108), we współpracy z sekretariatem generalnym ds. formacji (SGF) oraz z międzynarodową komisją ds. formacji (CIF) oraz z rodzinami franciszkańskimi.

CZEŚĆ CZWARTA

„JA WYKONAŁEM TO, CO DO MNIE
NALEŻAŁO, A O TYM, CO DO WAS NALEŻY,
NIECH WAS POUCZY CHRYSTUS”

(2 B 14,3)

Kompetencje i odpowiedzialność za formację w
Zakonie

W czwartej części dokumentu prezentujemy zadania, które w naszym Zakonie należą do poszczególnych odpowiedzialnych za formację, począwszy od ministra generalnego aż po gwardiana. Podkreśla się ważność współpracy, konieczność przygotowania wychowawców oraz sporządzenia dyrektorów formacji. Sekretariat generalny ds. formacji (SGF) może być wspierany w tym zadaniu angażując w nie Międzynarodową komisję ds. formacji (CIF) oraz federacje.

Rozdział 14

KOMPETENCJE I ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA FORMACJĘ W ZAKONIE

1. Kompetencje ministra generalnego

275. Minister generalny jest pierwszym odpowiedzialnym i animatorem życia braterskiego oraz rozwoju powołania franciszkańskiego, wraz ze swoim definitorium oraz innymi urzędnikami zarządu generalnego. Powinien popierać komunikację, promować jedność i międzykulturowość, troszczyć się o zachowanie zdrowych tradycji Zakonu oraz ułatwiać szeroką i krytyczną wizję naszej franciszkańskiej obecności w świecie.

276. Jego zadaniem jest zatem:

- a. promować, doskonalić i określać formację, według wytycznych Kościoła i Zakonu;
- b. weryfikować aktualizacje linii formacyjnych w poszczególnych jurysdykcjach (wizytacje, relacje, etc.);
- c. stymulować rozwój federacji, dialog między nimi oraz zarząd Zakonu na polu formacji;
- d. sprzyjać współpracy na polu formacji, studiów, wymiany braci i zasobów finansowych;
- e. znajdować i nominować kompetentnych braci jako animatorów formacji początkowej i ustawicznej dla domów formacyjnych znajdujących się pod jego bezpośrednią

jurysdykcją, w porozumieniu z delegatem generalnym ds. formacji w Zakonie, po wysłuchaniu ministrów/kustoszy.

2. Kompetencje sekretariatu generalnego ds. formacji

277. Sekretariat generalny ds. formacji (SGF) wspiera ministra generalnego we wszystkim, co dotyczy formacji, czy to początkowej czy ustawicznej (por. K 137 §3; Plan sześcioletni Zakonu 2019-2025, 11). Członkami sekretariatu są:

- a. sekretarz generalny ds. formacji jako delegat generalny ds. formacji w Zakonie;
- b. wicesekretarz generalny ds. formacji, jako wicedelegat generalny ds. formacji w Zakonie;
- c. inni dwaj bracia wybrani przez ministra generalnego z jego definitorium, jako członkowie sekretariatu.

278. Członkowie sekretariatu są mianowani przez ministra generalnego z jego definitorium i ich posługa trwa sześć lat. Wymaga się, aby mieli oni wystarczające doświadczenie w pracy formacyjnej. Sekretariat może korzystać z pomocy innych braci współpracowników.

3. Kompetencje sekretariatu generalnego ds. formacji

279. Delegat generalny ds. formacji wspiera ministra generalnego we wszystkim co dotyczy formacji, (początkowej i ustawicznej), przekazania charyzmatu franciszkańskiego oraz refleksji na tematy szczególnie interesujące Zakon. W wypełnianiu swojego zadania ma być wspierany przez owocną współpracę z różnymi asystentami generalnymi.

280. Oprócz wymienionych zadań generalnych, od delegata wymaga się, w sposób szczególny, następujących działań dotyczących formacji początkowej i ustawicznej:
- a. weryfikowania i promowania znajomości *Discepolato francescano* oraz *Ratio studiorum*;
 - b. wizytowania seminariów i domów formacyjnych dla poznania formowanych oraz wychowawców poszczególnych jurysdykcji, jak również programów formacyjno-akademickich;
 - c. przekazywania informacji i sugestii odpowiedzialnym za formację początkową i ustawiczną, celem doskonalenia i uaktualniania programów formacyjnych, uwzględniając wielokulturowość Zakonu;
 - d. zachęcania do współpracy między jurysdykcjami a centrum Zakonu, między prowincjami /kustodiami tego samego kraju czy federacji na polu formacji i studiów;
 - e. organizowania kursów przygotowania i uaktualnienia dla wychowawców, popierając – o ile to możliwe – inicjatywy międzyprowincjalne;
 - f. przewodniczenia oraz prowadzenia działalności Międzynarodowej komisji ds. formacji (CIF) oraz przedkładania wniosków definitorium generalnemu;
 - g. weryfikowania dyrektorów formacji (jurysdykcji i federacji), stwierdzania ich zgodności z kierunkami wskazanymi w *Discepolato francescano*, w Konstytucjach i Statutach generalnych, komunikowania swoich ocen ministrowi generalnemu z jego definitorium;
 - h. utrzymywania łączności i współpracy z asystentem generalnym w obszarze opisanych działań.

281. Delegat generalny ds. formacji powinien posiadać **roztropną** znajomość języków, otwartość na różne wyrazy kultury, aktualną wiedzę w zakresie teorii i praktyki dotyczącej formacji oraz pewne doświadczenie praktyczne na polu formacji. Ponadto powinien być wolny od innych zajęć niekompatybilnych ze swoimi obowiązkami, aby mógł pełnić swoją posługę w sposób właściwy.

4. Kompetencje Międzynarodowej komisji ds. formacji

282. Międzynarodowa komisja ds. formacji (CIF), przewidziana w naszych Konstytucjach n. 137 §2 ma następujące zadania:

- a. uaktualniać okresowo Dyrektorium generalne formacji czyli *Discepolato francescano* i *Ratio studiorum*;
- b. studiować i pogłębiać niektóre aspekty dotyczące tematów o charakterze formacyjnym, które zostały powierzone Sekretariatowi generalnemu ds. formacji (SGF);
- c. we współpracy z Sekretariatem ds. formacji okresowo dokonywać aktualizacji danych dotyczących stanu formacji początkowej i ustawicznej Zakonu;
- d. jeśli jest taka potrzeba współpracować z federacjami w organizacji i animacji inicjatyw o charakterze formacyjnym;
- e. we współpracy z Sekretariatem generalnym ds. formacji popierać i koordynować współpracę między ośrodkami studiów i formacji w Zakonie, sugerując także *resource people* kompetentnych w różnej tematyce (por. RS 37; K 137 §3).

283. Międzynarodowa komisja ds. formacji spotyka się okresowo (zwykle raz w roku) w zależności od potrzeb Zakonu. Składa się z następujących członków:
- a. sekretarza generalnego ds. formacji, który jej przewodniczy;
 - b. wicesekretarza oraz pozostałych członków sekretariatu;
 - c. przedstawiciela każdej federacji – zazwyczaj wyznaczonego na pierwszym spotkaniu właściwej federacji po kapitule generalnej zwyczajnej, po konsultacji z wychowawcami; musi on zostać zatwierdzony przez ministra generalnego za zgodą swojego definitorium;
 - d. według potrzeby mogą być poproszeni do udziału *una tantum* w spotkaniu komisji także inni bracia kompetentni w tematyce formacji.
284. Członkowie komisji – o ile to możliwe – powinni mieć biegłość w komunikacji w języku włoskim i/lub angielskim. Powinni także posiadać dostateczną znajomość jurysdykcji/federacji które reprezentują oraz pewne doświadczenie na polu formacji.

5. Kompetencje federacji

285. Współpraca pomiędzy prowincjami/kustodiami tej samej federacji jest nieodzowna dla funkcjonowania Zakonu. Powinna ona obejmować wszystkie możliwe obszary dotyczące formacji braci, poprzez konkretne inicjatywy, przede wszystkim celem stawienia czoła problemom formacyjnym w tym samym obszarze geograficznym oraz dla promocji międzykulturowości. Stąd federacje mają następujące kompetencje:

- a. przygotować statuty/dyrektoria wspólnych domów formacyjnych oraz monitorować kryteria przyjmowania kandydatów na poszczególnych etapach formacji początkowej;
- b. proponować wychowawców dla wspólnych domów formacyjnych ministrom/kustoszom poszczególnych jurysdykcji czy federacji.

286. Ich zadaniem jest także zapewnienie współpracy:

- a. w zakresie promocji powołaniowej;
- b. w obszarze formacji początkowej;
- c. w obszarze formacji ustawicznej;
- d. w przygotowaniu wychowawców;
- e. w przygotowaniu misjonarzy.

6. Kompetencje ministra/kustosza prowincjalnego

287. Do ministra/kustosza należy animacja braci w porozumieniu z zarządem Zakonu, popierając rozwój powołań franciszkańskich we wszystkich aspektach naszego charyzmatu.

288. A zatem jego zadaniem jest:

- a. promować powołania, śledzić rozwój młodych podczas formacji początkowej oraz w pierwszym okresie po profesji uroczystej;
- b. gwarantować im życie braterskie;
- c. oferować wspólnotom oraz każdemu z braci możliwość autentycznej formacji duchowej i charyzmatycznej, ludzkiej, filozoficzno-teologicznej, pastoralnej i kulturalnej;

- d. analizować i przeciwdziałać przeszkodom różnego rodzaju, które uniemożliwiają skuteczną praktykę formacyjną, początkową i ustawiczną, określoną w różnych dokumentach;
- e. kultywować wśród braci, zwłaszcza młodych, rozmaite dary konieczne dla przyszłości Zakonu, takie jak: uzdolnienia do formacji, do animacji, do duszpasterstwa, nauczania czy badań naukowych;
- f. współpracować na polu formacji z innymi jurysdykcjami federacji;
- g. uczestniczyć aktywnie w inicjatywach i potrzebach Zakonu, dotyczących formacji;
- h. poszukiwać, nominować i towarzyszyć braciom zdolnym do animacji formacji początkowej i ustawicznej dla domów formacyjnych jurysdykcji oraz tych, z którymi istnieje współpraca na poziomie federacji;
- i. zapewnić formację oraz jej uaktualnianie poprzez komisje ds. formacji początkowej i ustawicznej swojej jurysdykcji;
- j. współpracować i udzielać wsparcia domom formacyjnym, okazując w nieustannym dialogu, zaufanie i zrozumienie dla wychowawców i ich posługi (por. K 134 §1; 135 §1);
- k. uczestniczyć w corocznej ewaluacji posługi zespołu formacyjnego poszczególnych domów własnej jurysdykcji, wyrażając ewentualne zachęty i sugestie;
- l. uwzględnić w budżecie odpowiednią kwotę przeznaczoną na formację początkową i ustawiczną.

7. Kompetencje gwardiana

289. Rola gwardiana jako animatora formacji ustawicznej we własnej wspólnotie wyraża się we wzroście ludzko-duchowym poszczególnych braci oraz wspólnoty braterskiej jako całości.

290. A zatem jego zadaniem jest:

- a. przekazywać wartości życia franciszkańskiego;
- b. promować współodpowiedzialność w życiu braterskim;
- c. podejmować decyzje zgodne z Konstytucjami;
- d. personalizować relacje z braćmi;
- e. czuć się współodpowiedzialnym za życie duchowe współbraci, ze szczególnym uwzględnieniem młodych braci będących bezpośrednio po profesji uroczystej;
- f. zapewnić modlitwę wspólną i indywidualną, warunki dla komunikacji i komunii życia prostego i autentycznego, kapituły klasztorne oraz udział w kursach formacji ustawicznej;
- g. gwardian klasztoru, w którym jest obecna wspólnota formacyjna, mimo że nie jest bezpośrednio za nią odpowiedzialny, powinien współpracować chętnie z wychowawcami (por. K 135 §1).

8. Przygotowanie dyrektorów formacji

291. Dyrektorium generalne formacji, czyli *Discepolato francescano* zawiera zasady i normy formacji uznawane powszechnie za ważne i istotne dla wzrostu brata franciszkanina konwentualnego oraz wspólnot. To dyrektorium powinno być okresowo uaktualniane przez Sekretariat generalny ds. formacji (SGF) we współpracy z Międzynarodową komisją ds.

formacji (CIF) i przedkładać do zatwierdzenia kapitule generalnej (por. K 133 §1).

292. Każda prowincja i kustodia powinna mieć własne dyrektorium formacji, zredagowane i okresowo uaktualniane przez komisję ds. formacji oraz zatwierdzone przez kapitułę prowincjalną/kustodialną.
293. Dla zachowania jedności formacyjnej w Zakonie dyrektoria prowincjalne/kustodialne należy przesłać do Kurii generalnej celem zatwierdzenia przez ministra generalnego (por. K 133 §2). Zadaniem delegata generalnego ds. formacji jest zapoznać się z nimi, stwierdzić ich zgodność z wytycznymi zawartymi w *Discepolato francescano* oraz przekazać swoje wnioski ministrowi generalnemu i jego definitorium.
294. Zaleca się, aby jurysdykcje tej samej federacji, zwłaszcza tam, gdzie mają możliwość współpracy na polu formacji, posiadały dyrektorium międzyprowincjalne z pewnymi ukierunkowaniami uzgodnionymi pomiędzy zainteresowanymi prowincjami/kustodiami/delegaturami, według norm Konstytucji i Statutów. Takie dyrektorium powinno być przejrzane i przestudiowane przez sekretarza generalnego ds. formacji, a następnie przedłożone ministrowi generalnemu i jego definitorium celem ostatecznej oceny i zatwierdzenia.
295. Ponadto, każdy dom formacyjny powinien mieć własne dyrektorium, wskazujące środki i cele, zgodne z planem uzgodnionym pomiędzy poszczególnymi domami i etapami formacji (por. K 133 §2). Takie dyrektorium powinno być zatwierdzone przez ministra/kustosza ze swoim definitorium (por. K 133 §3).

9. Wspólne domy formacji

- 296.** Należy popierać wspólne domy formacji dla danej federacji jako znak proroczy dzielenia się, komunii i współpracy. Zakładanie takich domów powinno opierać się na wskazaniach Statutów generalnych oraz Dyrektorium generalnego formacji dla Zakonu (por. K 228 §1; 132 §4-5).
- 297.** W międzyprovincialnych domach formacji powinny być zachowane wspólne linie kierunkowe oraz ścisła współpraca między zespołami. Ministrowie/kustosze ze swymi definitoriami powołają komisję międzyprovincialną dla ułatwienia określenia i egzekucji tych wspólnych linii.
- 298.** Federacje winny się angażować, tam gdzie jest to możliwe, we współpracę w zakresie konkretnych inicjatyw na rzecz formacji początkowej i ustawicznej, przede wszystkim celem stawienia czoła problemom formacyjnym wspólnym dla danego obszaru geograficznego. W tym celu można powołać międzyprovincialny zespół formacyjny, który będzie mógł mieć do dyspozycji szczegółowy statut zgodnie z Konstytucjami, Statutami generalnymi oraz statutem dla wspólnych domów formacji (por. KapAr 1998, uchwała 20).

10. Przygotowanie wychowawców

- 299.** Zakon uznaje za nieodzowny prymat formacji wychowawców. Wskazane jest, aby każda jurysdykcja zaplanowała i przygotowała kandydatów na wychowawców do ich posługi poprzez odpowiednią specjalizację oraz pomoc ekspertów w dziedzinie formacji.

300. Program przygotowania wychowawców do pełnienia posługi może pomóc:

- a. poznać dzisiejszą młodzież z jej zachowaniami, wartościami, niepokojami, etc. (zdając sobie sprawę z tego, że każde pokolenie ma swoje cechy charakterystyczne);
- b. rozumieć właściwie wartości kultury, w której przeżywana jest formacja;
- c. osiąść duchowość i poznać dziedzictwo franciszkańskie;
- d. umieć przekazać, przede wszystkim poprzez świadectwo wysłanego życia, treść charyzmatu franciszkańskiego, uwzględniając charakterystyki i kolejne etapy procesu formacyjnego;
- e. poznać dokumenty i normy Kościoła i Zakonu dotyczące formacji;
- f. nauczyć się zastosować kryteria, które określają poszczególne etapy formacji;
- g. nauczyć się współpracować z zespołem formacyjnym oraz osiąść sztukę rozeznawania;
- h. kultywować zaangażowanie formacyjne poprzez nieustanną aktualizację programu.

301. Oprócz przygotowania akademickiego humanistyczno-filozoficzno-teologicznego, jakiego wymagają właściwe dokumenty Kościoła (na przykład *Veritatis gaudium*), konieczna jest wiedza interdyscyplinarna w następujących obszarach:

- a. nauki o człowieku: elementy psychologii osobowości; elementy psychologii rozwojowej; elementy teorii i metody pedagogiczne; elementy psychopatologii;

- b. teologia życia konsekrowanego i teologia święceń;
- c. franciszkanizm: myśl franciszkańska (elementy filozoficzno-teologiczne), duchowość franciszkańska, dokumenty Zakonu/Kościoła na temat formacji, rozeznawanie i kierownictwo duchowe.

ZAKOŃCZENIE

„ZACZNIJMY, BRACIA, SŁUŻYĆ PANU BOGU”

(1 Cel 103)

302. I oto wreszcie dochodzimy do końca *Discepolato francescano*. Jest to tekst długi i złożony, z pewnością nie pozbawiony powtórzeń i niespójności. Każdy brat i każda wspólnota może z niego zaczerpnąć, kiedy uzna za stosowne. Jeśli udało nam się przekazać ideę, że życie brata całe jest *uczniostwem* przeżywanym w pewnej konkretnej *braterskiej wspólnotie* – w Kościele wewnątrz wielkiej rodziny Zakonu – sądzimy, że to byłby dobry rezultat. A także: że formacja jest *integralna* (ludzka, duchowa, intelektualna, pastoralna); że nigdy się nie kończy: jest *ustawiczna*, ponieważ upodobnienie się do Pana na wzór św. Franciszka jest dziełem duchowym przemieniającym i nigdy się nie kończącym! Jest zawsze zaskakująca i pasjonująca dla tego, kto prowadzony przez Ducha Świętego pozwala się kształtować z *uległością*, odpowiadając na miłość Ojca. Oprócz braterstwa, przeżywa on „te same uczucia, które były w Jezusie Chrystusie” (Flp 2,5), jako syn w Synu i brat wszystkich. Od samego początku, nieustannie *rozpoczynamy*, bracia!

„Ojcze, pamiętaj o wszystkich twych synach, którzy będąc trapieni niebezpieczeństwami nie do rozwikłania, z dal tylko w twoje podążają ślady, co ty, o najświętszy, doskonale poznajesz. Dodaj sił, by im się oparli; oczyść ich, by jaśnieli; uraduj, by dobrze się czuli. Uproś zstąpienie na nich ducha łaski i modlitwy, potrzebnych do posiadania prawdziwej pokory, jaką ty miałeś; do zachowania ubóstwa, jakie ty uprawiałeś; do zasłużenia na taką miłość, jaką ty zawsze kochałeś Chrystusa ukrzyżowanego. Który z Ojcem i Duchem Świętym żyje i króluje na wieki wieków. Amen.”
(Cel 224).

RATIO STUDIORUM GENERALIS

Wskazania dla odnowionego franciszkańskiego
sposobu życia i myślenia

“...Placet mihi
quod sacram thelogiam
legas fratribus ...”

WPROWADZENIE

A. Znaczenie studium

1. Bogactwo ideału życia św. Franciszka zawiera się w wielorakości przejawów owej jedności duchowych przeżyć oraz teologicznych refleksji, które dojrzały w ciągu wieków wewnątrz ruchu franciszkańskiego.
2. Uznanie studium jako daru i jako zadania, które charakteryzuje nasz Zakon od zarania jego tożsamości i służby Kościołowi, prowadzi nas do przyjęcia go z odnowioną miłością. W duchu i praktyce naszej rodziny franciszkańskiej pozostało żywe pierwotne ukierunkowanie na studium, które wypływa z zachęty Serafickiego Ojca skierowanej do św. Antoniego z Padwy: *„Uważam to za dobre, że wykładasz świętą teologię braciom, byle byś podczas tego studium nie gasił ducha modlitwy i pobożności”* (LA 2).
3. Studium jako nauczanie wyraża także konieczny, dynamiczny i głęboki stosunek do całej rzeczywistości brata, przede wszystkim jego relacji z Bogiem (por. LA 2), braterskiego życia oraz konkretnego zaangażowania, do którego Pan go powołał. Chodzi o tę egzystencjalną jedność, która przejawia się w sposobie bycia oraz życia razem z innymi. W tej organicznej wizji zaangażowanie w studium jest jedną z dróg do pogłębienia i rozwoju tej więzi komunii z całością życia brata oraz życia jego współbraci.

Dlatego najpierw zapraszam lektora do modlitewnego westchnienia do Chrystusa Ukrzyżowanego, przez którego Krew zostaliśmy oczyszczeni od brudu naszych wad, aby nie myślał, że wystarczy lektura bez namaszczenia, rozważanie bez nabożeństwa, poszukiwanie bez zdumienia, obserwacja bez uniesienia, zaangażowanie bez pobożności, wiedza bez miłości, poznanie bez pokory, pracowitość bez łaski Bożej, zwierciadło bez mądrości Bożej (IM, I-rolog, 4).

4. Zamiłowanie do nauki zdobywa się studiując. Formować się do niego oznacza uczyć się słuchać, przyjmować, rozumieć umysłem i z wiarą, aby pojąć szerokość, długość, wysokość i głębokość (por. Ef 3,18; On 3) obecności realnej – a zarazem tajemniczej – Boga w swoim Słowie, w sakramentach Kościoła, w każdym stworzeniu, a znakach czasu, przeszłego i obecnego.

Powierzchniowość, przeciętność, samowystarczalność, lenistwo, intelektualizm i pycha są konkretnymi przeszkodami, które stają na drodze do osiągnięcia i doświadczenia prawdziwego smaku studiowania i formacji intelektualnej, które każdy brat ma prawo i obowiązek kultywować.

5. Studium zatem jest istotną składową formacji każdego brata na jego drodze *integralnego dojrzewania*. Dlatego nie ma ona być jedynie aktywnością intelektualną o charakterze akademicko-scholastycznym, lecz żywym doświadczeniem dla zdobycia mądrości Ducha, dla pozwolenia kształtowania się przez Prawdę i Dobro, kochania i wychwalania Pana, do

którego należy wszelkie dobro (por. Np 7), kochania braci i życia braterskiego oraz dla życia w duchu misyjnym.

6. Studium wymaga czasu, odpowiednich pomocy, dyscypliny, stałości, osobistego oddania oraz braterskiego towarzyszenia. Wspólnoty, poszczególne jurysdykcje i cały Zakon, rozeznając potrzeby naszej rodziny zakonnej, Kościoła i społeczeństwa, niech wszystkim – zwłaszcza tym, którzy mają większe predyspozycje (zdolności, zainteresowania) – dają szansę pogłębionego studiowania, zdolnego uczynić bardziej znaczącą naszą obecność i misję w dzisiejszym świecie.
7. Wszystkim braciom należy zagwarantować właściwą formację w duchu Biedaczyny – w duchu zdumienia i wdzięczności wobec Misterium, które się objawia, przyjęcia i pokory wobec tego, co daje nam Pan, zdolności okazania empatii innym, zaufania i wierności w miłości, „czynienia prawdy” słowem i osobistym świadectwem, świadomości własnej kruchości i znajomości jedynie „Chrystusa ubogiego i ukrzyżowanego” (2 Cel 71), wiecznej mądrości Ojca.

B. Natura i cele

8. Obecna *Ratio studiorum* dotyczy formacji intelektualnej braci mniejszych konwentualnych i jest integralną częścią *Discepolato francescano*, które ma za zadanie pogłębienie formacji braci (por. DF 74). Pomimo tego, złożoność i obszerność tematu – który sugeruje wiele zagadnień i staje wobec różnorodności kultur obecnej w Zakonie – każe nam przedstawić jedynie ogólne wytyczne, według których trzeba

zaplanować drogę intelektualną w ramach formacji integralnej.

9. Zwiążłość i ogólność obecnej *Ratio studiorum* daje możliwość, aby to, co wymaga szczególnego i partykularnego potraktowania, mogło zostać umieszczone w *Ratio studiorum* poszczególnych federacji lub w dyrektoriaty formacji jurysdykcji, aby zachować w ten sposób jedność i jednorodność różnych kontekstów eklesjalnych, tradycyjnych i kulturowych.
10. *Ratio studiorum* Zakonu ustala wspólne kierunki odniesienia dla formacji intelektualnej braci, dotyczące studium i znajomości franciszkanizmu oraz charyzmatu właściwego Zakonowi Braci Mniejszych Konwentalnych i ich wkładu w rozmaite dziedziny wiedzy (por. K 1 §5; DF 75; KapM 4,1-5). Ponadto wyjaśnia racje formacji intelektualnej oraz jak ona powinna być realizowana przez całe życie brata. Wymienia obszary studium na poszczególnych etapach formacji. W końcu daje pewne wskazówki dla weryfikacji skuteczności tego projektu.
11. Cele *Ratio studiorum* są następujące:
 - a) wskazanie tematyki intelektualnej formacji franciszkańskiej;
 - b) promocja znajomości franciszkańskiego sposobu myślenia ze świadomością jego płodności oraz zdolności do dialogu z ludźmi i kulturą naszych czasów;
 - c) popieranie studium w harmonii z wszystkimi wymiarami życia brata.

12. Adresatami niniejszego dokumentu są wszyscy członkowie Zakonu, ponieważ studium jest nieodzownym wymiarem życia każdego brata. Jednak w szczególny sposób dokumenty zwraca się do tych, którzy w Zakonie pełnią szczególną rolę w zakresie promocji formacji intelektualnej: ministrów i kustoszów, gwardianów, wychowawców, wykładowców, studentów, misjonarzy, duszpasterzy grup typowo franciszkańskich (FZŚ, MI, MF, etc.).

Rozdział 1

FORMACJA INTELEKTUALNA BRACI

1.1. Historia i tradycja konwentualna

13. Nasz Zakon, kiedy odczytuje swoją historię, zauważa i uznaje, że studium, pogłębienie filozoficzno-teologiczne oraz kładzenie nacisku na rozmaite obszary wiedzy, jest jedną ze specyficznych cech charakterystycznych powołania franciszkańskiego. Wspólnota braterska, *minoritas*, modlitwa i misja są nieodzownymi elementami charyzmatu franciszkańskiego, lecz domagają się zakotwiczenia w pogłębionej refleksji oraz krytycznego powrotu do źródeł (por. K 109 §1).

1.2. Duch modlitwy i pobożności

14. Jezus Chrystus jest dla Franciszka i dla braci „*prawdziwą mądrością Ojca*” (2 Lw 67), źródłem, ośrodkiem i punktem

odniesienia, który nadaje sens i wartość całemu życiu i działaniu, w tym także osobistemu studium i zajęciom akademickim. Formacja intelektualna jest wymogiem związanym z naśladowaniem Chrystusa i cennym darem Boga, który należy uznać, przyjąć, rozwijać i oddać Temu, który jest samym dobrem i od którego otrzymujemy wszelkie dobro (por. Flp 3,8; 1 Reg 17; *Modlitwa nad darami* na 20 niedzielę zwykłą).

15. Studium jest najlepszym – jakkolwiek nie jedynym – sposobem dla kultywowania i doprowadzenia do owocowania tego daru, zarówno dla siebie, a jeszcze bardziej dla tych, którym zostaje przekazany „*poprzez słowo i przykład*” życia (Np 7).
16. Formacja intelektualna franciszkanów charakteryzuje się prymatem miłości, właściwej charyzmatowi św. Franciszka (por. DF 75), rozwiniętym przez św. Antoniego, św. Bonawenturę i tradycję franciszkańską. Zdając sobie sprawę, że „*non est perfecta cognitio sine dilectione*” (św. Bonawentura, *I Sent*, d.10, a.1, q.2, f.1), taki rodzaj studium mądrości jest praktyką specyficzną.

a) Wymiar teologiczny

- i. *Prymat Boga-Trójcy* jako *miłości „danej”*, pogłębiony i ogłaszany przez teologów franciszkańskich w ciągu wieków. Potem został połączony ze świadomością, szczególnie dzisiaj oczywistą, że *kwestia Boga* i *kwestia człowieka* są bardzo ściśle związane ze sobą.

- ii. *Wcielenie wiecznego Słowa jako akcentowanie miłości Boga pokornej, ubogiej i ukrzyżowanej*, które głęboko i całkowicie wyróżniało Ojca założyciela i które wyróżnia naszą rodzinę franciszkańską przede wszystkim dzięki teologicznym pogłębieniom św. Bonawentury, bł. Dunska Szkota oraz tradycji franciszkańskiej w jej całości. Stąd pochodzi myśl „realistyczna”, otwarta na uznanie i docenienie „pośrednictwa” stworzenia, historii i kultury.
- iii. *Chrystocentryzm*, który przewiduje pogłębienie tajemnic Jezusa Chrystusa (w sposób szczególny Wcielenia, zbawczej męki i Eucharystii), Jego osoby i Jego orędzia, wiecznie aktualnego, poprzez uległość Duchowi Świętemu, który nas upodabnia do Syna Bożego, jedyne go objawiciela Ojca i człowieka (por. GS 22; LZ 7,50-52).

b) Wymiar antropologiczno-maryjny

- i. Prymat i pełnia *łaski*, która ma swój dogmatyczny odpowiednik w *niepokalanym poczęciu Maryi*.
- ii. *Duchowe myślenie*, zakorzenione w Ewangelii, które osiąga swój punkt kulminacyjny w *wolności*, rozumianej jako dar i odpowiedzialność człowieka wobec Boga, siebie samego i całego stworzenia.
- iii. Myślenie *miłujące* i skierowane do miłowania Pana (por. On 5) oraz *łączące*, zdolne znaleźć elementy wspólne pomiędzy rzeczywistościami różnymi i wyraźnie kontrastującymi ze sobą, oraz podjąć stosunek wiara-rozum jako wzajemne wynikanie i uzupełnienie.

c) Wymiar eklezjalny i apostołski

- i. *Eklezjalność*, która polega na myśleniu, odczuwaniu i działaniu *cum Ecclesia*. Dlatego jest myśleniem *pokornym* i *wspólnotowym*, które niczego sobie nie przywłaszcza, ponieważ jest świadome, że nie jest samowystarczalne.
- ii. *Myślenie relacyjne*, otwarte w sposób dynamiczny na Boga, na innych, na stworzenie, zdolne do dostrzeżenia relacji między rzeczywistościami i pojęciami zgoła odmiennymi: czas-wieczność, stworzenie-Stwórca, przeszłość-teraźniejszość-przyszłość (historia jako historia zbawienia), etc. *Myślenie dialogiczne* z szacunkiem odnosi się do różnorodności i odmienności uznanych jako bogactwo, które należy docenić wewnątrz powszechnego braterstwa.
- iii. *Teologia jako „mądrość”* bardziej niż jako „wiedza”, zdolna sprawić, aby odczuć smak piękna, dobra i prawdy wiary chrześcijańskiej rozumianej i przeżywanej jako pełnia człowieczeństwa.
- i. *Myślenie misyjne*, będące w stanie zapewnić solidną bazę teologiczną dla tych, którzy poświęcają się ewangelizacji. To działanie wpisuje się w całą tradycję franciszkańską, która w ciągu wieków dostarczała Kościołowi i ludziom solidnych ewangelizatorów właśnie dzięki tej doktrynie.
- ii. *Jednolite myślenie* o sprawiedliwości, pokoju i integralności stworzenia, będące w stanie stworzyć solidny fundament, zakorzeniony w życiu św. Franciszka, który świadczy o obecności Boga w całym stworzeniu, którą każdy brat powinien kontemplować, szanować i rozwijać.

17. Współczesna rzeczywistość (społeczeństwo, Kościół, życie zakonne) w swojej wielorakości, złożoności i problematyczności, stawia przed nami prawdziwe wyzwanie, ale i szansę, która pociąga za sobą przede wszystkim wymaganie poważnej, systematycznej i głębokiej formacji intelektualnej. Pewnym bodźcem, aby ją osiągnąć, może być dialog z nowymi „areopagami” oraz konfrontacja z ośrodkami studiów i badań naukowych rodziny franciszkańskiej.
18. *Minoritas* oraz prostota życia, których oczekuje świat, nie są w kontraście do pogłębionego studium, przeciwnie, zachodzi między nimi konieczna relacja komplementarności (por. Pcn 1), która domaga się nie tyle obniżenia, lecz wręcz podwyższenia poziomu formacji intelektualnej wewnątrz wizji całościowej. Miłość i pasja do studium w rzeczywistości nie są przywilejem niektórych, lecz powinny być wyrazem postawy każdego brata, który traktuje na serio swoje powołanie i misję w aktualnym świecie.

1.3. Formacja intelektualna i życie w duchu *minoritas*

19. Dla formacji intelektualnej braci istotne jest zdawać sobie sprawę z pewnych wiodących kryteriów, do których należą:
 - i. *Jedność/różnorodność*. Trzeba wyjść od uświadomienia sobie, że istnieje wiele dobrych elementów, które łączą się w jedno powołanie i charyzmat, ale istnieją także odmienności różnego rodzaju: eklezjalne, geograficzne, językowe, historyczne, zaś jeśli chodzi o doświadczenia i procesy formacyjne, różne

- zasoby ludzkie, ekonomiczne, etc. Wszystko to ubogaca, ale zarazem uwarunkowuje formację intelektualną braci.
- ii. *Wielokulturowość/interkulturowość/ekumenizm i międzyreligijność.* Zdajemy sobie sprawę z obecności Zakonu w różnych rzeczywistościach kulturowych i religijnych, jak też z możliwości – która stanowi także wyzwanie – życia na sposób ewangeliczny charyzmatem franciszkańskim, w duchu wzajemnego poznania i autentycznym dialogu międzykulturowym, ekumenicznym i międzyreligijnym.
 - iii. *Ogół/szczegół.* Zakon uważany jest za jedną wspólnotę braterską, która wyraża się w wielu rzeczywistościach „szczególnych” (federacje, prowincje, kustodie, delegatury, misje) które, jakkolwiek każda ma swoją własną specyficzną drogę, są wezwane do jedności w komunii jednego charyzmatu.
 - iv. *Studium/apostolat.* Bazujemy na świadomości, że studium służy podniesieniu poziomu formacji (początkowej i ustawicznej) każdego brata i pomaga mu wzrastać na drodze naśladowania Jezusa Chrystusa. Z tej racji dobrze jest zaproponować bratu jak najwięcej czasu na formację i na jej uaktualnianie, nie poświęcając tych wymiarów na rzecz rozpraszającego „aktywizmu”: pilne potrzeby duszpasterskie nie mogą stać się powodem ograniczenia formacji.
- 20.** Dla zapewnienia właściwej formacji intelektualnej zalecane jest także zdawanie sobie sprawy z pewnych kryteriów typu metodologicznego:
- i. *formacyjne i edukacyjne.* Proponuje się studium, które potrafi wyłonić oraz pomoże rozwijać zdolności i możliwości każdego

- brata, tak aby mógł uczynić ze swego życia drogę prawdziwego osobistego wzrastania w kierunku coraz doskonalszego upodobnienia się do Jezusa Chrystusa.
- ii. *systematyczność*. Kładzie się nacisk na studium pogłębione, systematyczne, organiczne, globalne, które obejmuje wszystko to, co brat ma prawo i obowiązek wiedzieć.
 - iii. *stopniowość i progresywność*. Stwierdza się konieczność kształcenia stopniowego i progresywnego, które jest zdolne zagwarantować formację zgodną z poszczególnymi etapami dojrzałości ludzkiej, chrześcijańskiej i franciszkańskiej.
 - iv. *globalność i specyficzność*. Przedmiotem studium jest wszystko to, co jest konieczne dla formacji ludzkiej, chrześcijańskiej i zakonnej, ale równocześnie należy podkreślać specyfikę charyzmatu franciszkańskiego, z jego własnym sposobem myślenia (treść, metodologia) oraz formować do konkretnego poczucia przynależności.
 - v. *eksperymentalność i racjonalność*. Należy opierać się na studium dynamicznym i ubogającym, wykorzystując wzajemność oraz interakcyjność pomiędzy wykładowcami i studentami, angażując umysł, serce (świat uczuć), wolę (siłę, dyscyplinę) oraz ciało.
 - vi. *uczestniczenie interaktywne*. Należy dążyć do tego, aby studium promowało uczestniczenie aktywne i kreatywne wszystkich, którzy są zaangażowani w formację intelektualną.

Rozdział 2

OBSZARY STUDIUM NA POSZCZEGÓLNYCH ETAPACH FORMACJI

21. Życie chrześcijańskie jest drogą progresywnego upodabniania się do Chrystusa pod przewodnictwem Ducha Świętego, z czego wynika, że także formacja intelektualna brata ma być rozumiana jako proces, który się nigdy nie kończy. Dlatego każdy zakonnik, począwszy od formacji początkowej, a następnie przez cały czas formacji ustawicznej powinien mieć odpowiedni czas na studium, aby ono obejmowało wszystkie wymiary jego życia i przyczyniało się do ich harmonizacji.
22. Z kolei zostaną przedstawione, w sposób kierunkowy i ogólny, tematy, które należy poruszyć na poszczególnych etapach formacji. Wiedząc, że zaangażowanie w studium pociąga za sobą troskę i szczególną pilność ze strony braci na początkowym etapie formacji, dajemy pierwszeństwo formacji ustawicznej, która stanowi *humus* dla formacji początkowej.

2.1. Formacja ustawiczna

23. Pośród tematów, które należy podjąć podczas formacji ustawicznej, wyróżnia się następujące:

a. Aspekt intelektualny

- a) pogłębienie znajomości Pisma Świętego;
- b) uaktualnienie wiedzy teologicznej według poszczególnych materii i obszarów.

b. Aspekt ministerialno-kapłański i apostołsko-misyjny

- a) znajomość współczesnych metod ewangelizacyjnych oraz duszpasterskich;
 - b) kierownictwo duchowe;
 - c) posługa władzy według charyzmatu franciszkańskiego;
 - d) nowe formy posługi lidera we wspólnotach wielokulturowych;
 - e) przygotowanie do starości i śmierci.
- 24.** Należy poszukiwać jeszcze innych tematów, mając na uwadze potrzeby Zakonu oraz rzeczywistości eklesjalne, w których jest obecna własna jurysdykcja.

2.2. Formacja początkowa

a. Prepostulat

- 25.** W tym czasie kandydat powinien poznać realistyczny obraz życia franciszkańskiego oraz rozmaite dzieła braci, a zwłaszcza życie św. Franciszka z Asyżu przedstawione w prostej formie (por. K 146 §1).

b. Postulat

- 26.** W czasie postulatu świadome przyłgnięcie do życia franciszkańskiego wymaga bardziej pogłębionego studium treści dotyczących wiary i życia moralnego, oraz cech charakterystycznych charyzmatu franciszkańskiego (por. DF 207g) i ludzkiego wymiaru powołania (rozwój człowieka psycho-seksualny, relacyjny).

i. Poznanie treści wiary

- a) artykuły wiary prezentowane według *Katechizmu Kościoła Katolickiego*;
- b) wprowadzenie do Biblii, modlitwy oraz *lectio divina*;
- c) wprowadzenie w życie liturgiczne i sakramentalne (szczególnie w Liturgię godzin, Eucharystię i sakrament pojednania);
- d) wymiar moralny osoby ludzkiej w odniesieniu do moralności chrześcijańskiej.

ii. Poznanie życia zakonnego i charyzmatu franciszkańskiego

- a) wprowadzenie w życie konsekrowane;
- b) prezentacja celów założeń postulatów w oparciu o dokumenty Zakonu (*Discepolato francescano*, etc.);
- c) studium życia św. Franciszka z Asyżu;
- d) wprowadzenie do źródeł franciszkańskich (Pism i biografii św. Franciszka);
- e) prezentacja bogactwa charyzmatu franciszkańskiego oraz jego różnych realizacji.

iii. Ludzki wymiar powołania

- a) aspekty psychologiczne rozwoju człowieka z uwzględnieniem aspektu psycho-seksualnego;
- b) dynamika grupy i jaki ma ona wpływ na życie braterskie (kapituły, pracę, rekreację, etc.);

c) metody służące lepszemu poznaniu samych siebie (np. releksja wysłanej historii życia, ewaluacja osobowości, towarzyszenie psychologiczne, etc.).

27. Uwzględniając wielokulturową rzeczywistość Zakonu, wskazane jest, aby już na tym etapie formacji rozpocząć naukę jednego z języków Zakonu, poza własnym (najlepiej angielskiego, hiszpańskiego, włoskiego lub polskiego).

c. Nowicjat

28. Rok nowicjatu stanowi cenny etap głębszego zaangażowania, aby stać się coraz doskonalszym uczniem Chrystusa poprzez życie braterskie i konwentualną *minoritas*. Wymaga on nieustannego nawrócenia, czyli przemiany serca i umysłu w duchu św. Franciszka. Nowicjusz jest powołany do rozwoju uznania dla życia braterskiego i życia kontemplacyjnego, które pomoże mu żyć według Reguły franciszkańskiej życiem ewangelicznym.
29. Podczas nowicjatu formacja intelektualna obejmuje dwa kierunki: poznanie historii Zakonu, gałęzi konwentualnej (i o ile to możliwe jurysdykcji przynależności) oraz przyswojenie podstawowych wartości duchowości franciszkańskiej. Ta ostatnia bazuje na Ewangelii, to jest na umieszczeniu w centrum Pana Jezusa Chrystusa, spotkanego podczas przeżywanej w samotności kontemplacji, w życiu braterskim oraz posłudze charytatywnej (por. DF 217).
30. Dlatego „nowicjusz w trakcie nowicjatu pogłębia osobistą więź z Jezusem Chrystusem oraz przyswaja sobie wartości życia

konsekrowanego i ślubów; kształtuje umysł i serce do życia charyzmatem franciszkańskim poprzez studium Reguły i pism św. Franciszka, źródeł franciszkańskich, Konstytucji i Statutów generalnych” (K 151; por. DF 214).

31. Oprócz tych zagadnień, które zostały wymienione w punkcie dotyczącym postulatu, należy uwzględnić następujące tematy:
 - a) pogłębienie znajomości osoby Jezusa Chrystusa, na podstawie Ewangelii i innych pism NT;
 - b) studium pism oraz życiorysów św. Franciszka;
 - c) studium Reguły;
 - d) studium pism i życiorysów św. Klary;
 - e) pogłębienie życia liturgicznego i modlitwy, rozwój liturgii w tradycji franciszkańskiej oraz modlitwy uczuciowej św. Franciszka;
 - f) wprowadzenie do mistyki franciszkańskiej i praktyki cnót franciszkańskich;
 - g) historię Zakonu i własnej jurysdykcji;
 - h) Konstytucje Zakonu, Statuty generalne, Statuty prowincjalne/kustodialne;
 - i) tożsamość brata mniejszego konwentualnego w jej rozwoju w trakcie historii;
 - j) wprowadzenie do zagadnienia powołania braci zakonnych oraz kapłanów zakonnych jako wyrazu tożsamości franciszkańskiej;
 - k) całościową wizję życia konsekrowanego oraz życia zakonnego w szczególności, oraz wartość biblijną, teologiczną, duchową i prawną ślubów.

d. Postnowicjat

32. Postnowicjat charakteryzuje generalnie studium filozofii i teologii według norm Kościoła oraz programu odpowiednich studiów uniwersyteckich. Tematy niżej wymienione stanowią część integracyjną *curriculum* kanonicznego i powinny dotyczyć, według drogi opracowanej przez każdą federację/jurysdykcję, także braci, którzy nie są ukierunkowani na posługę święceń. Wszyscy bracia postnowicjusze powinni mieć możliwość rozwijania i pogłębiania zaproponowanej tematyki.
33. Okres *ślubów czasowych* powinien prowadzić do wzrostu dojrzałości w celu swojego definitywnego oddania się Bogu we wspólnocie braterskiej oraz przygotować do posługi, którą brat będzie spełniał w Kościele i w Zakonie (por. DF 228).
34. Odpowiedzialni za profesów czasowych zatroszczą się o uzupełnienie kanonicznego *iter* akademicko-formacyjnego (por. RFIS 61-79; K 168 §1), tak aby w tym okresie nie zabrakło pogłębienia następujących tematów:

i. *Wymiar ludzko-relacyjny oraz życia konsekrowanego*

- a) aspekty psychologiczne rozwoju psycho-seksualnego;
- b) aspekty rozwoju osobowego i wspólnotowego;
- c) pogłębione studium języka obcego, poza własnym;
- d) powołanie brata zakonnego i kapłana zakonnego;
- e) Maryja jako model życia konsekrowanego;
- f) studium życia konsekrowanego.

ii. Poznanie charyzmatu franciszkańskiego

- a) Historia Zakonu franciszkańskiego, gałęzi konwentualnej oraz własnej jurysdykcji;
- b) pisma św. Franciszka i hagiografie franciszkańskie;
- c) wkład franciszkanów, zwłaszcza konwentualnych w kulturę: filozofię, teologię, nauki ścisłe, sztukę (średniowiecze, nowożytność, epoka współczesna);
- d) charakterystyczne aspekty ascetycznego i mistycznego doświadczenia franciszkańskiego oraz kierownictwo duchowe w tradycji franciszkańskiej;
- e) franciszkańska odpowiedź na problemy współczesnego człowieka (opcja na rzecz ubogich, przeciwdziałanie przemocy, solidarność, ekologia, duch Asyżu wraz z zaangażowaniem na rzecz sprawiedliwości, pokoju i integralności stworzenia);
- f) duchowość, życie i troska duszpasterska o II Zakon, FZŚ, młodzież franciszkańską i MI.

iii. Historia Zakonu

- a) momenty krytyczne historii franciszkańskiej: reformy, podziały, bracia mniejsi konwentualni po r. 1517;
- b) pogłębione studium dokumentów Zakonu (np. *Dziedzictwo kolbiańskie*, Rzym 1986; *Dokument kapituły generalnej nadzwyczajnej w Meksyku* (1992); *Discepolato francescano*; *Ratio studiorum*, etc.);
- c) specyfika misji oraz nowej ewangelizacji w stylu franciszkańskim.

35. Odpowiedzialni za formację powinni wziąć pod uwagę możliwość zaproponowania braciom, który przejawiają pewne zdolności w tym kierunku, nie tylko studium przedmiotów kościelnych, ale także dyscyplin humanistycznych, artystycznych, czy techniczno-zawodowych. Niemniej należy to rozważyć w świetle potrzeb wynikających z planu jurysdykcji przynależności, czy całego Zakonu, oraz w kontekście realnych możliwości (por. K 179; DF 272).

Rozdział 3

PROTAGONIŚCI FORMACJI

36. Punktem wyjścia jest wiara w Boga Jedyneego w Trójcy. Bóg jest pierwszym formatorem człowieka: „Jeden jest Bóg i Ojciec wszystkich, który jest i działa ponad wszystkimi, przez wszystkich i we wszystkich” (Ef 4,6). Dla każdego brata modelem dla całego życia w naśladowaniu świętej Ewangelii jest św. Franciszek z Asyżu.
37. W formacji intelektualnej braci bierze udział wielu pośredników, należących do Zakonu i spoza niego, bezpośrednich i pośrednich, o większym lub mniejszym znaczeniu, mających na nią konkretny wpływ. Spośród nich najważniejsi są:

3.1. Brat

38. Sam brat jest pierwszym odpowiedzialnym za własną formację intelektualną: on jest tym, który może wspierać lub hamować

rozwój daru łaski, który otrzymał. Może się na ten dar otworzyć lub zamknąć, przyjąć go lub odrzucić, wejść całkowicie w jego dynamikę lub zablokować się, zaangażować się lub pozostać obojętnym. W swojej wolności i odpowiedzialności brat jest pierwszym *agenssem* czynnym i twórczym własnej formacji.

39. Studium, tak jak każda inna praca, wymaga autentycznego zainteresowania i motywacji. Tylko w ten sposób brat może osiągnąć autentyczną wiedzę i pogłębić rzeczywistości, które pobudzają jego umysł. Tylko w ten sposób może przyjąć aktywną postawę, autentyczną i spójną wobec wartości, które pomagają mu wzrastać: pokory w przyjmowaniu i gotowości we wprowadzaniu w życie tego, czego się nauczy, poświęcenia i dyscypliny w stałym poszukiwaniu prawdy oraz w „czynieniu prawdy” w swoim życiu.

3.2. Wspólnota braterska konwentualna

40. Na drodze formacji integralnej (czy to początkowej czy ustawicznej), braterska wspólnota konwentualna odgrywa szczególną rolę: jest ona miejscem, w którym każdy pozwala się prowadzić przez innych i może oferować swój wkład na rzecz wzrostu całej wspólnoty. Poprzez współdzielenie, wzajemną konfrontację, braterską dyskusję, cierpliwość i nawrócenie, możliwe jest istotnie uczyć się wpływać na rozwój wspólnoty oraz osiąść cenną sztukę „myślenia wspólnie” (zob. wyżej 16c, *Wymiar eklezjalny i apostołski*).

3.3. Bracia wykładowcy

41. Bracia wykładowcy ponoszą szczególną odpowiedzialność na polu formacji intelektualnej braci studentów. Nauczanie w istocie nie ogranicza się do godzin wykładowych, przewidzianych w programie akademickim, lecz ma swoją kontynuację w życiu, w osobistym świadectwie, sposobie budowania relacji oraz w przekazywaniu tego, co się wie poprzez stopniowe i progresywne towarzyszenie studentom.
42. Braciom wykładowcom w Zakonie stawia się następujące wymagania:

a) *Przygotowanie*

Przygotowanie w zakresie materiału, który brat ma wyklądać. Należy przede wszystkim do odpowiedzialnych w Zakonie zapewnić odpowiednie i dogłębne przygotowanie wykładowców akademickich, aby mogli oni kompetentnie wypełniać swoją służbę według metodologii typowo franciszkańskiej – dzielenia i komunii. Wykładowcy ponadto powinni być dyspozycyjni do zaoferowania swojego wkładu w ewentualne kursy formacyjne w ośrodkach studiów Zakonu. Aby można było to zrealizować, konieczne jest opracowanie globalnego planu, który uwzględni okresy konieczne do pogłębionego i uaktualnionego studium (por. KapAs 2013, *Uchwały* 10-11; KapAs 2019, *Uchwała* 3).

b) *Ukierunkowanie*

Każdy wykładowca powinien być dobrany z troską i mądrze ukierunkowany według różnych potrzeb Zakonu oraz ośrodków studiów, według tych kryteriów, które aktualnie uważane są za nieodzowne dla wykładowcy franciszkańskiego. Wśród nich należy wymienić: zamiłowanie do aktywności intelektualnej połączone z solidnym życiem duchowym; mocne poczucie przynależności oraz służby dla całego Zakonu; dyspozycyjność do pracy w zespole oraz ubogacania i ubogacania się na płaszczyźnie interdyscyplinarnej oraz przez wymianę; zakorzenienie w autentycznej specyfice charyzmatu franciszkańskiego konwentualnego

c) *Dialog międzykulturowy*

Międzykulturowość rozumiana jako dialog pomiędzy kulturami (por. K §2-3) jest dzisiaj jak nigdy niezbędna dla wykładowcy. Jest wskazane, aby wykładowcy w naszych ośrodkach akademickich pochodzili z różnych prowincji i różnych obszarów kulturowych. W ten sposób będą mogli wyrazić różnorodność kulturową Kościoła i społeczeństw, i być widzialnym znakiem obecności Zakonu w świecie. Każdy wykładowca powinien być zdolny do konstruktywnego dialogu i wkładu, który uwzględnia różne kultury, według jego własnych kompetencji. Dlatego jest konieczne, aby umiał wejść w krytyczną relację ze światem współczesnym oraz z aktualną rzeczywistością Kościoła i Zakonu, pokonując wszelkie pokusy intelektualizmu i uniformizmu.

c) *Komunia*

Komunia w charyzmacie i w braterstwie. Każdy wykładowca powinien być włączony pod każdym względem do konkretnej wspólnoty życia, zaś zaangażowanie akademickie powinno być w harmonii z innymi wykładowcami. Formowanie się w sposobie myślenia w stylu franciszkańskim jest zadaniem wszystkich wykładowców, nie tylko branych osobno, lecz także jako wspólnota.

d) *Postawa pastoralna*

Wykładowcy powinni łączyć chętnie i harmonijnie aktywność apostołską z akademicką, aby być w ten sposób odpowiednio „zakotwiczonymi” w życiu Kościoła w jego różnych aspektach. Dzięki doświadczeniom duszpasterskim oraz porównaniem, jakie z nich wynika, treść wykładów będzie bardziej skuteczna.

e) *Publikacja popularna i naukowa*

Jako forma „restytucji”, a także celem rozwoju kulturalnego na rzecz naszego Zakonu i Kościoła, bracia wykładowcy są zobowiązani do publikacji (czasopisma, teksty, etc.) owoców swojej wiedzy i podejmowanych badań. Nie tylko publikacje popularne, ale przede wszystkim naukowe są chwalebnym wkładem braci wykładowców z różnych ośrodków studiów naszego Zakonu.

3.4. Bracia wychowawcy

43. Wychowawcy mają ścisły obowiązek troszczyć się o formację intelektualną, od momentu kiedy została im przekazana troska o braci formowanych. Wychowawcy odgrywają kluczową rolę w przekazaniu zamiłowania do życia, myśli oraz działalności wybitnych autorów i mistrzów franciszkańskich w obszarze wiedzy, sztuki i nauk ścisłych. Jeśli chodzi o szczegółowy zakres zadań powierzonych wychowawcom, należy posłużyć się *Discepolato francescano* (por. DF 64-66).

3.5. Obszar terytorialny, kulturowy i kościelny

44. Obszar terytorialny, kulturowy i kościelny należy także do podmiotów działających na rzecz formacji intelektualnej, ponieważ ze swoim zróżnicowanym bagażem historii, tradycji i kultury, stawia bratu konkretne pytania i pobudza jego kreatywność. Dlatego, przede wszystkim dla tych, którzy poświęcają się pracy duszpasterskiej i misjonarzy konieczna jest solidna formacja intelektualna nie tylko obejmująca ich własne pola działalności, lecz także sytuację lokalną, w której pracują. Do nich faktycznie należy zdobycie umiejętności i kompetencji specyficznych dla ich posługi duszpasterskiej, rozbudzanie zapału oraz znalezienie metod najbardziej odpowiednich dla ewangelizacji właściwej dla rozmaitych obszarów własnej misji: FZŚ, MI, MF, edukacji (szkoły), duszpasterstwa parafialnego, środków społecznego przekazu, etc.

3.6. Gwardian

45. Gwardian odgrywa decydującą rolę w codziennym życiu wspólnoty. Do niego należy posługa animacji duchowej i braterskiej całej wspólnoty, w szczególny sposób neoprofesów i neoprezbiterów (por. DF 289-290). Jego zadaniem jest także zachęcanie braci do studium, do lektury oraz ich uaktualniania. Gwardian powinien zatroszczyć się, aby we wspólnocie była biblioteka odpowiednio zaopatrzona i uaktualniona.

3.7. Minister/kustosz prowincjalny

46. Minister/kustosz prowincjalny odgrywa istotną rolę w formacji intelektualnej braci, jako odpowiedzialny za „rozwój powołania franciszkańskiego we wszystkich aspektach naszego charyzmatu” (DF 287). Do jego zadań należy zapewnienie każdemu bratu możliwości autentycznej formacji filozoficzno-teologicznej i kulturalnej w ogólności (por. DF 288c); kultywowanie w braciach darów koniecznych dla przyszłości Zakonu oraz prowincji/kustodii, jak np. umiejętność nauczania oraz poszukiwań naukowych (por. DF 288e); wybór braci do wysłania na studia specjalistyczne w różnych dziedzinach wiedzy, a zwłaszcza w dziedzinie franciszkanizmu; popieranie studiów w ogólności.

3.8. Sekretariat generalny ds. Formacji (SGF)

47. Sekretariat generalny ds. formacji, przede wszystkim w osobie delegata generalnego ds. formacji, ma za zadanie promować

komunikację i współpracę między ośrodkami studiów Zakonu, poprzez wymianę wykładowców, koordynację programów studiów, weryfikację ich nowelizacji oraz przez inne szczególne inicjatywy (por. KapAr 1998 108c). Taka współpraca pozwoli sekretariatowi zebrać informacje dotyczące braci w Zakonie będących ekspertami w poszczególnych dziedzinach („*resource people*”) oraz przekazać je do dyspozycji wszystkim jurysdykcjom, tak aby wszyscy mogli wykorzystać kompetencje tychże braci (por. DF 280).

48. Ponadto sekretariat generalny ma za zadanie koordynować i motywować zespół braci naukowców (w szczególności specjalistów od franciszkanizmu), którzy mogliby – także poprzez Internet – udostępniać własny wkład w dziedzinę znajomości historii i myśli franciszkańskiej (por. *Statut sekretariatu generalnego ds. formacji*, zatwierdzony przez ministra generalnego 20 maja 2021; DF 280).

3.7. Minister generalny ze swoim definitorium

49. Minister generalny, we współpracy ze swoim definitorium, jest „pierwszy odpowiedzialnymi i animatorem życia braterskiego oraz rozwoju powołania franciszkańskiego” (DF 275), do którego należy także formacja intelektualna braci. Do niego należy, między innymi, zadanie ułatwianie współpracy na polu studiów (por. DF 276d-e). Minister generalny, wykorzystując także sugestie Sekretariatu generalnego ds. formacji oraz ośrodków studiów i formacji Zakonu, wyznacza braci zdatnych do służby Zakonowi poprzez studia oraz nauczanie.

Rozdział 4

STRUKTURY I ŚRODKI

4.1. Ośrodki studiów uniwersyteckich

50. Promocja studiów w Zakonie wymaga struktur i miejsc, w których priorytetem jest troska o formację intelektualną według specyfiki stylu franciszkańskiego – konwentualnego.
51. Celem zagwarantowania właściwej franciszkańskiej formacji intelektualnej ośrodki studiów – prowadzone przez kompetentne organy Kościoła i Zakonu – mają zatrudniać wykładowców przygotowanych pod względem filozoficznym, teologicznym, biblijnym i historycznym. Szczególnie należy zwrócić uwagę na historię, myśl i duchowość franciszkańską. W ten sposób podtrzymane zostanie marzenie o szkole myśli franciszkańskiej, zdolnej ją rozpowszechniać i oferować współczesnemu światu.

4.2. Biblioteki i internet

52. Każdy ośrodek studiów, każda wspólnota braterska i każda jurysdykcja Zakonu powinny zatroszczyć się o bibliotekę oraz archiwum dostatecznie zaopatrzone i uaktualnione. W tym celu należy zapewnić odpowiednie przygotowanie personelu, aby zagwarantować obecność bibliotek i ośrodków studiów w sieci poprzez właściwą cyfryzację danych.

53. Kopia każdego tekstu o charakterze oficjalnym lub naukowym, który jest publikowany przez jurysdykcje lub poszczególnych braci – lub jest publikowany przez wydawnictwo będące własnością którejś z jurysdykcji Zakonu – powinna być przesłana do biblioteki *Seraphicum* oraz do bibliotek innych ośrodków studiów (jak, np. biblioteka Świętego Konwentu Asyckiego), które posiadają szczególne znaczenie z racji swej historii oraz relacji z ośrodkami studiów Zakonu. Aktywność na polu publikacji tekstów naukowych jest godna pochwały, zatem bracia są zachęceni do zaangażowania się w nią.
54. Ogromną korzyść dla formacji braci stanowi Internet, instrument, który pozwala na szybki dostęp do ogromnej ilości informacji i daje możliwość usprawnienia komunikacji. Tam gdzie jest to tylko możliwe, wspólnoty powinny zagwarantować dostęp do tego środka komunikacji, zapewniając jednocześnie odpowiednią formację wskazującą na możliwości i zagrożenia, które wynikają z jego używania. Należy zachęcać do wykorzystania Internetu do studiów i badań naukowych, do szerzenia Ewangelii i wartości franciszkańskich oraz do bardziej ścisłej współpracy między różnymi jednostkami struktury Zakonu.
55. Aby zapewnić właściwe używanie Internetu każda federacja i jurysdykcja opracuje przewodnik lub dyrektorium dla odpowiednich domów formacyjnych, wykorzystując *„Ogólne wytyczne dla przygotowania dyrektoratów prowincjalnych i*

kustodialnych dotyczących wykorzystania nowych środków komunikacji” wskazane przez Zakon (22 października 2020).

4.3. Święty Konwent Asyski

56. W życiu Zakonu szczególne miejsce i znaczenie posiada Święty Konwent Asyski. Jego umiejscowienie tuż obok bazyliki oraz grobu Serafickiego Ojca czyni zeń centrum duchowe całego Zakonu (por. K 32). Miasto św. Franciszka jest wybitnym miejscem formacji braci: z jednej strony oferuje możliwość pogłębienia i ugruntowania znajomości historii, sztuki, myśli i duchowości franciszkańskiej, z drugiej daje możliwość „restytucji” dzięki licznym możliwościom wymiany kulturalnej, dialogu ekumenicznego i międzyreligijnego, przyjmowania pielgrzymów i celebracji liturgicznych.
57. Asyż jest otwartym oknem, z którego rozchodzi się na cały świat przesłanie św. Franciszka. Z tego powodu każda jurysdykcja Zakonu powinna uznawać prestiż *Sacro Convento* posyłając tam braci przygotowanych i kompetentnych pod wielu aspektami.

4.4. Domy formacyjne wspólne/międzynarodowe

58. Międzynarodowy dom św. Bonawentury – *Seraphicum* jest wspólną siedzibą formacji i studiów dla całego Zakonu (por. K 132 §6). Przedstawia się on jako ośrodek studiów, w którym posługa intelektualna braci, którzy tam mieszkają, wyraża się w pracy na polu badań naukowych, nauczania, popularyzacji

wiedzy oraz oddaniu do dyspozycji własnych kompetencji na rzecz potrzeb Zakonu (por. DF 296).

59. Domy formacyjne wspólne/międzynarodowe odgrywają specjalną rolę w formacji braci, szczególnie w okresie ich ślubów czasowych. Wzajemne poznanie się braci z różnych jurysdykcji skraca między nimi dystanse geograficzne i językowe, studium pomaga w „wyjściu od samych siebie” i staje się ubogacone przez doświadczenie nawrócenia.
60. Jurysdykcje, które nie posiadają własnych ośrodków studiów, są zaproszone do współpracy w promocji tych, które istnieją, zwłaszcza należących do ich federacji (por. K 132 §4-5).

ZAKOŃCZENIE

61. Niniejszy dokument ma charakter jedynie inspirujący, to znaczy zawiera tylko ogólne wskazania dotyczące specyfiki franciszkańskiej formacji intelektualnej braci. Zdaje sobie sprawę z rozbieżności kulturowej, jaka istnieje między braćmi pochodzącymi z rozmaitych obszarów świata oraz zaprasza poszczególne jurysdykcje (prowincje/ kustodie) do zastosowania tychże wskazań we własnej *Ratio studiorum*, która będzie zawierała normy bardziej szczegółowe. W opracowaniu tego tekstu może być przydatna koordynacja pomiędzy federacjami.
62. Zakon ma nadzieję, że dzięki niniejszemu dokumentowi studium powróci do zajęcia w życiu braci miejsca, które mu przysługuje, aby odpowiedzieć z mądrością i kompetentną wiedzą na problemy współczesnego świata.
63. Bracia, którzy dzięki łasce Bożej wypełniają cenną posługę w obszarze intelektualnym, powinni angażować się w budowanie wspólnotowego stylu myślenia i przedstawiania się współczesnemu światu, świadomi że jako synowie św. Franciszka mogą powiedzieć coś mądrego, przydatnego do wyjaśnienia złożonych bieżących problemów. W ten sposób studium przekształca się *od daru do służby*: to jest wielka i

piękna odpowiedzialność, do której jesteśmy wezwani jako pojedynczy bracia i jako rodzina franciszkańska.

64. Skuteczność projektu formacji intelektualnej Zakonu zawiera się w odpowiedzi każdego brata, który – poprzez świadomość prawa-obowiązku studium, faktyczną współpracę oraz szczerą weryfikację dokonaną w kontekście wspólnotowym – daje wkład w coraz większe zakorzenienie, które jest proponowane w niniejszej *Ratio studiorum*.

**„Uważam to za dobre, że wykładasz
świętą teologię braciom,
byle byś podczas tego studium
nie gasił ducha modlitwy i pobożności”
(LA 2)**

Braciom studentom i wykładowcom, każdemu bratu w jakikolwiek wieku i na jakimkolwiek etapie formacji, życzymy aby doceniali we własnej nieustannej formacji – razem z „duchem świętej po-bożności” – dar studium oraz pogłębienia filozoficzno-teologiczno-duchowego przeżytego jako służba braciom, światu i Kościołowi, do kolego należymy, aby żyć jako bracia mniejsi konwentualni.

SPIS TREŚCI

DISCEPOLATO FRANCESCO

DYREKTORIUM GENERALNE FORMACJI

ZAKONU BRACI MNIEJSZYCH KONWENTUALNYCH

PREZENTACJA.....	15
Niecو historii.....	15
PRZEWODNIK PO NOWYM TEKŚCIE.....	18
Krótki przewodnik do lektury obecnego <i>Discepolato francescano</i>	18
Wybory dokonane przy redakcji aktualnego dokumentu.....	19
Odbiorcy <i>Discepolato francescano</i>	20
WPROWADZENIE.....	21
1. Naśladowanie i uczniostwo	21
2. Na sposób franciszkański	22
3. Edukacja czy formacja?	23
4. Formacja franciszkańska.....	25

CZĘŚĆ PIERWSZA

„SAM NAJWYŻSZY OBJAWIŁ MI, ŻE POWINIENEM ŻYĆ WEDŁUG SPOSOBU EWANGELII ŚWIĘTEJ”

UCZNIOWIE CHRYSTUSA IDĄCY ŚLADAMI ŚW. FRANCISZKA

ROZDZIAŁ 1	31
FORMACJA: DROGA NAŚLADOWANIA CELEM UPODOBNIENIA SIĘ DO PANA JEZUSA	
1. Formacja jako kształtowanie się na wzór Syna Ojca, Pana Jezusa.....	31
2. Formacja: droga pragnienia i wiary pod działanie Ducha Świętego	32
3. Cel formacji franciszkańskiej.....	33
ROZDZIAŁ 2	36
ŚW. FRANCISZEK Z ASYŻU JAKO NAŚLADOWCA CHRYSTUSA	
1. Doświadczenie bycia uczniem u św. Franciszka z Asyżu.....	36
2. Wymiar chrystologiczny i trynitarny uczniostwa franciszkańskiego	37
3. Wymiar braterski uczniostwa franciszkańskiego	38
4. Wymiar eklezjalny i trynitarny uczniostwa franciszkańskiego ..	40
5. Wymiar misyjny uczniostwa franciszkańskiego.....	40
6. Wymiar maryjny uczniostwa franciszkańskiego	41
7. Wymiar chrystologiczny i trynitarny uczniostwa franciszkańskiego	42

ROZDZIAŁ 3	44
WARTOŚCI ZASADNICZE DLA FORMACJI FRANCISZKAŃSKIEJ	
1. Charyzmat franciszkański i konwentualny.....	44
2. Bycie mniejszym, ubóstwo i pokora	45
3. Braterstwo jako otwarcie na drugiego i na dialog pomiędzy kulturami.....	46
4. Praca fizyczna i posługa ubogim.....	47
5. Dialog ekumeniczny i międzyreligijny, sprawiedliwość, pokój	48
ROZDZIAŁ 4	49
PROTAGONIŚCI UCZNIOSTWA FRANCISZKAŃSKIEGO	
1. Źródło trynitarne.....	49
2. <i>Św. Franciszek z Asyżu</i>	50
3. Formowany: każdy brat.....	51
4. W Kościele, w synowskim posłuszeństwie	51
5. W Zakonie, we wspólnym rozeznawaniu.....	52
5. Formacja: dzieło Boga wewnątrz wspólnoty braci.....	53
7. Dzieło Boga, któremu towarzyszą bracia odpowiedzialni za formację.....	54
ROZDZIAŁ 5	56
OBSZARY FORMACJI W PRZEŻYWANIU UCZNIOSTWA FRANCISZKAŃSKIEGO	
1. Formacja ludzka.....	57
2. Formacja do życia według Ducha.....	58
3. Formacja do życia braterskiego.....	59
4. Formacja intelektualna.....	59
4. Formacja do przynależności kościelnej	61
5. Formacja do misji	62
7. Formacja do towarzyszenia i asystencji II Zakonu, FZŚ, MI... 63	
8. Formacja do pracy fizycznej	64

9. Formacja do korzystania z komunikatorów oraz nowych technologii.....	64
10. Formacja do praw człowieka	65
11. Formacja do sprawiedliwości, pokoju i wrażliwości ekologicznej	65
12. Formacja do ekumenizmu i dialogu międzyreligijnego	66
13. Formacja dotycząca nadużyć wobec nieletnich oraz bezradnych dorosłych.....	66
14. Formacja do zarządzania ekonomią.....	68
 ROZDZIAŁ 6	 69
SKUTECZNE ŚRODKI FORMACJI INTEGRALNEJ	

CZĘŚĆ DRUGA

„IDŹ, NAPRAW MÓJ DOM”

FORMACJA USTAWICZNA BRACI

ROZDZIAŁ 7	75
PRZEŻYWANIE UCZNIOSTWA: DAR BRATERSTWA	
I. MOTYWACJE ZASADNICZE.....	75
II. CELE FORMACJI	76
1. Braterstwo, podstawowa forma charyzmatu franciszkańskiego	76
2. Różnicowanie osobiste i wspólnotowe.....	77
 ROZDZIAŁ 8	 79
PRZEŻYWANIE UCZNIOSTWA: DAR BRATERSTWA	
III. NAŚLADOWANIE NA RÓŻNYCH ETAPACH ŻYCIA	79
1. Przyjęcie do wspólnoty oraz akceptacja wspólnoty klasztornej	79
2. Misja braci: świadectwo braterstwa i ewangelizacja.....	80
3. Missio ad gentes.....	83
4. Posługa władzy.....	85

5. Pedagogia w czasach kryzysu	88
--------------------------------------	----

CZĘŚĆ TRZECIA

„CI, KTÓRZY PRZYJDĄ DO NASZYCH BRACI I PRAGNĘLIBY PRZYJĄĆ TEN SPOSÓB ŻYCIA” (2 REG 2,1)

FORMACJA POCZĄTKOWA DO ŻYCIA FRANCISZKAŃSKIEGO KONWENTUALNEGO

ROZDZIAŁ 9	103
WSPÓŁPRACOWNICY NA DRODZE FORMACJI POCZĄTKOWEJ	

1. Zespół animatorów powołańowych.....	103
2. Zespół wychowawców.....	103
3. Kierownik duchowy.....	104
4. Towarzyszenie psychologa.....	105

ROZDZIAŁ 10	106
POCZĄTKOWE ROZEZNANOWANIE POWOŁANIA	

1. Duszpasterstwo powołańowe w ogólności	106
2. Franciszkańska animacja i promocja powołańowa	106

ROZDZIAŁ 11	111
POSTULAT: PIERWSZE DOŚWIADCZENIE ŻYCIA FRANCISZKAŃSKIEGO	

1. Wartość i znaczenie drogi formacyjnej	111
2. Cele drogi formacyjnej.....	112
3. Wymagania do przyjęcia kandydata	113
4. Program formacyjny postulatu.....	115
5. Ocena końcowa	116

6. Dom postulatu.....	117
ROZDZIAŁ 12	118
NOWICJAT: DECYDUJĄCY CZAS STAWANIA SIĘ UCZNIEM	
1. Wartość i znaczenie drogi formacyjnej w nowicjacie.....	118
2. Program formacyjny	119
3. Nowicjusz a towarzyszenie wychowawców	121
4. Wspólnota formacyjna nowicjatu.....	122
5. Dopuszczenie do profesji czasowej	123
6. Dom formacyjny nowicjatu	125
ROZDZIAŁ 13	125
POSTNOWICJAT: WZRASTANIE W UCZNIOSTWIE.....	125
OD PIERWSZEJ PROFESJI DO DEFINITYWNEGO ZAANGAŻOWANIA	
1. Uczniostwo franciszkańskie podczas postnowicjatu	125
2. Środki formacji podczas postnowicjatu	127
3. Przygotowanie do profesji uroczystej.....	133
4. Przygotowanie do posługi na rzecz Zakonu i Kościoła.....	137
5. Dom formacyjny postnowicjatu.....	141
6. Specjalizacja w zakresie teologii i innych dyscyplin.....	142

CZĘŚĆ CZWARTA

„JA WYKONAŁEM TO, CO DO MNIE NALEŻAŁO, A O
TYM, CO DO WAS NALEŻY, NIECH WAS POUCZY
CHRYSTUS”

KOMPETENCJE I ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA FORMACJĘ W ZAKONIE

ROZDZIAŁ 14 145

KOMPETENCJE I ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA FORMACJĘ W ZAKONIE

1. Kompetencje ministra generalnego..... 145
2. Kompetencje sekretariatu generalnego ds. formacji 146
3. Kompetencje sekretariatu generalnego ds. formacji 146
4. Kompetencje Międzynarodowej komisji ds. formacji..... 148
5. Kompetencje federacji..... 149
6. Kompetencje ministra/kustosza prowincjalnego 150
7. Kompetencje gwardiana..... 152
8. Przygotowanie dyrektorów formacji..... 152
9. Wspólne domy formacji..... 154
10. Przygotowanie wychowawców..... 154

ZAKOŃCZENIE..... 156

„ZACZNIJMY, BRACIA, SŁUŻYĆ PANU BOGU” (1 CEL 103)

RATIO STUDIORUM GENERALIS

WSKAZANIA DLA ODNOWIONEGO FRANCISZKAŃSKIEGO SPOSOBU ŻYCIA I MYŚLENIA

WPROWADZENIE.....	161
A. Znaczenie studium	161
B. Natura i cele.....	163
ROZDZIAŁ 1	165
FORMACJA INTELEKTUALNA BRACI	
1.1. Historia i tradycja konwentualna	165
1.2. Duch modlitwy i pobożności	165
1.3. Formacja intelektualna i życie w duchu <i>minoritas</i>	169
ROZDZIAŁ 2	172
OBSZARY STUDIUM NA POSZCZEGÓLNYCH ETAPACH FORMACJI	
2.1. Formacja ustawiczna.....	172
2.2. Formacja początkowa.....	173
ROZDZIAŁ 3	179
PROTAGONIŚCI FORMACJI	
3.1. Brat	179
3.2. Wspólnota braterska konwentualna	180
3.3. Bracia wykładowcy.....	181
3.4. Bracia wychowawcy	184
3.5. Obszar terytorialny, kulturowy i kościelny	184
3.6. Gwardian.....	185
3.7. Minister/kustosz prowincjalny	185
3.8. Sekretariat generalny ds. Formacji (SGF)	185
3.7. Minister generalny ze swoim definitorium	186

ROZDZIAŁ 4	187
STRUKTURY I ŚRODKI	
4.1. Ośrodki studiów uniwersyteckich	187
4.2. Bibiloteki i internet.....	187
4.3. Święty konwent asyski.....	189
4.4. Domy formacyjne wspólne/międzynarodowe.....	189
ZAKOŃCZENIE.....	191

